

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**DİYARBAKIR'DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

Rukiye ÇAM KAYA

Yüksek Lisans Tezi

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı Programı

OCAK 2022

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**DİYARBAKIR’DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**

Tez Yazarı

Rukiye ÇAM KAYA

Danışman

Dr. Öğrt. Üyesi Ayşe MERMUTLU

OCAK 2022

ELAZIĞ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Başlığı: DİYARBAKIR'DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE
SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Yazarı: Rukiye ÇAM KAYA

**Tez Önerisi
Tarihi:** 20.02.2020

Savunma 06.01.2022

TEZ ONAYI

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık yapılan savunma sonucunda **OYBİRLİĞİ** ile kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğrt. Üyesi Ayşe MERMUTLU
Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

İmza
Onayladım

Başkan: Dr. Öğrt. Üyesi Yelda SEVİM
Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Onayladım

Üye: Dr. Öğrt. Üyesi Yelda SEVİM
Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Onayladım

Üye: Dr. Öğrt. Üyesi Akif ÖZTÜRK
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyoloji Bölüm

Onayladım

Üye: Dr. Öğrt. Üyesi Ayşe MERMUTLU
Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Onayladım

Üye:
Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Onayladım

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun/...../20..... tarihli toplantısında tescillenmiştir.

İmza
Prof. Dr. Murat SUNKAR
Enstitü Müdürü

BEYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “**DİYARBAKIR’DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA**” Başlıklı Yüksek Lisans Tezimin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı beyan ederim.

06.01.2022

Rukiye ÇAM KAYA

ÖN SÖZ

Yoksulluk, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları gereksinimlerden yoksun olma durumu olarak açıklanmaktadır. Kadın yoksulluğu ise yoksulluğun bir kadın sorunu olduğuna dikkat çekmektedir. Yoksulluğun kadınlar açısından farklı bir durum olduğu vurgulanmaktadır. Kadınların yoksul olmasının veya yoksulluğun kadınlaşmasının birçok nedeni bulunmaktadır.

Bu tez Diyarbakır’da kadın yoksulluğunun farklı yönleriyle incelemek ve yoksul kadınların durumunu daha iyi görebilmek amacıyla yapılmış sosyolojik bir çalışmadır.

Yaptığım araştırma boyunca tez konusunun belirlenmesinden başlayarak son aşamaya kadar gerek verdiği bilgiler gerekse yol gösterici yaklaşımıyla yardımcı olan, zorluk yaşadığım zamanlarda sabırlı, yapıcı ve anlayışlı tavırlarıyla desteğini eksik etmeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MERMUTLU’ya,

Araştırmanın en başından beri ilgisini, sevgisini, desteğini, sabrını, hoşgörüsünü her zaman hissettiğim sevgili eşim İbrahim KAYA’ya, motivasyon kaynağım olan canım kızım Öykü Ece KAYA’ya, Ayrı ayrı teşekkürlerimi, şükran ve sevgilerimi sunuyorum. Her biriniz benim için çok değerlisiniz.

Rukiye ÇAM KAYA
ELAZIĞ, 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET	IV
ABSTRACTDUMMY	V
TABLolar LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Problemleri	4
1.5. Araştırmanın Metodu.....	4
1.6. Saha Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Sınırlılıklar.....	5
2. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	7
2.1. Kavramsal Boyutuyla Yoksulluk.....	7
2.1.1. Mutlak Yoksulluk.....	8
2.1.2. Görelî Yoksulluk	8
2.1.3. Objektif ve Sübjektif Yoksulluk.....	9
2.1.4. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk.....	10
2.1.5. Kronik ve Geçici Yoksulluk	11
2.1.6. Gelir Yoksulluğu	12
2.1.7. İnsani Yoksulluk	12
2.1.8. Yeni Yoksulluk	13
2.2. Kuramsal Boyutuyla Yoksulluk	14
2.2.1. Yoksulluk Kültürü.....	15
2.2.2. Kesişimsellik (Intersectionality) ve Kadın	16
2.2.3. Yoksulluğun Kadınlaşması.....	19
2.3. Türkiye’ de Kadın Yoksulluğu	20
2.3.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler	22
3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLANMASI.....	34
3.1. Kadınların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	34
3.2. Kadınların Çalışma, İş, Meslek ve Gelir Durumları	36
3.3. Kadınların Kök Ailelerine İlişkin Bilgiler	37
3.4. Kadınların Evlilik Yaşantılarına ve Aile Planlaması Uygulamalarına İlişkin Bilgiler	39
3.5. Kadınların Boşanma Durumlarına İlişkin Bilgiler.....	41
3.6. Kadınların Eşlerine İlişkin Bilgiler.....	42
3.7. Kadınların Ailelerine Ait Gelir-Gider Durumlarına İlişkin Bilgiler	44
3.8. Kadınların Ailelerine Ait Konut Durumlarına İlişkin Bilgiler.....	46
3.9. Kadınların Ailelerinin Borç ve Birikim Durumlarına İlişkin Bilgiler	47
3.10. Kadınların Sosyal Güvence ve Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgiler	50
3.11. Kadınların Şiddet Durumları ve Psikolojik Tedavilerine İlişkin Bilgiler	52
3.12. Kadınların Sosyo-Ekonomik Destek Alma Durumlarına İlişkin Bilgiler	54

3.13. Kadınların İkamet Ettikleri Yere İlişkin Görüşleri	56
3.14. Kadınların Yoksulluk ve Dışlanmaya İlişkin Görüşleri.....	58
3.15. Kadınların Diyarbakır Şehrine İlişkin Görüşleri.....	60
3.16. Kadınların Oy Vereceği Partiyi Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri	62
3.17. Kadınların Gelecek Beklentilerine İlişkin Görüşleri	63
3.18. Kadınların Dini Düşüncelerine İlişkin Görüşleri.....	63
3.19. Kadınların Boş Zaman Değerlendirme Durumları	64
4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ.....	65
5. KAYNAKLAR.....	71
EKLER.....	78
ÖZ GEÇMİŞ	

ÖZET

DİYARBAKIR’DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Rukiye ÇAM KAYA

Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı

Ocak 2022, Sayfa: ix + 85

Yoksulluk, günlük temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmama durumudur. Yoksulluk ve yoksulluk kriteri ülkeden ülkeye, toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Yoksulluğun yaratmış olduğu etkiler de ülkeden ülkeye, toplumdan topluma da farklılık göstermektedir. Türkiye’de ataerkil toplum yapısının varlığı, cinsiyet eşitsizliği gibi nedenler kadınların erkeklere oranla yoksulluk karşısında daha savunmasız olmaları sonucunu doğurmaktadır. Kadınlar erkeklerden daha baskın şekilde yoksulluğu hissetmekte ve yoksullukla mücadele etmektedirler.

Kadın yoksulluğu, yoksulluğun bir kadın sorunu haline gelmesini incelemenin yanı sıra aile içi şiddet, erken evlilikler, boşanma, hane içi eşitsizlikler, eğitim eksikliği, kültürel faktörler, ırk ve çalışma gibi kadını ilgilendiren farklı faktörleri de kapsamaktadır.

Kadın yoksulluğu üzerine araştırma yapmak amacıyla, örneklem grubu olarak 110 kadın belirlenmiştir. Diyarbakır’da bir alan araştırması planlanarak kadınlara anket uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Kadınların içinde bulundukları sosyal çevre ile yaşam alanlarına dair birçok unsurun araştırılarak değerlendirilmesi ile kadınların yoksulluğa bakış açıları, nasıl etkilendikleri ve yoksullukla mücadele yolları açıklanmaya çalışılmıştır. Kadın yoksulluğunu anlayabilmek ve çözümleyebilmek için yapmış olduğum bu çalışma ile kadın yoksulluğunu, sosyolojik açıdan incelenerek kadın yoksulluğu ile ilgili yapılacak çalışmalara ve yoksulluk ile mücadele politikalarına sınırlı da olsa katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Saha araştırması sonucunda elde edilen bulgulara göre kadınların sadece gelir odaklı yoksulluk yaşamadıkları görülmektedir. Yoksul kadınların eğitim, çalışma hayatı, özgürce karar alma gibi hakları da kısıtlanmaktadır. Kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanması ataerkil toplum yapısı tarafından engellenmektedir. Yoksul kadınların yaşam standartlarını yükseltecek yeterli bir gelişmenin varlığına da rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Yoksulluğu, Diyarbakır, Yoksulluk, Kadın.

ABSTRACT

A SOCIOLOGICAL RESEARCH ON WOMEN POVERTY IN DIYARBAKIR

Rukiye AM KAYA

Master's Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Graduate School of Social Sciences

Sociology

January 2022, Pages: ix + 85

Poverty is the lack of sufficient income to meet all or most of the daily basic needs. Poverty and poverty criteria may differ both from country to country and from society to society. The effects of poverty differ both from country to country and from society to another. The existence of patriarchal social structure and gender inequality in Turkey results in women being more vulnerable to poverty than men. Women feel and struggle with poverty more dominantly than men.

Women's poverty contains different factors that concern women, such as domestic violence, early marriages, divorce, household inequalities, lack of education, cultural factors, race and work, as well as examining how poverty has become a women's problem.

In order to conduct research on women's poverty, 110 women were determined as a sample group. A field study was planned in Diyarbakir and a questionnaire was applied to women. The data obtained as a result of the study was analyzed. It has been tried to explain women's perspectives on poverty, how they are affected and ways to fight against poverty by investigating and evaluating many factors related to the social environment and living spaces of women. This study, which we have done in order to understand and analyze women's poverty, aims to analyze women's poverty from a sociological perspective and to contribute, albeit limited, to the studies to be conducted on women's poverty and to policies to combat poverty.

According to the findings obtained as a result of the field research, it is seen that women do not only experience income-oriented poverty. Poor women's rights such as education, working life and making decisions freely are also restricted. Women's economic independence is hindered by the patriarchal social structure. It has not been found that there is sufficient development to raise the living standards of poor women.

Keywords: Women's Poverty, Diyarbakir, Poverty, Women

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.Yapı, Kimlik ve Temsil Düzeyinde Toplumsal Eşitsizlik Kategorileri	19
Tablo 2. Yaş	34
Tablo 3. Eğitim Durumu.....	34
Tablo 4. Medeni Durum	34
Tablo 5. Aile Yapısı.....	34
Tablo 6. Doğduğu Yer	34
Tablo 7. Yaşadığı Yer.....	34
Tablo 8. Evde Birlikte Yaşadığı Kişi Sayısı	34
Tablo 9. Çalışma Durumu (n=110).....	36
Tablo 10. Çalışmama Nedeni (n=94).....	36
Tablo 11. Mesleği (n=16)	36
Tablo 12. Aylık Gelir Durumu (n=16).....	36
Tablo 13. Anne Eğitim Durumu (n=110)	37
Tablo 14. Baba Eğitim Durumu (n=110).....	37
Tablo 15. Kardeş Sayısı (n=110).....	37
Tablo 16. Kök Ailesinin Yapısı (n=110)	37
Tablo 17. Kök Ailesinin Ekonomik Durumu (n=110).....	37
Tablo 18. Kök Ailesinden Ekonomik Destek Alma Durumu (n=110)	37
Tablo 19. Evlenme Şekilleri (n=96)	39
Tablo 20. Evlenme Yaşı (n=96).....	39
Tablo 21. Çocuğu Olma Durumu (n=96).....	39
Tablo 22. Aile Planlaması Uygulamasını Kullanma Durumu (n=96).....	39
Tablo 23. Aile Planlaması Uygulamasını Kullanmama Nedeni (n=57)	39
Tablo 24. Çocuk Sayısı (n=90).....	39
Tablo 25. Boşanma Sebebi (n=17)	41
Tablo 26. Nafaka Alma Durumu (n=17)	41
Tablo 27. Eş Eğitim Durumu (n=73).....	42
Tablo 28. Eş İle Akrabalık Durumu (n=73).....	42
Tablo 29. Eşinin Mesleği (n=45).....	42
Tablo 30. Eşin Aylık Gelir Durumu (n=45)	42
Tablo 31. Eşin Gelir Şekli (n=45).....	42
Tablo 32. Ailede Genel Olarak Kararları Veren Kişi (Hanenin Reisi)	44
Tablo 33. Aileye Gelir Getirenler	44
Tablo 34. Aileye Gelen Toplam Gelir Tutarı.....	44
Tablo 35. Para Harcamaya Karar Veren Kişi	44
Tablo 36. Ailenin En Çok Para Harcadığı Gider	44
Tablo 37. Ailenin En Zor Karşıladığı İhtiyaçlar	44
Tablo 38. Konutun Mülkiyeti	46
Tablo 39. Konutun Yapısı.....	46
Tablo 40. Konutun Oda Sayısı.....	46
Tablo 41. Konutta Bulunmayan İhtiyaç Olan Eşya	46
Tablo 42. Konutun Fiziki Sorunları	46
Tablo 43. Borç Durumu (n=110).....	47
Tablo 44. Birikim Yapma Durumu (n=110).....	47
Tablo 45. Borçlu Olunan Yer/Kişi (n=73).....	47

Tablo 46. Gelir Yetmediğinde Yapılacaklar (n=92)	47
Tablo 47. Birikim Yapma Nedeni (n=18).....	47
Tablo 48. Kadınların Yaşları ile Borçlu Oldukları Yerlerin Karşılaştırılması	49
Tablo 49. Sosyal Güvence	50
Tablo 50. Sağlık Sorunlarında Başvurulan Yer	50
Tablo 51. Sağlık Kuruluşuna Başvurma Sıklığı	50
Tablo 52. Kronik Rahatsızlık Durumu	50
Tablo 53. Kronik Rahatsızlığı (n=47).....	50
Tablo 54. Şiddet Görme Durumu	52
Tablo 55. Gördüğü Şiddet Türü (n=12)	52
Tablo 56. Şiddet Gördüğü Kişi (n=12)	52
Tablo 57. Şiddet Gördüğü Zaman Başvurduğu Yer (n=12).....	52
Tablo 58. Ekonomik Durumlarının İyi Olması Halinde Şiddet Görme Durumu(=12)	52
Tablo 59. Psikolojik Tedavi Görme Durumu (n=12).....	52
Tablo 60. Sosyo-Ekonomik Destek Alma Durumu	54
Tablo 61. Sosyo-Ekonomik Destek Alınan Yer (n=43).....	54
Tablo 62. Destek Alma Sıklığı (n=43).....	54
Tablo 63. Destek İstemeye Giden Aile Üyesi (n=43).....	54
Tablo 64. Maddi İmkânsızlıklar Sebebiyle Yaşadığı En Büyük Sorun	54
Tablo 65. Karşılaştığı Sorunları Paylaştığı Kişi	54
Tablo 66. İkamet Ettiği Yerde Geçirdiği Süre	56
Tablo 67. İkamet Ettiği Yeri Tercih Sebebi.....	56
Tablo 68. İkamet Ettiği Yerdeki Akraba Sayısı.....	56
Tablo 69. İkamet Ettiği Yerde Komşularla İlişkiler	56
Tablo 70. Kadınların Yaşadıkları Yeri Tercih Sebebi ile Geçirdikleri Sürelerin Karşılaştırılması	57
Tablo 71. Kendilerini Yoksul Olarak Tanımlamaları	58
Tablo 72. Yoksulluğun Sebebi	58
Tablo 73. Kendilerini Dışlanmış Hissetme Durumları	58
Tablo 74. Dışlanmış Hissetme Sebebi(n=23)	58
Tablo 75. Şehrin Yaşam Standartlarından Memnuniyeti	60
Tablo 76. Terörün Yaşam Koşullarını Etkileme Durumu.....	60
Tablo 77. Şehre Yerleşme Nedeni	60
Tablo 78. Şehrin En Büyük Sorunu	60
Tablo 79. Kadınların Kendilerini Yoksul Olarak Tanımlama Durumları ile Yaşadıkları Şehrin Yaşam Standartlarından Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması	62
Tablo 80. Oy Vereceği Partiyi Seçme Nedeni	62
Tablo 81. Kadınların Gelecek Beklentileri	63
Tablo 82. Kendisini Dindar Tanımlama Durumu	63
Tablo 83. Kendini Dindar Tanımlamama Nedeni.....	63
Tablo 84. Boş Zamanlarını Değerlendirme	64

EKLER LİSTESİ

Ek 1:	Etik Kurul Kararı	78
Ek 2:	Anket Formu.....	80

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ÇSGB	: Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KB	: Kalkınma Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb	: Ve Benzeri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi

.

1. GİRİŞ

Yoksulluk, toplam gelirin, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, içecek, giyim gibi asgari düzeyde fiziki ihtiyaçları karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Arpacioğlu ve Metin, 2011: 60). Yoksulluk bireylerin yaşamlarında olumsuz etkisi olan ekonomik ve sosyal kısıtlılık halidir. Yoksulluk tanımı gün geçtikçe değişebilmekte, yeni eklemeler yapılabilmektedir.

Yoksulluk tanımının genişlemesi, yoksulluğun nedenlerini tanımlamayı da güçleştirmektedir. Yoksulluğun nedenleri, bütün ülkelere göre hatta aynı ülke içinde farklı bölgelerde bile farklılıklar gösterebilmektedir. Genel olarak bir takım makro ve mikro faktörlerin etkisi ile meydana gelmektedir. Küreselleşme, sermaye, işsizlik, göç, ekonomik krizler vb. gibi makro faktörler olarak değerlendirilmektedir. Eğitimsizlik, cinsiyet eşitsizliği, sosyal dışlanma ve bireysel özelliklerde mikro nedenler olarak değerlendirilir (Karayılmazlar ve Güler, 2015: 29).

Yoksulluğa neden olan mikro nedenlerden biri cinsiyet eşitsizliğidir. Cinsiyet eşitsizliğinin yoksullukla kesişmesi kadınların yoksulluğu erkeklerden daha yoğun yaşamasına sebebiyet vermektedir (Kaymak, 2011:1). Yoksulluğu ele alan çalışmaların çoğunda kadın yoksulluğu cinsiyete dayalı bakış açısıyla açıklanmaya çalışılmaktadır (Parr akt. Kartal ve Zambak, 2020:297).

Tarih boyunca dünyanın farklı kültürlerinde kadınlar çeşitli ayrımcılık biçimlerine maruz kalmaktadırlar. Kadınların yaşadığı ayrımcılığı besleyen birçok faktörden bahsetmek mümkündür. En baskın olan ayrımcılık şekli ataerkil toplum yapısıdır. Ataerkil yapı, kadını toplumda pasif, ikincil konuma iterken erkeği aktif, egemen güç olarak konumlandırmaktadır. Bu konumlandırmanın sosyal ve ekonomik birçok sonucu vardır. Bu sonuçların en önemlisi yoksulluktur. Kadınlar ekonomik, sosyal ve kültürel olarak tüm dünyada yoksulluğu daha derinden yaşamaktadır (Karakaya, 2020: 307). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle kadına sınırlı bir yaşam alanı verilmekte, kadınların toplumsal yaşama katılımı engellenmektedir. Eğitim olanaklarından yoksun, enformel sektörde çalışan, sosyal güvencesi olmayan, mesleği olmayan kadınlar yoksullukla daha fazla karşı karşıya kalmaktadır.

Kadınların yaşadığı yoksulluk çok boyutludur. Yoksul kadınlar, gelirin yanında sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörlerden de etkilenmektedir. Kadınlar sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik nedenlerden dolayı sağlık, eğitim, iş hayatına katılım ve bazı temel yaşam standartlarından yoksun kalmaktadırlar (Güzel, 2017:38). Kadınlarla özdeşleşmiş hale gelen yoksulluktan kadınların ne anladıkları, nasıl etkilendiği ve yoksulluğa karşı nasıl bir tutum sergilediklerini anlamak amacıyla yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Tezin konusunu Diyarbakır'da kadın yoksulluğu oluşturmaktadır. Diyarbakır'da kadın yoksulluğunun hangi sebeplere bağlı olarak oluştuğu, yoksulluk karşısında kadınların nasıl bir tutum sergiledikleri, yoksul kadınların nasıl yaşadıkları, kültürel seviyelerinin nasıl olduğu, yoksulluk karşısında nasıl strateji geliştirdikleri, yaşadıkları şehrin yoksulluktaki payının ne olduğu

gibi sorulara tez kapsamında cevap aranmaktadır. Diyarbakır’da yaşayan 110 kadına anket uygulanmış ve bulgular elde edilmiştir. Elde edilen veriler tezin genel hatlarını ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde araştırma ile ilgili genel bilgilere yer verilmektedir. Bu bölümde araştırmanın konusu başta olmak üzere amacına, araştırmanın problemine, önemine, araştırmanın metodu, araştırmanın evren ve örnekleme, çalışmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde kavramsal ve kuramsal boyutuyla yoksulluğa değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde Türkiye’de kadın yoksulluğu ve yoksulluğu etkileyen faktörler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde ise araştırma hipotezleri saha çalışmasından elde edilen bulgulara dayanarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde ayrıca, bulguların değerlendirilmesine bağlı olarak bazı önerilerine yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Yoksulluk sadece iktisadi ve maddi yoksulluk değildir. Geniş anlamda yoksulluk; ortalama ömür, okuma-yazma, sağlık hizmetlerinden yararlanma da göz önünde tutulmalıdır (Ak,2016:296-297).

Uygarlık, kadın ve erkeğin birlikte mücadelesi ve beraberliği ile var olmuştur. Ancak uygarlığın getirdiği nimetlerden kadınlar, erkekler kadar faydalanamamıştır. Örneğin; yükseköğretimden daha az mezun olma durumu, meslek bulamama durumu, toplumda dışlanma durumları erkeğe oranla kadınlarda daha fazla görülebilmektedir.

Yoksulluk ve kadınlar konusunda istatistiklere zor ulaşılmaktadır. Kadınların topluma katılım, fırsatlara erişim anlamında ve temel unsurlar bakımından daha yüksek yoksulluk riski altında oldukları bir gerçektir. Düşük ücretle çalışan bakıcılar, yalnız ebeveynler gibi örneklerde çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2670).

Yoksullar içinde kadınların oranı giderek artmaktadır. Aynı zamanda her yoksul evde en az bir kadının yaşadığı düşünüldüğünde yoksul kadın dikkat çekmektedir (Yusufoğlu,2010: 4).

Kırsal ve kentsel alanda fark etmeksizin yoksulluktan kadınların etkilendiği bilinmektedir. Kentlerde sosyal dışlanma, ekonomik geçim, yerinden edilme gibi birçok faktörü barındıran bir yapı mevcuttur. Bu amaçla araştırma çerçevesinde Diyarbakır merkezde yaşayan yoksul kadınların yaşadığı sorunlar saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma çerçevesinde yoksul hanenin demografik özellikleri, akraba evliliği, bölgesel problemlerin kadınlara etkileri, aile içi şiddet, ayrımcılık, gelir durumu, dışlanma, ev ortamları gibi konular da irdelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmada, Diyarbakır kentinde yaşanan kadın yoksulluğunun temel görünümelerini ortaya koymayı

amaçlamaktadır. Diyarbakır il merkezinde ikamet eden yoksul kadınların yaşam koşulları, toplumsal, kültürel ve ekonomik olarak ne türden sorunlarla karşılaştıkları, bu sorunlarla başa çıkma stratejileri, yoksulluk ve yoksunluğa ilişkin bakış açıları, kendilerini toplumsal alanda nasıl ve ne şekilde var ettikleri gibi temalar ve sorunsalların sosyolojik olarak analizini ve anlaşılmasını amaçlamaktadır.

Ülkemizde de kadın yoksulluğu ciddi bir sorun olarak var olmaktadır. Bir toplumun neredeyse yarısını oluşturan kadınların toplumda kalkınması, ülkenin maddi ve manevi açıdan rahatlamasını sağlayacaktır. Ülkemizde kadın yoksulluğu alanında yapılmış çalışmalar mevcuttur ama denilebilir ki bu çalışmalar yeterli düzeye ulaşamamıştır.

Araştırma genel olarak hem literatüre katkıda bulunmayı hem de ilgili kurum ve kuruluşlara bu hususta ışık tutmayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yoksulluk günümüzde az gelişmiş ülkelere özgü sosyal ve ekonomik bir olgu olmaktan çıkmıştır. Neredeyse tüm ülkeleri ilgilendiren küresel bir sorun haline gelmiştir. Sadece belli kesimi değil toplumdaki birçok kesimi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Yoksulluk birçok olumsuzluklarla oluşmuş olduğu halde aynı zamanda birçok olumsuzluğa da sebep olabilmektedir. Bu da ‘Yoksulluk Döngüsü’ denilen olguyu ortaya çıkarmaktadır (Yusufoğlu, 2010:1).

Türkiye’de genellikle yoksullukla ilgili bilimsel çalışmalar başta ekonomi ve sosyoloji olmak üzere farklı bilim dallarında farklı bakış açılarıyla yürütülmektedir. Çalışmalar ağırlıklı olarak gelir dağılımını baz alan ekonomi ya da yoksulluğun getirdiği yaşam şartları ve bu durum karşısındaki tutum ve davranışlarından hareketle kültürel boyutlarını öne çıkaran yaklaşımlardan oluşmaktadır. Ancak bir yoksulluk çalışması için ekonomik ve sosyolojik değerler bir arada değerlendirilmelidir ki yoksulluğun boyutu anlaşılabilir olsun (Yıldız, 2015: 10).

Yoksullukla mücadele alanında son otuz yılda geliştirilen mücadele yöntemleri arasından, elde edilen sonuçlar neticesinde mikro kredi uygulaması ön plana çıkmıştır. 2008 yılında Time Dergisi tarafından “Dünyayı Değiştiren 10 Fikirden Biri” olarak nitelendirilmiştir (Burtan Doğan ve Kaya, 2013:146). Daha sonra birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır.

Diyarbakır, (2004) Grameen Bank Mikro kredi projesi ile kadınlara kredi verilen pilot il olmuştur. Kredi için Diyarbakır’ın pilot il seçilmesindeki hedef kitle olarak görülen yoksullar şöyle sıralanmaktadır: kadınlar, özürlüler, yaşlılar, işsiz gençler, sokak çocuklarıdır. Bu hedefler bağlamında projenin Diyarbakır’da başlatılmış olması anlamlıdır. Yoksulluğun bölgesel dağılımına bakıldığında Güneydoğu Anadolu’da yaşanan yoksulluk, Türkiye sınırının oldukça altındadır. Bölgedeki silahlı çatışmalar bölge ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. İstihdam olanaklarının azlığı bölge insanını mevsimlik çalışma koşullarına yönlendirmiştir. Değinilen bu nedenler

projenin pilot ilinin Diyarbakır olmasını belirlemiştir. Proje kapsamında mikro krediler belli gruplar halinde kadınlara verilmiştir (Yiğitbaş Akça, 2005: 54).

Diyarbakır birçok farklı nedenden ötürü yoksulluğu yaşamaktadır. Mikro kredi projesinin Diyarbakır'ın pilot il seçilmesindeki nedenlerin, araştırmamızın Diyarbakır'da uygulanmasında da önemli etkileri olmuştur. Araştırma ülkemizde kadın yoksulluğu alanındaki literatüre ve gelecekte yapılacak çalışmalara kısmen de olsa katkıda bulunabilecektir. Araştırmanın, ayrıca, kadın yoksulluğu ile kendini var edemeyen kadınların toplumsal alanda yeniden var olabilmeleri ve problemlerinin tespiti adına da önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problemleri

Günümüze değin kadın yoksulluğu gibi kavramlar üzerine birçok çalışma yapılmış ve bunlarla ilgili literatüre pek çok katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar hem kadın yoksulluğuna kavramsal ve kuramsal bir çerçeve sunmaya çalışmakta hem de yoksullukla mücadelede sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan sosyolojik bir yol haritası çizmeye yardımcı olmaktadır. Her ülkede olan yoksulluk problemi ülkemizde de bir problem teşkil etmektedir. Yoksulluk içindeki en kırılgan ve gittikçe artan kesim kadınlardan oluşmaktadır. Ancak bu konunun araştırılmasını önemli kılan, geri kalmış bir bölgenin şehri olan Diyarbakır'da kadın yoksulluğunu genel hatlarıyla görebilmektir. Bölgenin en temel problemleri olan işsizlik, eğitim seviyesinin düşük olması, terör ve göç, kadının yoksullaşmasında pay sahibidir. Söz konusu kapsamda araştırmada ele alınacak temel sorular şu şekilde sıralanabilir:

1. Yoksul kadınların yaşam standartları genel olarak nasıldır?
2. Yoksul kadınların eğitim durumu nasıldır?
3. Yoksul kadınların sağlık ve diğer sosyal hizmetlere erişim problemleri var mıdır?
4. Yaşadıkları toplumun kadının yoksullaşmasına etkisi var mıdır?
5. Kadınların yoksullukla başa çıkma stratejileri nelerdir?

1.5. Araştırmanın Metodu

Çalışma kapsamında Diyarbakır il merkezinde ikamet eden yoksul kadınların yaşam koşulları incelenmiştir. Çalışmada, yoksulluk kavramının tanımında, TÜİK verilerinin elde edilmesinde kullanılan “görelî anlamda yoksulluk” terimi esas alınmaktadır. TÜİK, yoksulluğun tespitinde, 2006 yılından itibaren, amacı gelir dağılımının yanı sıra yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görelî gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmek olan “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”nı (GYKA) kullanmaktadır. TÜİK’e göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelire sahip olan bireyler görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Görelî anlamda yoksulluk, toplam nüfusun belirli bir oranının veya medyan gelirin yarısından az gelir elde edenlerin yoksul olarak kabul edilmesi şeklinde belirlenen bir ölçüttür (ÇSGB: 94).

Çalışmamız için belirlemiş olduğumuz araştırma hipotezleri aşağıda belirtildiği gibidir:

- Yoksul kadınlar temel ihtiyaçlarını karşılamada sınırlılıklarla karşı karşıyadırlar.
- Yoksul kadınlar düzenli gelir getirecek bir iş sahibi değildirler.
- Yoksul kadınların eğitim seviyeleri düşüktür.
- Yoksul kadınlar herhangi bir sosyal güvenceden yoksundurlar.
- Kadınlık, yoksulluğun etkilerini derinleştiren bir faktördür.
- Yoksul kadınlar elverişli olmayan fiziki koşullarda yaşamaktadırlar.
- Yoksul kadınlar yakınlarından çeşitli türde şiddet görmektedirler.
- Yoksul kadınlar aile planlaması uygulaması kullanmamaktadırlar.
- Erken yaşta evlilikler yoksul kadınlarda yüksektir.
- Yoksul kadınlar karşılaştıkları sorunlar karşısında kamu kurum ve kuruluşlarına başvurmayı tercih etmemektedirler.
- Yoksul kadınlar yaşadıkları mahallelerde entegre olma ve hayatını sürdürmekte zorlanmamaktadırlar.
- Yoksul kadınlar kendi akraba veya tanıdıklarının bulunduğu bölge/mahallelere yerleşmeyi tercih etmektedir.
- Yoksul kadınlar yoksulluğu bir kader olarak karşılamaktadırlar
- Yoksul kadınlar gelecekleri konusunda umutsuzdurlar.
- Kadınların çoğunluğu, terörün mevcut koşulları üzerinde olumsuz yönde etkiye bulunduğunu düşünmektedir.

Çalışmada nicel araştırma modeli benimsenmektedir. Veri toplama aracı olarak Anket Formu kullanılmıştır. Oluşturulan Anket Formu kapalı, yarı-kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmakta ve Anket formunun oluşturulmasına çalışmanın temel hipotezleri, konuya ilişkin kuramsal yazın ve daha önce yapılmış çalışmalardan elde edilen bulgular kaynaklık etmektedir.

Araştırmanın evrenini Diyarbakır il merkezinde ikamet etmekte olan yoksul kadınlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, Tesadüfi Örnekleme tekniği ile Diyarbakır'ın merkez ilçelerinden(Bağlar, Sur, Kayapınar, Yenişehir) gelir düzeyi görece düşük mahallelerinden (Peyas, Şehitlik, Aziziye, Körhat, Kaynartepe, Kore) 110 kadın ile görüşülmüştür.

2020 Mayıs ayında başlayan saha araştırması aynı yılın Aralık ayında tamamlanmıştır. Saha araştırmasından elde edilen veriler SPSS 21 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin yorumunda, gerekli görüldükçe çeşitli gözlem notlarından da faydalanılmıştır.

1.6. Saha Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Sınırlılıklar

Çalışmanın uygulama safhasında COVID-19 salgını tüm dünyada WHO tarafından pandemi ilan edildi. Salgın tedbirleri kapsamında alınan başta sokağa çıkma yasakları olmak üzere çeşitli önlemler, araştırmanın uygulama safhasının bir hayli gecikmesine neden olmuştur. Daha sonra

uygulama, sosyal mesafe kurallarına uyularak ve gerekli tedbirlere riayet edilerek gerçekleştirilmiştir.

Çalışma boyunca bazı kadınların anketlere n yargı ile yaklaştıkları görülmüştür. Kadınların çoğunun eğitim seviyesi düşük olduğu için araştırmanın amacını ve sorularını anlamakta zorlanmışlardır. Anket uygulaması, yer yer, sorular açıklanarak ilerlemiştir. Bazı kadınlar Türkçe bilmediği için ayrıca sorular (Kürtçe, Zazaca) evrilmiştir. Bu gibi nedenlerden ötürü yapılan çalışmanın uygulama aşaması planlanandan daha fazla zaman almıştır.

2. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Kavramsal Boyutuyla Yoksulluk

Yoksulluk, geçinmekte sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), parasız, varlıksız, fakir, fukara, varsıl karşıtı olan; ikinci olarak ise istenilen nitelikte ve özellikte olmayan, yetersiz olan anlamlarını taşımaktadır (TDK, 2020). Genellikle maddi kaynaklardan kaynaklanan ancak bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalındığını ifade eden bir durum olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk tanımını ilk kez 1091 yılında Seebohm Rowntree tarafından yapılmış olduğu kabul edilmektedir. Rowntree'ye göre yoksulluk, bireyin toplam geliriyle biyolojik varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan en alt seviyede yiyecek, giyim gibi ihtiyaçları karşılayamama durumudur (Öztornacı ve Demirören, 2015:7). Kalkınma iktisatçılarından biri olan Amartya Sen'e göre yoksul olma durumu bireylerin sahip olduğu maddi ve manevi varlıklar, eğitim, sermaye, beceri ile bireylerin yaşam kalitelerinden duydukları tatmine bağlı bir olgudur. Yani yoksulluk, belirli bir asgari kabiliyeti karşılayamama olarak tanımlanmaktadır (Ceyhan, 2016: 47). Drewnowski, kişilerin kendilerini tatmin edecek bir gelire sahip olmama durumu olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankası ise en genel tanımı yaparak yoksulluğu asgari yaşam standardına ulaşamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Aktan ve Vural, 2002:3, Yaşar ve Taşar, 2019: 121).

Sosyoloji, ekonomi ve politika disiplinlerinin ortak çalışma alanı olan yoksulluk olgusunun tarihi, insanlığın tarihi kadar geçmişe dayanmaktadır. Yıllar boyunca birçok kavramda ve olguda değişiklik olduğu gibi farklı yoksulluk görünüşleri ve algıları da ortaya çıkmıştır (Sallan Gül, 2002:107-108). Yoksulluk, her zaman var olan toplumsal bir olgu olarak görülmektedir. Ancak zaman içinde değişen yoksulluk kavramı ise yoksulluğun nitel ve nicel boyutları üzerine kuruludur (Marshall, 1999:285-288). Yoksulluk kavramının anlamı sürekli değişen bir yapıya sahiptir. Yoksulluğu tanımlarken sadece ekonomik ölçütleri değil ekonomiye ek olarak sosyo-kültürel ölçütlerinde dikkate alınması gerekmektedir. Sadece ekonomik ölçütler dikkate alındığında yoksulluk tam olarak açıklanmış sayılmamaktadır. Yoksulluk birçok farklı ölçütler baz alınarak açıklanabilmektedir. Ölçütlerin çok olması nedeniyle birden fazla yoksulluk tanımı da karşımıza çıkmaktadır.

Kısaca tanımlamak gerekirse yoksulluk insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Şenses, 2009:62-63). Ülkeden ülkeye, toplumdan topluma hatta kişiden kişiye değişen yoksulluk kavramının çözümü de farklıdır. Örneğin; bir ülkede evsiz biri yoksul kabul edilirken, bir toplumda parası olmayan yoksul sayılabilir, bir diğer kişiye göre ise kitap okuyamayan yoksul sayılabilmektedir. Hepsini yoksul olarak kabul edebiliriz ancak hepsinin çözümü de farklılıklar gösterecektir.

Yoksulluğu tanımlarken ortaya çıkmış olan farklı yoksulluk kavramları vardır. Bunlar; Mutlak-Görelî Yoksulluk, Objektif-Sübjektif Yoksulluk, Kırsal-Kentsel Yoksulluk, Kronik-Geçici

Yoksulluk, Gelir Yoksulluğu- İnsani Yoksulluk, Yeni Yoksulluk vb. birçok yoksulluk tanımlamaları vardır. Bütün yoksulluk tanımlamalarının açıklanmasına yer verilmesi mümkün değildir. Çalışmamız için gerekli olan yoksulluk tanımlamalarına yer verilmiştir.

2.1.1. Mutlak Yoksulluk

Bireylerin hayatlarını sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlara ulaşamama durumuna mutlak yoksulluk denmektedir. Bu ihtiyaçların temelinde ise gıda harcamaları yer almaktadır (Kale, 2007;4). Mutlak yoksulluk, yoksulluk tanımları içindeki en eski yoksulluk tanımıdır. İlk anlamı, kişilerin yaşamlarını sürdürebileceği minimum gıda düzeyi olan açlık sınırını ifade ederken, başka bir anlamı ise barınma, giyim, sağlık vb. gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına denmektedir (Erdugan, 2010:9). Birleşmiş Milletler mutlak yoksulluk kavramını tanımlarken insan hayatının devamını sağlayan temel fizyolojik göstergeleri 8 başlık altında toplamıştır. Bunlar; beslenme, barınma, temiz içme suyu, temizlik, sağlık, eğitim, bilgiye erişim ve hizmetlere erişimdir (Bildirici, 2011:4-5).

Mutlak yoksulluğu belirleyen iki unsur vardır. İlki, aile büyüklüğüne göre tüketilecek en düşük seviyede mal ve hizmet gereksinimleri; ikinci ise giderilecek olan harcama miktarının fiyatlarıdır. Burada belirleyici olan para birimi ile ifade edilen miktar, yoksulluk çizgisi olarak anılmaktadır. Birey ya da hane halkının geliri belirlenmiş yoksulluk çizgisinin altında ise yoksul olarak tanımlanmaktadır (Dumanlı, 1996:6).

Mutlak yoksulluk kavramının temel geçim ve kalori hesabına dayanması, yoksulluğu tanımlarken genel-geçerliliği sıkıntılı hale getirmektedir. Çünkü günlük kalori ihtiyacı kişiden kişiye değişmektedir. Bu durumda farklı toplumlar arasında hatta aynı toplumdaki bireyler arasında karşılaştırma yapmayı bile problemli hale getirmektedir Bir diğer eleştirel nokta ise mutlak yoksulluk kavramının kişisel tercihleri dikkate almamasıdır. Bireylerin gıda dışı harcamalara yönelmeleri sonucunda gelir düzeyleri yüksek olmasına rağmen sınır kabul edilen kalori değerinin altında kalabilmektedir. Mutlak yoksulluk kavramının almış olduğu bu eleştiriler, göreceli yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Zülfikar, 2010:5-6).

2.1.2. Göreceli Yoksulluk

Toplumun ortalama refah seviyesinin altında olanları görece yoksul olarak tanımlamaktadır (Üstün, 2007:9). Göreceli yoksulluk bireyin geliri ve içinde yaşadığı toplumun gelir ortalamasının arasındaki açıklık olarak tanımlanmaktadır (Dumanlı 1996:6). Göreceli yoksulluk insanın toplumsal bir varlık olmasından yola çıkmaktadır. Yoksulluk sadece kaynaklara erişememe durumu değildir. Kişinin içinde yaşadığı toplumda kabul edilen asgari yaşam düzeyine sahip olup olmama durumudur. Bu nedenle yaşadıkları toplumda kabul edilebilir bir hayat standardının altında yaşayanlar yoksul kabul edilmektedir. Göreceli yoksulluğun ölçümünde tüketim düzeyi ya da refah

ölçüsü kullanılmaktadır (Gündoğan, 2008;43). Göreli yoksulluk, eşitsizliğin bir ölçüsü olarak değerlendirilmektedir. Göreli yoksulluk, gelir artışı ile değil eşit bir gelir dağılımı ile azaltılabilir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik azaldıkça göreli yoksulluk da azalmaktadır (Güzel, 2017: 13).Göreli yoksulluk, karşılaştırmalı bir yoksulluk türü olduğunu söylemek mümkündür. Bireyin yoksul olup olmama durumu, bireyin yoksulluğunu belirleyen sahip olduğu imkânlar değil de yaşadığı toplumdaki bireylerin sahip olduğu imkânlar belirlemektedir.

“Mutlak” ve “görelî” yoksulluk türlerinin gelire dayandığını söylemek mümkündür. Mutlak yoksulluk, hane halkı ya da bireyin yaşamını sürdürecektir asgari bir gelire sahip olmaması durumuna denmektedir. Göreli yoksulluk ise bireylerin yaşadıkları toplumun ortalama refah seviyesinin altında kalma durumu olarak tanımlanmaktadır (Ak, 2006:302). Mutlak yoksullukta yoksulluğun boyutu hesaplanırken; göreli yoksullukta ise toplumda her zaman yoksul bir kesimin olduğu anlatılmaktadır. Yani mutlak yoksullukta hiç kimsenin yoksul olmaması olası iken; göreli yoksullukta her zaman yoksul bir kesimden söz etmek mümkündür.

Birçok yoksulluk tanımları ve yöntemleri olmasına rağmen yoksullukla ilgili çoğu araştırmada mutlak-görelî yoksulluk yaklaşımlarının baz alındığını söylemek mümkündür.

2.1.3. Objektif ve Sübjektif Yoksulluk

Objektif-sübjektif yoksulluğa öznel-nesnel yoksulluk olarak da tanımlanmaktadır. Ancak en genel kullanım şekli objektif-sübjektif yoksulluk olduğu söylenebilir.

Objektif yoksulluk, literatürde refah düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk; kalori miktarı, gelir-tüketim harcamaları vb. gibi somut ölçütler kullanılarak belirlenmektedir (Kaya, 2011: 34). Ancak kişilerin ya da hane halkının bakış açılarına hiç değinmemesi objektif yoksulluğu eksik kılmaktadır. Bu eksikliğinden dolayı eleştirilmektedir.

Sübjektif yoksulluk, kişilerin yoksulluğu tanımlamasındaki tercihlerine önem vermektedirler. Kişilerin tercihlerini benimsemesinden dolayı iktisatçılar, araştırmacılar objektif yaklaşımı daha çok tercih etmektedirler (Aktan ve Vural, 2002:6). Somut kavramlarla belirlenmeye çalışılan objektif yoksulluğun güvenilirliği sübjektif yoksulluğa oranla daha yüksektir. Çünkü yoksulluğun belirlenmesinde belli standartlar uzmanlar tarafından belirlenmekte ve bu standartlara göre birey ya da hane halkının yoksullaşmasına neden olan faktörler olabildiğince azaltılmaktadır. Sübjektif yoksullukta, yoksulluk standartlarının belirlenmesinde uzmanlar yerine kişilerin kendisi vardır. Bu durumda sübjektif yoksulluğun değerlendirmede güvenilir bir yöntem olmadığını göstermektedir (Çelik, 2019:12-13).

2.1.4. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Yoksulluğun mekânsal olarak nerelerde yoğunlaştığı konusu, yoksulluk olgusunu kendi iç ilişkileriyle belirlenmesi açısından önemlidir. Yoksulluk dünya genelinde birçok az gelişmiş ülkede, kırsal alanlarda, topraksız köylülerde, tarım işçileri ve küçük toprak sahibi köylüler arasında yaygın olarak görülmektedir. Özellikle kapitalizmin ve küreselleşmenin etkisiyle kırsal kesimdeki bireyleri veya hane halkını derinden etkilemekte ve kırsal yoksulluğu derinleştirmektedir (Öztürk'ten akt. Aksan, 2009:32). Kırsal ve kentsel yoksulluk, yoksulluğun yerleşim yeri temel alınarak oluşturulan mekânsal farklılıklara dayanmaktadır.

Kırsal yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün hızla çözülerek gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi olgusuna dayanmaktadır (DPT, 2001:105). Kırsal alandaki yoksulluğun temel sebepleri şu şekilde sıralanabilir: siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalar, kırsal alanda ikilik, kötü yönetim, kırsal kesimi dışlayan iktisadi ve sosyal politikalar. Bunların dışında kişisel tüketim, yeterli düzeyde eğitim, sağlık, temiz su, konut, ulaşım ve iletişim hizmetlerine erişim gibi alanlardaki eksiklikler de kırsal yoksulluğu nitelemektedir. Bu tür yetersizlikler kırsal yoksulluğu arttırmakta ve kentlere göçe neden olmaktadır (Kocatepe, 2011:21-23). Kırsal alanda yoksulluğun olması ve ya artması kentlere göçe neden olmakta ve kentsel yoksulluğun temelini oluşturmaktadır. Kentsel yoksulluğun kırdan kente göçlerin bir sonucu olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu konuda farklı yaklaşımlar mümkündür. İnsani yoksulluk boyutuyla yoksulluğa bakıldığında ise kırsal yoksulluğun daha şiddetli yaşandığını söylemek mümkündür. Ancak bilmeliyiz ki, kırsal ve kentsel yoksulluk birbirleriyle ilişkili olarak var olmakta ve birbirlerini etkilemektedirler.

Kentsel yoksulluk, sadece gelir azlığı veya kentsel hizmetlerden yeterince yararlanmamayı kapsamamaktadır. Bunların yanı sıra eğitim, sağlık, güvenlik gibi hizmetlerden az faydalanmayı, varoşlarda yaşamayı, kentsel şiddete açık olmayı da kapsamaktadır (Çolakoğlu, 2003:466). Kent yoksulluğunu etkileyen etmenler şöyle ifade edilebilir: yetersiz gelir, yetersiz ve istikrarsız kaynak sahipliği, yetersiz barınma, kamusal altyapı hizmetlerinin yetersizliği, sosyal güvenlik mahrumiyet, yoksulların hukuk sisteminin işleyiş sürecinde yeterince korunamaması, yoksul kesimlerin karar alma süreçlerindeki etkisizliği ve güçsüzlüğü, yoksul kesimlerin sessizliğidir (Dinçoflaz, 2009:34-35).

Kentsel yoksulluk ve sanayi arasındaki ilişki de göz ardı edilemeyecek kadar önem taşımaktadır. Bauman tarafından ortaya atılmış olan "Özlüğün teslim alınması" olarak ifade edilen çalışma etiğiyle 19. yüzyıl sanayi toplumlarında daha fazla üretmeyi hedefleyen girişimciler Avrupa toplumlarında çalışmamayı, ahlaki açıdan olumsuz bir durum olarak yoksul kesime aşılacaktır. Diğer yandan da sanayide yoksulları çalıştırmaya yönlendirilmesi ile emek tedariki sorununun çözüleceğine inanılmaktaydı. Yani zenginleşmenin olabilmesi için yoksulların daha fazla yoksullaşmaya zorlanması gerekmektedir. Bu nedenle sanayi kentleri "kentli yoksullar"ın ortaya çıktığı mekanlar olarak görülmektedir (Bauman, 1999:17-93).

Genel olarak yoksulluk, kentlerin problemi olarak algılanmaktadır. Birçok kurumca çözüm aranan toplumsal olgu olarak görülmektedir. Gelişmekte olan birçok ülkede kentleşme ve kentsel büyümenin oldukça hız kazandığını söylemek mümkündür. Doğal nüfus artışının yanı sıra kırsal kesimlerden göçlerin olması kentlerdeki nüfus oranında ciddi bir artışın olduğunu söylemek mümkündür. Kentlerdeki bu nüfus artışı ile yoksulluğun kentlerde bir sorun haline gelmesi yakından ilişkilidir. Gelişmekte olan birçok ülkede kentsel yoksulluk ağır basmaktadır. Ülkemizde de kentsel yoksulluk büyük ölçüde kırsal kesimlerden gelen göçlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de 1950’lerde tarımda makine kullanımının yaygınlaşmasıyla insan gücüne ihtiyacın azalması, 1980’lerde önce dünyayı etkileyen sonra ülkemizi etkileyen neo-liberal politikalar ve 1980’lerde başlayan Türkiye’nin doğu ve güneydoğusunda başlayan terör olaylarından dolayı yaşanan çatışma ortamları göçlere neden olmuştur. Terör olayları, kırsal alanda yaşayanları derinden etkilemiş ve kentlerde yoksulluğun derinleştirmesinde etkili olmuştur.

2.1.5. Kronik ve Geçici Yoksulluk

Geçici yoksulluk, kısa süreli veya dönemsel olarak adlandırılan yoksulluk, kişilerin yaşam standartlarında ve refah düzeylerinde dönemsel olarak meydana gelen dalgalanmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum üzerinde finansal krizler, doğal afetler, mevsimlik ve geçici işsizlik durumları, dışsal şoklar vb. faktörler etkili olmakta ya da yoksulluğu belirginleştirmektedir. Dönemsel olarak ortalama gelir seviyesinin üzerindeki kişileri bile etkileyebilmektedir (Kaya, 2011:40).

Kronik yoksulluk, yoksulluk durumunun beş yıldan daha fazla sürmesi ve bu durumun değişmemesi olarak tanımlanmaktadır (Can, 2017:11-14). Sosyal politika kavramları sözlüğünde ise kronik yoksulluk, nesilden nesile geçen yoksulluk olarak tanımlanmıştır (Çelikkan, 2015).

Kronik yoksulluk diğer bir adıyla kalıcı yoksulluk, tanımlanırken birçok yaklaşımdan faydalanılmıştır. Çünkü yoksulluk statik bir yapıya sahiptir. Zamanla yoksulluğun tanımlanmasının ötesinde gerekçesi ve biçimi üzerine odaklanmaktadırlar. Öyleyse, en yalın hali ile denilebilir ki kronik yoksulluk sadece ekonomik haklardan yoksul olma değil aynı zamanda uzun süreli ve şiddetli olma biçiminde yaşanan ve nesilden nesle aktarılan yoksulluk demektir. Kronik ile geçici yoksulluğu ayıran en temel faktör ise kronik yoksulluktan kurtulmanın çok düşük bir ihtimal ya da imkansız olmasıdır. Kronik yoksulluğun en belirleyici özelliği yoksulluğun sürekli olması ve bu durumu çocuklarına aktarmasıdır (Temiz, 2008:62-63). Kronik yoksulluk, yoksul bireylerde ne olursa olsun değişmeyen durum olarak görülmektedir. Yoksul olarak doğan birey, yoksul olarak ölmektedir. Hatta en kötü yanı ise yoksulluğu çocuklarına miras bırakmaları durumudur.

2.1.6. Gelir Yoksulluğu

Bireyin yaşamını sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için bireylerin temel gereksinimlerinin karşılanması bakımından yeterli gelir düzeyini elde edememe durumu olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 2004). Gelir yoksulluğu hesaplamalarında genellikle “yoksulluk sınırı” olan asgari yaşam düzeyi baz alınmaktadır. Yoksulluk sınırının altındaki bireyler yoksul olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle yoksulluk “parasızlık” olarak görülmektedir.

Yoksulluk sınırı şubat ayında ülkemizde çalışan tek kişinin gelirinin 3.113 TL’nin altında olarak belirlenmiştir (TUİK, 2019). Türk-İş tarafından her ay açıklanan Yoksulluk Sınırı Araştırmasına göre ise kasım ayında 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı 2.517, yoksulluk sınırı ise 8.198 olarak belirlenmiştir (TÜRK-İŞ, Kasım 2020). Belirlenen bu sınırın altında yaşayan birey ya da bireyler yoksul olarak kabul edilmektedir. Yoksulluk sınırı toplumdan topluma, ülkeden ülkeye ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Hatta aynı toplum için farklı yoksulluk sınırlarından da bahsetmek mümkündür. Yoksulluk sınırı belirlemelerin de resmi ve ya özel kurumlar, sendikalar vb. kuruluşlar farklı yoksulluk sınırları belirleyebilmektedir.

2.1.7. İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk, yetersiz beslenme, iş imkanlarının olmaması, eğitim imkanlarının kısıtlı olması, yaşam süresinin kısalığı, gelecekte korkma, anne-çocuk sağlığının yetersizliği vs. yani kısacası gelirin yanı sıra temel insani ihtiyaçlardan yoksun olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2011:37-38). İnsani yoksulluk gelirin yanı sıra bireyin ihtiyaç duyduğu toplumsal hayatın devam etmesi için gerekli olan temel hizmetlerden yoksun olma durumuyla açıklanmaktadır. İnsani yoksulluk kavram ile yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğunu görebilmekteyiz.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP), yayınladığı İnsani Gelişme Raporunda ilk defa ifade edilen kapsayıcı bir yoksulluk türüdür (UNDP, 1997). İnsani gelişme kavramından hareketle geliştirilmiştir. Gelir yoksulluğu tanımlanırken kullanılan “yoksulluk sınırı” kavramı yerine “insanca yaşama sahip olma” durumu temel alınarak ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Ülkelerin insani yoksulluk endeksini ölçmek üzere farklı ölçme yöntemleri geliştirilmiştir. Bunlar; Eşitsizliğe uyarlanmış gelişme endeksi, cinsiyete dayalı gelişme endeksi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi ve çok boyutlu yoksulluk endeksidir. Her yıl yayınlanan insani gelişme raporunda, insani yoksulluk endeksi kullanılırken 2011 yılından bu yana “çok boyutlu yoksulluk endeksi” kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılan bu endeks diğerlerinin biraz daha geliştirilmiş halidir (UNDP, 2011). İnsani gelişme endeksi, ülkeler ve toplumlar arasında karşılaştırma yapma imkânı sunmaktadır. 2019 aralık ayında 189 ülkenin insani gelişme endeksi verilerine göre Norveç, İsveç ve İrlanda ilk başlarda yer alırken Nijerya, Burundi ve Çad son sıralarda yer almaktadır. Türkiye ise 187 ülke arasında 59. sırada yer almış ve ülkemiz ilk kez “en yüksek insani gelişme” kategorisinde yer almıştır (UNDP, 2019).

Ülkemizde gelir yoksulluğu ve insani yoksulluğa göre Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu Ve Karadeniz Bölgelerinin göreceli olarak yoksul olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölgelerde yaşanan yoksulluk, iç göçü tetiklemektedir. Yoksulluk bu bölgelerden diğer bölgelere taşınmaktadır. Bu durum da bölgeler arası dengesizlikler oluşmaktadır (Gündoğan, 2008:56).

2.1.8. Yeni Yoksulluk

Yeni yoksulluk kavramını açıklayıcı net bir tanım bulunmamaktadır. Tanımlamaların ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin Fransa’da yeni yoksulluk “dışlanma”, Amerika ve İngiltere’de ise “sınıf altı” kelimeleriyle özdeşleştirilmektedir (Silver, 1996:105-106). Ancak genel olarak tanımlayacak olursak, yeni yoksulluk kronik işsizlikle karşı karşıya kalan, ekonomik, sosyal ve siyasal olarak dışlanan, yoksulluklarıyla baş etmek için hiçbir umudu olmayan yoksulları ifade etmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005:75). Yeni yoksulluk kavramının öne çıkan genel özellikleri; sadece az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerle ilgili bir kavram değildir. Ekonomik dışlanmışlığın yanı sıra çok boyutlu bir dışlanma sürecini yansıtmaktadır. Yoğun olarak dezavantajlı grupları, kadınları, yaşlıları ve çocukları diğer kesimlerden daha fazla etkilemektedir (Topgöl, 2013:285). Genel olarak kentlerde yaşayan yoksul kesimler için kullanılan bir kavramdır. Yoksul bireyler kentlerde süresiz, güvencesiz işlerle geçinmekte olan, kötü ve çökmüş yerlerde yaşayan, dışlanan cinsel, ırksal, etnik ve dinsel kimliklerle örtüşen yoksulluğu tanımlarken kullanılmaktadır. Kentlerin kenarında olmak, kentin kültürü, ekonomik ve sosyal olanaklarının dışında olmak demektir (Sipahi, 2006:186).

Yeni yoksulluk 17.yüzyıldan sonra ortaya çıkmış bir kavramdır. Yeni yoksulları tarihin diğer dönem yoksullarından ayıran en önemli özellik ise gelir azlığından kaynaklanan tüketememek ve sosyal çevreden, toplumdaki dışlanma durumudur. Günümüz tüketim toplumunda yeni yoksullar, işsizlikten ziyade tüketememelerini farklı konumda olmalarının sebebi olarak görmektedirler (Erdem, 2006:344). Yeni yoksulluğun sanayi devrimi sonrasında ortaya çıktığı ve yeni üretim-tüketim kalıplarıyla birlikte günümüze kadar istihdam sorunlarıyla geldiği düşünülmektedir. Enformel sektörün gelişmesiyle yeni yoksulluğun geliştiği söylenebilir. Küreselleşmeyle birlikte kentlerde enformel sektörlerde çalışan bu yoksul bireyler harcadıkları emeğin karşılığını almayarak yoksulluk düzeyleri daha çok artış göstermektedir. Yeni yoksulluk ve kentsel yoksulluğun iç içe geçmiş bir sarmal olduğu düşünülmektedir. Çünkü yeni yoksulluk üzerinde kent yaşamı, göç, enformel çalışma sektörlerini kentsel yoksulluk kavramlarında da görebilmekteyiz.

Yeni yoksulları etkileyen bir diğer önemli kavram olan küreselleşmenin yeni yoksullar üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Bazı kurum ve kuruluşlar açısından avantajlı olarak görülürken diğer yandan da dezavantajlı olarak görülmektedir. Küreselleşme sürecinin gelişmiş ülkelerin lehine, diğer ülkelerin ise aleyhine olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Küreselleşme sürecinin yoksulluk ve gelir dağılımında adaletsizliği arttırdığı bazı kurumlar tarafından ifade

edilmektedir (Çelik, 2019:5).Yeni yoksulluk tartışma ve tanımlamalarında genellikle küreselleşmenin öteki yüzü olarak görülmektedir. Küreselleşme, yeni yoksulları fazlasıyla etkilediği düşünülmektedir. Bu etkiler, küreselleşme ve yeni yoksulları birlikte düşünmeyi etkilemektedir.

2.2. Kuramsal Boyutuyla Yoksulluk

Farklı olaylar ve olgular durumunda yoksulluk olgusu farklı kuramlar ve yaklaşımlarla açıklanmıştır.

Sosyolojik açıdan yoksullukla ilgili çalışmalar genellikle 3 teori çerçevesinde ele alınmaktadır. Bunlar; bireysel, sistemsel ve bağımlılık okulu teorileridir.

Bireysel kurama göre yoksulluğun nedeni olarak bu durumu yaşayan bireyin kendisinde görmektedir. Yani bu yoksul bireyler çalışmayı sevmezler bu nedenle de çalışma isteği duymayarak kurumlardan, yardımsever kişilerin yaptığı yardımlara bağımlı durumdadırlar. Ancak kişi çalışır ve deneyimini, niteliğini arttırırsa yoksulluktan kurtulma şansı çok fazladır (Demirtaş ve dğr.2011:35). Bireyselci kurama göre yoksul bireylere devlet desteği yapılmaması gerektiğini savunmaktadırlar. Yardımların yapılması durumunda bireyler ihtiyaçlarını karşılamak için çaba göstermemekte ve bunu alışkanlık haline dönüştürmektedirler. Yapılan yardımlar yoksulluk düzeyini azaltmaktadır ancak bu yardımlar yoksullukla mücadelede geçici çözümlerin ötesine gidememektedir. Bireylerin mesleki becerilerinin geliştirilmesi niteliklerinin arttırılması kalıcı çözümler için daha yarar sağlayacaktır.

Sistem kaynaklı kuramlar ise bireysel kuramların aksine yoksulları mağdurlar olarak görmektedir. Yoksulluğun ancak toplumun bütünsel bir dönüşümü olursa ortadan kalkabileceğini öne sürmektedirler (Buğra, 2010: 44). Toplumda gelir eşitsizliği, vergilerin adaletsizliği ve bireylerin istihdam olanaklarındaki eşitsizlikler gibi nedenler olduğu sürece yoksulluk olgusu var olacaktır. Yoksulluk, bireyin pasifliğinden değil sistemin dayatmasından ötürü var olmaktadır (Çelik, 2019:4).

Neo-marksistler olarak görülen Bağımlılık Okulu, yoksulluğu iç etkenlerden çok dış etkenlere bağlamaktadırlar. Yoksul bir ülke gelişmiş olan ülkelere bağımlı olduğu için yoksuldur. Bir ülkenin kalkınamaması, yoksul olması, o ülkenin dışındaki dış etkenlere bağlamaktadır. Okul içinde farklı düşünceler olmasına rağmen genel kanı bu şekildedir. (Bağımlılık Okulu, 2021).

Yoksulluk olgusu aynı zamanda farklı sosyolojik, iktisadi kuram ve farklı teori, yaklaşımlarla da açıklanmıştır. Merkantalistlere göre tarım sektörünün güvenilir bir yapıya sahip olamayışından ekonomik yapıları tarıma dayalı olan ülkelerde yoksulluk kaçınılmaz bir durum iken sanayi ve ticaretle uğraşan ülkelerde durum tam tersidir. A.Simith'e göre yoksulluk olumsuz bir olgu değildir. Kar ve ücret hadleri göz önüne alındığında yoksulluğun aslında normal bir durum

olduğunu söyler. Keynes'e göre ise yoksulluk etkin talep yetersizliğinden dolayı bir işsizlik problemidir (Gündüz, 2008:37, akt.: Çelik, 2019:4).

Bu teorilere ek olarak, sosyal demokrat yaklaşıma göre yoksulluk bir dağıtım sorunu olduğu düşünülmektedir. Dağıtım mekanizmaları düzeltilerek yoksulluk azaltılmalıdır. Yoksulluğu azaltmak için işsizlik azaltılmalı, çocuk ve kadınlara destek verilmeli yani genel olarak yoksulluğu azaltıcı sosyal politikalar geliştirilmelidir. Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımının savunucularının bakış açıları da bu yaklaşıma uygundur (Dinçoflaz, 2009:23).

Farklı kuramlar ve farklı sosyolojik yaklaşımlarla gündeme gelen yoksulluk olgusunun farklı sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye'de ise son zamanlarda tarım sektöründeki durağanlık, ekonomik krizler ve gittikçe artan işsizlikten dolayı yoksulluk gittikçe artmaktadır. Bu nedenle yoksulluğa dair ortaya çıkan kuram ve yaklaşımların Türkiye'de geçerliliğini koruduğu görülmektedir.

Bu teoriler ve yaklaşımlar dışında muhafazakâr yaklaşım ve bazı sosyal ögelere dayalı indirgemeci yaklaşımlarda yoksulluğu açıklamaktadırlar. Ayrıca çalışmamız için gerekli olan ve yoksulluk olgusunu kadın bağlamında anlayabilmek için yoksulluk kültürü, keşisimsellik bağlamında kadın ve yoksulluğun kadınlaşması yaklaşımlarına ayrıntılı bir şekilde değinilmektedir.

2.2.1. Yoksulluk Kültürü

Herhangi bir sınıfı olmayan bireylerin meydana getirdiği yaşam tarzı olarak kabul edilmektedir. Yoksulluk kültürü, devamlı bir yoksulluk durumunu ifade etmektedir. Kentlerde fazlasıyla görülen ve kendilerini yoksulluğa alıştırmış bireylerin yoksulluklarının devamlı olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Yoksulluk kültürüne sahip bireylerde yoğun bir kaderci anlayış vardır. Bireyler bu kültür içindeki yaşamlarından kurtulamayacaklarını düşünmektedirler. Bu nedenle yoksulluk kültürünü bir sonraki kuşaklara aktarmaktadırlar. Kaderci anlayış baskın olduğu için yoksulluk normal karşılanmakta ve yoksulluktan kurtuluş mekanizmaları üretmeleri de söz konusu değildir (Şahan'dan akt. Yusufoglu, 2010:17). Yoksulluk kültürünü benimseyen bireylerde ekonomik nedenlerden çok psikolojik nedenlere dayandığı düşünülmektedir. Yoksullar yardım programlarına bağımlı oldukları için çalışmazlar ve bunu bir kültür haline dönüştürmektedirler. Bu yaşam tarzını benimseyenler toplumsal yapıda üretim sürecine dâhil olmamakta ve toplumun diğer kesiminin sırtında "kambur" olarak görülmektedirler (Aksan, 2009:50). Yoksulluğun, belirli bir yaşam tarzı ve sürekli olduğuna dayanan kuramların başında yoksulluk kültürü gelmektedir. Yoksulluk kültürünü açıklarken bir takım ögelere bağlanarak açıklansa da yoksulluğun bir yaşam tarzı olarak görülmesi ağır basmaktadır. Bu durumun böyle algılanması yoksulluğa farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Yoksulluk kültürü kavramını ilk ortaya Oscar Lewis atmıştır. Lewis'e göre yoksulluk kültürü, yoksulluktan farklı bir süreci ve farklı bir yaşam tarzını ifade etmektedir. Yoksulların sahip

olduğu bu kültür bireylerin yoksulluktan kurtulabilmelerinin önündeki engeli oluşturmaktadır. Lewis'e göre yoksulluk kültürünü ortadan kaldırmak, yoksulluğu ortadan kaldırmaktan daha zor bir durumdur (Lewis'ten akt. Güzel:25-26). Lewis'in amacı yoksulluğu bir aşağı alt kültür yani "yoksulluk alt kültürü" olarak tanımlamaktır. Ancak literatüre "yoksulluk kültürü" olarak geçmiştir. Lewis, yoksulluk sorununu "kültür" bağlamında ele almıştır. Yoksulluk kültürü tanımlamasına bakacak olursak, Lewis yoksulları diğer toplumlardan ayırmakta ve bu kültürle onları yoksulluğa mahkûm etmektedir. Çünkü yoksullar bu kültürü normal karşılamaya başlamakta ve yoksulluk normalmiş gibi yaşamaktadırlar.

Ülkemizde yoksulluk kültürü kavramının literatüre ilk defa Orhan Türkdoğan kazandırmıştır. Türkdoğan gecekondu özelliklerini önemsemekte ve vurgulamaktadır.

Türkdoğan'a göre sanayileşme sonucu kırsal bölgelerden kentlere yoğun bir göç yaşanmaya başlanmıştır. Yoğun göçlerin yaşandığı şehirlerde yeterli ve güçlü olanakların olmaması nedeniyle ekonomik ve sosyal birçok problem yaşanmaya başlanmıştır. Bireyler ucuz konut ve yaşam alanlarına yoğunlaşmaya başlamıştır. Aynı özelliklere sahip bireylerin aynı yerlere yoğunlaşması gecekondulaşmayı oluşturmuştur. Bu bireylerin yoksul olmaları, aynı yaşam alanları ve yaşam şekilleri ülkemizdeki yoksulluk kültürünü oluşturmaktadır. Gecekondu mahallelerinde ortak bir kültür meydana getirdikleri sonucuna varılmaktadır. Gecekonducuların Lewis'in yoksulluk kültürü tespitlerine benzer özellikleri gösterdiklerini söylemektedir. (Türkdoğan, 1974:78).

Türkdoğan gecekonducularda ortaya çıkan yoksulluk kültürünü toplumun ortak kültürüne karşı bir tehdit olarak görmektedir. Tehdit algısı yoksulların yaşam şartlarını iyiye götürmesi bir yana; yoksullar lehine geliştirilen politikaların gerilemesine, yoksullara karşı toplumda bir ön yargının artmasına yol açacağı düşünülmektedir (Özdoğan, 2009: 27).

Ülkemiz için net bir yoksulluk kültürü tanımlamalarının olmadığını görmekteyiz. Yapılan çalışmalar için kısmen yoksulluk kültüründen bahsetmek mümkündür. Yapılmış tanımlamalar ya eksik kalmakta ya da kavramı tam olarak karşılayamamaktadır. Ülkemizdeki yoksulluk kültürü tanımlamaları kronik yoksulluğa ya da yoksulluk döngüsü kavramlarına benzemektedir.

2.2.2. Kesişimsellik (Intersectionality) ve Kadın

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinde 2030'a kadar aşırı yoksulluğu bitirmek amacıyla yoksulluğu araştırmıştır. Sanayileşmenin ortaya çıkması ve üretkenliğin artmasıyla birlikte aşırı yoksulluk bitmekte olduğu vurgulanmıştır. Ancak yoksulluğun bitmekte olduğuna ilişkin bu bakış aşırı iyimser bir bakış açısidir. Kesişimsellik ilkesi çerçevesinde yoksulluğu incelemek gerekmektedir. Çünkü cinsiyetin yoksulluk üzerindeki etkisi ve kadınların çeşitli bir takım nedenlerden ötürü erkeklerden fakir olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Noah, 2019:belirtilmemiş). Kadınların yoksulluğunun altında birçok neden olabilir. Özellikle yoksulluğun devam etmesi hatta ilerleyip yoksulluğun kadınlaşması kavramına dönüşmesinin

ardında birçok farklı neden aynı anda etkili olabilir. Bu nedenlerin aynı anda oluşması kesişimsellik ilkesinin doğrudan konu ile ilişkisinin önemini göstermektedir.

1989 yılında kesişimsellik (intersectionality) terimini ilk ortaya atan Crenshaw, terimi, çeşitli eşitsizlik biçimlerinin genelde birlikte çalışıp birbirlerini şiddetlendirdiği bir prizma olarak yorumlamıştır (Intersectionality, 2020). Kesişimsellik kavramı akademide ilk kez sosyolojide feminizm ve eleştirel ırk teorilerinde kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra eşitlikçi yaklaşımı nedeniyle hukuk sosyolojisinde de geniş bir yer bulmuştur. Ancak kesişimsellik kavramı genel olarak çoklu ayrımcılık kavramı ile dile getirilmekte ve karıştırılmaktadır. Çoklu ayrımcılık ve kesişimsellik kavramı arasındaki en temel fark kesişimsellikte, tüm ayrımcılık faktörleri aynı anda oluşmaktadır. Örneğin; engelli bir kadın hem kadın olduğu için hem de engelli birey olduğu için ayrımcılığa uğrarsa bu çoklu bir ayrımcılık değil kesişimsel bir ayrımcılıktır. Temel fark şudur ki çok sayıdaki ayrımcılığın eş zamanlı olarak karşılıklı etkileşime girmesidir (Kahraman Güloğlu, 2019: 266-267).

AB bünyesindeki kurumlarda ve çalışmalarda da kesişimsellik kavramı yerine “çoklu ayrımcılık” kavramı kullanılmıştır. BM engelli bireylerin hakları komitesi güncel olarak hem çoklu ayrımcılık hem de kesişimsel ayrımcılık kavramlarını bir arada kullanmaktadır. Ülkemizde de kesişimsellik kavramı yer bulmamıştır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu bir ayrımcılık türü olarak çoklu ayrımcılığa yer vermiştir (Kahraman Güloğlu, 2019: 267). Kesişimsellik olgusu akademide, kurum ve kuruluşlarda pek bilinen ve kullanılan bir kavram değildir. Kavramın yerine genellikle çoklu ayrımcılık kullanılmaktadır. Kesişimselliğin tespit edilmesinin ve analizinin yapılmasının çok zor olduğu düşünülmektedir. Kısaca kesişimsellik kavramı için diyebiliriz ki farklı ayrımcılık temellerinin bir arada ve aynı zamanda olması durumudur.

Kesişimsellik, feminist akım tarafından oldukça fazla kullanılmaktadır. Feminizm kadın hakları ve cinsiyet arasındaki eşitliği savunmaktadır. Kesişimsel feminizm ise kadınların ırk, sınıf, etnisite, din ve cinsel yönelim gibi birbiri üstüne binen kimliklerinin ve ayrımcılığı ne şekilde etkilediklerini anlatmaktır. Juliet Williams kesişimselliği tüm kadınların haklarını ve güçlendirilmesini savunan bir feminizm şekli olarak görmektedir (<https://ezgiepifani.wordpress.com/> erişim: 05.05.2020).

Kadın hareketleri kurduğu derneklerle, sivil inisiyatiflerle, kampanyalar gibi pek çok araçla örgütlenmeye ve seslerini duyurmaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmalar kadınların gelişmelerini desteklemiştir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen kadın için sınırlandırmalar mevcuttur. Özellikle kadın erkek eşitliği konusunda birçok olumlu gelişme yaşanmaktadır. Ancak bu gelişmelere rağmen pratikte ayrımcılığın halen var olduğunu söylemek mümkündür. Sadece cinsiyet bazlı bir ayrımcılık değil kadınlar üzerinde farklı ayrımcılık kategorileri de çok etkili olmaktadır. Örneğin yoksulluktan etkilenmede kadının ve erkeğin düzeyi çok farklı olmaktadır. Kadınların eşitsizlik kategorilerinden etkilenmelerinde yalnızca bir kategoriden bahsetmenin mümkün olmadığını

söyleyebiliriz. Bu duruma bağlı olarak kesişimsellik kavramının kadın çalışmalarında çok önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

Degele ve Winker'e göre (2007) keşimsellik çok düzeyli bir analiz biçimi olarak tasarlanmaktadır. Eşitsizlik kategorilerinin üç düzeyde ele alınması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bunlar; makro, mikro ve temsil düzeyi şeklindedir. Makro düzeyde ekonomik yapıları, mikro düzeyde karşılıklı ilişkiler içinde üretilen, inşa edilen kimlikleri, temsil düzeyinde ise kültürel semboller, normlar ve ideolojileri içermektedir (5-14).

Genellikle sınıf, ırk ve cinsiyet üçlüsü benimsenmektedir. Ancak kimi zaman üçten fazla sayıda eşitsizlik kategorisi kullanarak çalışmalarda yapılmaktadır. Üçlüye ek olarak ekonomi, beden vb. kategorilerinin de dâhil edildiği görülmektedir (Degele ve Winker, 2007:5). Özellikle günümüzde yaş, sağlık, hastalık, bedensel bakımlar işgücü pazarında gittikçe önem kazanmaktadır. Bedenin giderek önem kazanması, sağlık ve spor merkezlerindeki artış, bütün yurttaşları spora çağıran kamu spotları, vücutla ilişkili iş ve meslek ilanları mevcuttur. Diğer taraftan genç, aktif, çalışabilecek nüfusun övüldüğü; çalışamayan, yaşlı, engelli vb bireylerin dışlandığı kıyaslanmalardan dolayı bedenin bir toplumsal eşitsizlik kategorisi olarak önem kazandığını söylemek mümkündür (Yıldız, 2015:63)

Sınıf, cinsiyet, ırk ve bedeni içeren dört temel toplumsal eşitsizlik kategorisini yapı, kimlik ve temsil düzeyinde ele almaktadır. Tablo1 kesişimsellik kavramını daha net bir şekilde görmemize yardımcı olacaktır.

Tablo 1.Yapı, Kimlik ve Temsil Düzeyinde Toplumsal Eşitsizlik Kategorileri

Kategoriler/ Düzeyler	Yapı	Kimlik	Temsil Düzeyi
Sınıf	Sınıf, ücret farklılığı, ekonomik, kültürel ve toplumsal kaynaklara göre tabakalaşma	Çalışan, işsiz, eğitilmiş, eğitimsiz, zengin, yoksul, ücretli, ücretsiz, geçici, düzenli çalışan vb.	Meritokrasi, liyakat, rebaket, yaşam boyu öğrenim, girişimcilik, vasıfsızlık vb. söylemler
Cinsiyet	İşin ve ücretin cinsiyetçi yapılanması, işgücünün yeniden üretimi, ücretsiz bakım hizmetleri	Erkek, kadın, çocuklu, çocuksuz, evli, dul, bekâr, homoseksüel	İş ve aile yaşamının uyumu, norm olarak çekirdek aile
İrk/Etnisite	İşgücü pazarında etnik dışlanma, düşük ücretli ve kötü işlerde yoğunlaşma, işgücü pazarında erişimin engellenmesi	Yerli, yabancı, yasal, illegal, azınlık, beyaz, siyah, kentli, köylü, batılı, doğulu vb.	Ekonomik sığınmacılar, bölgesel asgari ücret
Beden	Kendi iş gücünü yeniden üretim, bedenin bakımı ve sağlıklı olma sorumluluğu	Genç, yaşlı, hasta, sağlam, güzel, çirkin, engelli, bakımsız, vb.	Gençlik saplantısı, yaşlanan toplum korkusu, kendi bedeninden ve sağlığından sorumlu olma söylemi

Kaynak: Degele ve Winker'den akt. Yıldız, 2015: 65

2.2.3. Yoksulluğun Kadınlaşması

Kadın yoksulluğu 1970'lerden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Dezavantajlı gruplar arasında yoksulluğun en çok kadınları etkilemesi yeni kavramlarında ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin “yoksulluğun kadınlaşması”, “yoksulların en yoksulu”, “hane reisinin kadınlaşması” gibi kavramlar bunlardan birkaçını oluşturmaktadır. Yoksulluk; ırk, cinsiyet, etnik yapısı ne olursa olsun her kesimden insanı etkileyebilmektedir. Ancak yoksulluk her insanı aynı etkilememektedir. Cinsiyet açısından baktığımızda kadınların yoksulluktan etkilenmeleri erkeklere oranla daha fazladır (Yusufoğlu, 2010:18).

Birleşmiş Milletler tarafından 2018'de yayınlanan bir raporda kadınların erkeklerden daha fazla fakirlik, açlık ve ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıkları bildirilmiştir. Yoksulluğun azaltılmasında genel olarak ilerleme kaydedilmektedir ancak yoksullar içinde kadınların yoksullaşma durumu daha da kötüye gitmektedir. Bu raporla yoksulluğun kadınlaşması kavramının önemi ortaya çıkmakta ve varlığını belirginleştirmektedir (Erikson, 2018).

Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ile kadın yoksulluğu aynı kavram olarak değerlendirilmektedir. Kadınlar, erkekler kadar kaynaklara, gelire ve ya mülkiyete sahip olamaması yoksulluğun kadınlaşması kavramını doğurmuştur. Yoksulluğun kadınlaşmasında, toplumsal eşitsizliğin belirleyici olduğu açıkça görülmektedir (Ünlütürk Ulutaş, 2009:38). Ataerkil yapının hâkim olduğu bir toplumda kadınlar erkeklerden daha fakir kalmakta, aynı zamanda çok sert koşullara da maruz kaldıkları için yoksulluktan kurtulmaları zorlaşmaktadır. Bu durum

yoksulluğun dişileşmesine sebep olmaktadır (Noah, 2019:3). Birçok ülkede kadınların servet sahibi olamamaları, mülk sahibi olamamaları, krediye erişme zorluğu, kız çocuklarının eğitimlerini gereksiz görme gibi daha birçok faktör vardır. Bu faktörlerin varlığı kadınları yoksulluğa daha fazla maruz bırakmakta ve yoksulluğa karşı kırılğanlaştırmaktadır.

Kadınların yoksullukla ilişkilendirilmelerinin altında birçok faktör etkili olmaktadır. Ancak, bu durum iki temel esasta gerçekleşmektedir. Birincisi, cinsiyet ayrımcılığının kalkınma sürecini engelleyen önemli bir engel olduğunu kabul edip, cinsiyet ayrımcılığını önleyici politikaların önerilmesi, bunlarla ilgili önemli çalışmaların yapılmasıdır. İkincisi, kadınların yürüttüğü geçinme stratejilerini kaynak olarak kabul edip bu stratejilerin kalkınma sürecinde verimini arttıran önemli adımlar atmaktır (Erdoğan, 2007, akt.: Fidan, 2016: 22).

Kadınların toplumdaki eşişsiz konumu ve cinsiyete dayalı iş bölümleri kadınların yoksullaşmasına yol açmaktadır. Kadınların bulundukları eşişsizlik konumu, durumun daha da kötüye gıtmesine neden olmaktadır. Ekonomik kaynaklara erkekler kadar erişemeyen, işgücüne katılmayan, düşük ücretli çalışan, olumsuz koşullarda çalışan, eğitimde fırsat eşişliği olmayan, adli mercilere başvurup haklarını arayamayan kadınlar, annelerinden miras kalan yoksulluğu kız çocuklarına miras olarak bırakmaktadırlar (Ünlütürk Ulutaş, 2009:38).

2.3. Türkiye’ de Kadın Yoksulluğu

Tüm dünyada ortak bir problem olan yoksulluğu tespit etmek oldukça zordur. Dünyada yoksulluğu tümüyle görebilmek için ulusal ve uluslararası düzeyde gelir dağılımı araştırmaları yapan istatistik kuruluşları verileri çok önem arz etmektedir. Dünyada halen gelir dağılımı konusunda düzenli ve kapsamlı bilgi sunmakta olan kuruluşların başında Dünya Bankası gelmektedir (Taş ve zcan, 2012:427).

Ülkemizde yoksulluk uzun bir süredir tartışılan önemli kavramlardan biridir. Türkiye’de yoksulluğun kaynakları demografik, ekonomik ve sosyal öğelerden ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yoksulluk birey ve hane durumuna göre değişiklik göstermektedir. Hanede birey sayısının fazla olması, eğitimsiz kadınlar, işsizlik durumu, okur-yazar olmama gibi nedenlerden ötürü yoksulluk daha da artmaktadır (Dinçoflaz, 2009:27).

Türkiye’de yoksulluğa dair bilgilerin elde edilmesinde TİİK verileri önemli bir yer tutmaktadır. TİİK 2002 yılından itibaren ülkemizde yoksulluğu görünür kılmak için “Yoksulluk Araştırması” anketleri yapmaktadır. TİİK’e göre “yoksulluk; insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur.” Yoksulluğu dar ve geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlayan kurum, dar anlamda yoksulluk: açlıktan ölme ve barınacak yer olmaması, geniş anlamda ise toplumun genel düzeyinin altında yaşamak olarak tanımlamaktadır. Ayrıca TİİK mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk ve uluslararası yoksulluk karşılaştırmalarında kullanılan yoksulluk sınırlarını ve bu sınırların altında kalan birey sayısını da hesaplamaktadır (Topgl, 2013:285).

Yoksulluk, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde en önemli sorunlardan biri haline gelmektedir. Özetle geçmişten günümüze yoksulluğun görünürlüğüne bakacak olursak; 1980’lerde uygulanan ekonomi planı ile ülkede krizler yaşanmış, işsizlik artmış, yoksulluğun derinleşmesine ve artmasına yol açmıştır. Türkiye’de 1980’li yıllar boyunca izlenen politikalar, küreselleşmenin etkileri, gelir dağılımındaki eşitsizlikler nedeniyle yoksulluğun arttığı bir ülke olduğunu göstermektedir. Yüksek enflasyon, peş peşe yaşanan krizler, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki çatışmalar ve zorunlu göçler sonunda 1990’lardan itibaren özellikle yoksulluk kentlerde görünür olmuştur (Gürses, 2007:belirtilmemiş).

Tüm ülkelerin ortak sorunu olan yoksulluk olgusunu azaltmak için ülkeler farklı mücadeleler geliştirilmiştir. Türkiye’de yoksulluğu azaltmak için ve refahı yükseltmek için farklı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla önlemler almaya çalışmıştır. Türkiye sosyal devlet anlayışı gereği kurum ve kuruluşlara sosyal yardımlar konusunda sorumluluk yüklenmiştir. Kısaca bu kurumlardan bahsedecek olursak sosyal yardım ve sosyal hizmet konusunda en başta Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı akla gelmektedir. Eğitime ulaşma ve parasız yatılı eğitim konusunda Milli Eğitim Bakanlığına görev ve sorumluluklar verilmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü de sosyal yardım ve hizmet konusunda sorumluluk üstlenmektedir. Ayrıca birçok kurum ek olarak yoksulluğu azaltmak için mücadele etmektedir. (Yıldırım, 2009:25).

Yoksulluk sadece ekonomik boyutu ve sonucu olan bir kavram değil çok farklı boyutu ve sonucu olan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Yoksulluğun azaltılmasına ya da önlenmesine yönelik sadece devletin değil ulusal kuruluşların, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşları da sorumluluk üstlenmiştir (Yıldırım, 2019:31). Yoksulluğu azaltmak için ülkemizde birçok kurum, kuruluş, STK, belediyeler farklı mücadele politikaları geliştirmektedir.

Ülkemizde kırsal ve kentsel yoksulluk yapısı birbirinden farklı gelişmektedir. Kırsal yoksulluk Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yüksektir. Bölgenin olumsuz coğrafya şartları, terör olayları, eğitimsizlik, başlık parası gibi nedenlerden ötürü yoksulluk farklı bir boyutta şekillenmektedir.

Türkiye’de kentsel bölgeler arasında en yoksul bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Bölgede çok çocuklu aile yapısının varlığı, çocukların aile işlerinde kullanılması ve çocuk yaşta evliliklerin olması bölgenin yoksulluğunu derinleştirmektedir. Bu bölgede doğurganlık oldukça yüksek seviyededir. Çok çocuklu aileler çocuklarına yeteri kadar eğitim ve sağlık hizmeti sunamamaktadırlar. Özellikle kız çocuklarının eğitim haklarını ellerinden alınıp evlendirilmesi yoksulluğun gelecek nesillere geçmesine ve bölgenin yoksulluğunun devam etmesine neden olmaktadır (Kabaş, 2010:215).

Yoksulluğu göçler, hızla artan nüfus, kentlerde gecekondulaşma gibi nedenlerde etkilemektedir. Yoksulluğa dair atılacak her türlü adımda bölge şartları göz önüne alınarak hareket edilmelidir çünkü yoksulluk bölge koşullarına göre farklılıklar barındırmaktadır. Ülkemizde genel

olarak yoksulluğa dair alınan önlemlere ek olarak birde bölgesel olarak alınan önlemlerde mevcuttur. Bunlardan bir kaçışöyledir:

- Mikro-kredi uygulamaları, yoksulluğu azaltmak, geliri arttırmak için düzenlenmiş bir mücadele stratejisidir. Ülkemizde bu yardımlardan ilk faydalanan illerden biri Diyarbakır ilidir. Diyarbakır'da kadınların eğitim durumunun oldukça düşük olması, hane halkı sayısının yüksek olması, kadınların gelirlerinin düşük olması gibi birçok faktör bir arada görölmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009:2689).
- GAP Projesi: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, toprak ve su kaynaklarının gelişimi için oluşturulan proje iken zamanla bütün sektörleri kapsayan, yerel alanda bütünüyle kalkınmak için GAP Master plan hazırlanmıştır. Master Plan sadece ekonomi değil aynı zamanda tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımları da içine alan bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür (GAP, 2021). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde GAP tarafından aktif olarak kalkınma projeleri faaliyete geçmeye başlamıştır. Yaşanan sanayileşme ve kentleşmeyle kadınlar tarım dışı işgücüne yönelmeye başlamaktadır. Ancak kırdan kente göçle gelen kadınlar ciddi bir şekilde uyum problemleri yaşamaktadırlar. Kadınların geleneksel değerlerini kırmak, gerekli bilgi eğitimleri almaları, kadının statüsünü yükseltmek, kısaca kadının sosyal, ekonomik, kültürel değerleri arttırmayı amaçlamaktadır (Fazlıoğlu, 2002:438).
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, bölgenin geri kalmışlığını azaltmak için aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bölgede desteklenen projeler ile bölgeye 375 milyonluk bir kaynak getirmişti. Kalkınma Ajansı bölgede yoksulluğu azaltmak, kız çocukların eğitimini desteklemek, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına destek olup bölgeler arası eşitsizliği gidermeyi hedeflemektedir (Kalkınma Ajansı, 2021).

Ancak unutulmamalıdır ki yoksulluk sorunu bir kurumun, bir kuruluşun tek başına çözüme kavuşturabileceği bir sorun değildir. Tüm kurum ve kuruluşlar birlikte hareket etmeli, yoksulluğu önlemek için halkın bilinç düzeyi arttırılmalı, yoksulluğun ortaya çıkmasını tedavi edici çözümler geliştirilmelidir.

2.3.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler

2.3.1.1 Cinsiyet Eşitsizliği

Eşitlik yasalar karşısında, siyasal ve toplumsal haklar bakımından yurttaşlar arasında hiçbir ayrımın bulunmaması durumu veya bireyin yeteneklerini tam ve özgürce gerçekleştirebilecekleri toplumsal ortamın olması olarak da tanımlanmaktadır (Gürbüz, 2019:4). Eşitsizlik ise tüm olumlu yaklaşımların zıddını ifade etmektedir.

Ayrımcılık; yaş, fiziki yetenekler, sınıf, etnik köken, cinsiyet, ırk ayrımına dayalı haksız muameleler için kullanılmaktadır. Sosyologlar, ayrımcılığı şöyle tanımlamaktadır: ayrımcılık, bir

gruba ya da bir gruba üye olmaları nedeniyle kişilere uygulanan negatif eylemdir. Cinsiyet ayrımcılığı ise genel anlamda bireylere cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsiz şekilde davranılmasıdır (WHO, 2014: 15). Eşitsizlik, kadın ve ayrımcılığın birleşmesi cinsiyet eşitsizliğini oluşturmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliği; güç, saygınlık ve mülkiyet dağılımının bireysel olarak değil cinsiyeti göz önünde bulundurarak eşit olmaması olarak ortaya çıkmaktadır. Bir cinsin diğer cins üzerinde baskın ve ya üstün olması olarak açıklanmaktadır. Cinsiyet eşitsizliği kadınlara yönelik ayrımcılık olarak algılanmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Doğrudan cinsiyet ayrımcılığı, bir bireyin kadına cinsiyetini esas alarak erkeğe göre daha olumsuz davranması veya az olumlu davranması halidir. Dolaylı cinsiyet ayrımcılığı; biçimsel olarak eşitlikçi görünüp davranış veya uygulamalarından sonra kadın üzerinde ayrımcı etkiler yaratmasına denir (Adaçay, 2017: 2).

Kadınların doğuştan var olan haklarına sahip olmasını engelleyen toplumsal cinsiyet rolleri cinsiyet eşitsizliğinin temel nedenini oluşturmaktadır. Örneğin; çalışmak hem kadınlar hem de erkekler için bir hak iken kadınların çalışmasına karşı halen tabular mevcuttur. Kadınların çalıştıklarında kazandıkları parayla ek gelir ve ya üretkenlik olarak değerlendirilmediğine dair toplumsal bakış açısı mevcuttur (Turgut, 2019, 318). Ekonomik yapının her alanda olduğu gibi kadın sorunları alanında da oldukça önemli bir rolü vardır. Tüm sorunları ekonomiye bağlamak yanlış bir düşüncedir ancak önemi küçümsenecek gibi de değildir. Yüksek gelirli gelişmiş ülkelerde kadınların sorunları, düşük gelirli ülkelere göre daha az olduğunu söylemek mümkündür.

UNDP tarafından 2014 yılında cinsiyet eşitsizliği endeksi (GII) oluşturulmuştur. Erkeği ve kadını insani gelişmişlik endeksi bazında karşılaştırmaktadır. Amaç kadını güçlendirmektir. Kadınlar için eğitim, sağlık, teknolojiye erişim gibi en önemli yaşam fırsatlarını oluşturmaktadır. Kadınlar bu yaşam fırsatlarına sahip olmada erkeklere oranla geridir. Birçok alanda erkeklerin gerisinden gelen kadınlar sürdürülebilir kalkınmayı engellemektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki fark ekonomide de açık bir şekilde görülebilmektedir. Örneğin; ortalamada daha uzun yaşayan kadınlar olmasına rağmen emekli aylığı alan erkeklerin sayısı daha fazladır. Bu durum aynı zamanda kadınların ekonomik hayatta sosyal güvenlik problemleri olduğunu, ücretsiz işçilik yaptıklarını, iş sahibi olamama gibi problemlerini gözler önüne sermektedir (Şahin ve Bayhan, 2020: 60). Kadınların ekonomideki temel sorunları kaynaklara ulaşmada ve kaynakları kullanmada erkeklerle eşit fırsatlara sahip olamamalarıdır. Bu durum aynı zaman da görünmez bir ekonomik şiddettir. Görünürde ise eşit olmayan gelir dağılımı, çalışma koşullarının altındaki olumsuz nedenler, erkeklerle aynı işte çalışıp farklı ücret almak zorunda kalmaları cinsiyet eşitsizliğini ortaya koymaktadır (Adaçay, 2017: 10).

Gelişmekte olan ülkelerdeki kız çocukları, erkek çocuklarına oranla daha az olanaklara sahiptirler. Hindistan gibi ülkelerde kız bebekler doğduktan sonra öldürülmekte ya da imkânlarla

kısıtlı erişebilmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Çin’de ise erkek bebek doğum oranları kız bebek doğum oranlarının fazla olmasına rağmen teknolojinin gelişmesiyle kız çocuğu olacağını öğrenen ebeveynler anne karnındaki bebeklerine yaşama hakkı vermemektedirler. Daha anne karnında iken kürtajla cinsiyet ayrımcılığına gidilmektedir (Sen, 2004:153). Anne karnında başlayan cinsiyet ayrımcılığı ömür boyu kadınlar için sorun oluşturmakta ve hayatının her döneminde bu eşitsizliğe maruz kalabilmektedir.

Ülkemizde de kadının konumu erkeklerle aynı düzeyde değildir. UNDP İnsani Gelişmişlik Endeksinin 2018 verilerine göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği sıralamasında ülkemiz 189 ülke içinde 64.sırada yer almıştır. İlk sıralar da ise İskandinav ülkeleri yer almıştır (Şahin ve Bayhan, 2020:61). Ülkemizde cinsiyet ayrımcılığı bölgeden bölgeye farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı bölgelerde çok yüksek iken bazı bölgelerde daha düşüktür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadının cinsiyet ayrımcılığına maruz kalması bilinen bir gerçektir. Kadınların statüsünün, eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerini iyileştirilmesi toplumsal ve ekonomik gelişme için önemli bir faktördür. Güneydoğu Bölgesindeki kadınlar ve geri kalmış ülkelerdeki kadınlar birçok alanda aynı özellikleri taşımaktadırlar. Bölgede yaşayan kadınlar ekonomik açıdan iyi şartlarda değildirler. Kadınlar sağlık, eğitim vb şartlarda geri durumdadırlar. Kendilerini geliştirmek için erkeklerin sahip olduğu imkânlarla rahat ulaşamamaktadırlar. Yoksulluk yükünün büyük bölümü kadınlar üzerindedir (Mustafaoğlu, 2006:18).

Kadınların evlilikte toplumsal saygınlığını olumsuz biçimde etkileyen başlık parası ve berdel uygulamalarıdır. Başlık parası kadınların evlendiklerinde evden ayrılmasının ardından hane içindeki iş gücü kaybının bedeli karşısında alınmaktadır. Özellikle kadınların kırsal bölgede haneye katkısı oldukça yüksektir. Bu kaybın bedeli olarak para, altın, mal, hayvan vb. değerler istenmektedir(Fidan ve Yeşil, 2018: 160) başlık parası isim değiştirerek kimi yerlerde süt parası, çeyiz parası, annelik hakkı şeklindedir. Uygulama da hepsi aynı kapıya çıkmaktadır.

Başlık parası ödeyemeyecek olan aileler ise berdel yolunu tercih etmektedirler. Berdel uygulamasında iki aileden de kızlar değiş tokuş edilerek evlendirilmektedir. Ancak berdel uygulaması sadece ekonomik boyutlu değildir. Aynı zamanda küs aileleri barıştırma, kan davasını bitirme, çatışma, düşmanlıkların önlenmesi ve erkek kardeşin istediği kişi ile evlenebilmesi için kız kardeşin kurban edilmesi içinde tercih edilmektedir(Poyraz Tacoğlu, 2011:133-140).

Başlık parası ve berdel uygulamaları kadınların sırtlarında ömür boyu bir yük oluşturmaktadır. Kadınları içine düştükleri durumu ömür boyu çekmek zorunda bırakmaktadır. Aileleri tarafından kendilerine çizilmiş kaderi yaşamaktadırlar. Zorla yaptırılmış evlilikler ve değer biçilmiş kadınların mutsuz aileler kurmalarına neden olmaktadır(Fidan ve Yeşil, 2018: 157).

2.3.1.2 İşgücüne Katılım

Kadınlar tarih boyunca genellikle çırak, yamak ve köle gibi roller üstlenerek çalışmışlardır. Ancak 18. yüzyılın sonlarına doğru günümüzdekine yakın anlamda çalışma hayatına girmişlerdir. Sanayi devriminden önce genellikle tarımsal işlerle uğraşan kadınlar, sanayi devrimi sonrası hizmet sektöründe çalışmaya başlamışlardır. Değişen iş hayatlarında bile kadınlar erkek işgücünün ikamesi olarak görülüp, düşük ücretlerle daha uzun çalışma saatleri ile çalışmak zorunda kalmışlardır (Gürbüz, 2019:28). Toplumsal cinsiyet rolleri sorumlulukların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, erkekler güçlü, kadınlar zayıf olarak görülmektedir. Erkekler her işin üstesinde gelebilen, verilen ücret karşılığında çalışması uygun görülürken, kadınların çocuk bakımını üstlenen, evi idare etmesi daha münasip görülmektedir (Reeves ve Beden, 2000:4-8). Özellikle baskın olarak ataerkil toplumlarda kadınların gerçek yerlerinin evi ve ailesi olduğu düşünülmektedir. Kadınlar bu konuda gelir elde edememektedirler. Genel olarak ev işleri ile ilgilenmektedirler. Fakat toplumlar zamanla değişen olgulardır ve zamanla kadınlar farklı iş hayatlarının içinde yer almışlardır (Gürbüz, 2019: 28). Kadınların iş hayatında yer alması tamamen erkekler ile aynı koşullarda olmamıştır. Kadınlar iş hayatına dâhil olmadan önce birçok zorluk yaşamaktadırlar. Bu zorluklar iş hayatına girdikten sonra bile devam etmektedir. İş hayatındaki bu zorluklar sadece belirli kadınlar için değil herhangi bir topluma mensup kadının da başına gelebilmektedir. Kadınların iş yaşamında yaşadıkları zorluklar tüm dünyadaki kadınlar için bir problemidir. Bu zorlukların yansımaları olarak dünyada kadınların iş gücüne katılım oranının erkeklerden daha düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Dünyanın nerdeyse her bölgesinde kadınların işgücüne katılım oranı erkeklerinkinden düşüktür. Kadınların genel olarak konumu ülkeden ülkeye, aynı ülkedeki bir toplum içinde bile farklılıklar gösterebilmektedir. ABD ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde kadınlar daha çok statü ve kariyer alanlarında ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Dünyada en az kadın istihdam oranı olan sahra-altı Afrika ve Asya ülkelerinde kadınlar %25-30 oranında istihdam edilmektedir. Dünyadaki toplam üretimin üçte ikisini kadınlar gerçekleştirdikleri halde dünya gelirinin sadece %5'ine sahiptirler (Cömertler, 2003:184). Dünyada kadın istihdamının düşük olması ve istihdam şartlarının yeterli düzeyde olmaması gibi problemler vardır ve ülkemizde de bu problemler vardır.

Ülkemizde kadın istihdamının düzeyi düşüktür ve istihdam koşulları kadın yoksulluğu üzerinde ki etkisi de büyüktür. Kadınlar daha çok düşük ücret karşılığı, kayıt dışı istihdam, düşük statülerde yer almaları, ev eksenli çalışmaları, ücretsiz aile işçiliği yapmalarının yaygın olması nedeniyle kadınlar yoksulluktan kurtulamamaktadır (Sallan Gül vd., 2014:169). Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2017 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47, 1'dir. Erkeklerde %65, 6, kadınlarda %28, 9 oldu (TUİK, 2017). Kadınlar istihdam oranlarında erkeklerin yarısı kadardır. Ülkemizde kadın istihdamının ne kadar kötü durum da olduğunu istatistiklerle görmekteyiz. Bu istihdam oranlarının altında birçok farklı nedenler

vardır. Bu nedenler: eğitim, göç, kayıt dışı istihdam ve cinsiyet ayrımcılığı gibi birçok faktör yer alabilmektedir. Bu nedenlerden birkaçını açıklamak kadınların iş gücündeki konumunu daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır

Kadınların çalışma hayatı üzerinde göçün etkisi büyüktür. Kırdan aktif olarak tarımda hayvancılıkta çalışan kadınların kentlerde aynı çalışma koşullarını bulamamaktadırlar. Toplumsal kısıtlamalar ile kadınlar çalışma hayatına katılım sağlayamamıştır (Dedeoğlu, 2009:42). Ülkemizde kadın istihdamının az olmasında bir diğer etkili faktör eğitim seviyesinin düşük olmasıdır. Bu durum kadının iş gücü piyasasına katılımına ilişkin en temel problemlerden biridir. Eğitim seviyesinin yükselmesinin, kadının iş gücü piyasalarına katılmasındaki belirleyici rolü erkeklerinkine oranla daha yüksektir.

Ülkemizde eğitim seviyesi düşük olan kadınlar ise niteliksiz işlerde ve düşük ücretler karşılığında çalışmaktadırlar. Bu nedenle birçok kadın çalışmak yerine, aile içi sorumluluklarına ağırlık vermektedirler (KSGM, 2008:12-13). Eğitim seviyesi arttıkça çalışma hayatındaki kadınların arttığını da söylemek mümkündür. TÜİK 2017 verilerine göre eğitim durumuna göre işgücüne katılımı, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görüldü. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15, 9, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %27, 7, iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %72, 7'dir (TÜİK, 2017).

Kadınlar ülkemizde istihdam edilmektedir ancak bu istihdam istenen düzeye ulaşmamıştır. Kayıt dışı çalıştırılan kadınlar düşük ücretlerle, sosyal güvencesiz, zor koşullar altında, uzun süreli çalışma şartlarına razı olup çalışmaktadırlar. Kayıt dışı çalışanların koşulları son derece olumsuzdur (Gürbüz, 2019:29). Kayıt dışı istihdam ve yoksulluk arasında yakın bir ilişki kurmak mümkündür. Kayıtlı iş bulamayanlar kayıtlı sektöre yönelmiştir. Böylece yoksulluk kayıt dışı istihdamla daha da şiddetlenmiştir (Çelik, 2019:19). Kayıt dışı istihdam kadınların kendilerini geliştirmelerini, iş hayatına bakış açılarını, emekleri karşılığında ücreti almak gibi birçok açıdan kadınları olumsuz etkilemektedir. Kayıt dışı istihdam oranları da ülkemizde bu problemin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Cinsiyete göre tarım dışında kayıt dışı istihdam oranları 2019 yılında erkeklerde %22.4 iken kadınlarda %24.2'dir (TÜİK, 2019). Kayıt dışı istihdamda kadınların oranı erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Kayıt dışı sektörde kadınların daha fazla tercih edilmiş olması da yoksulluk probleminin kadınlar ile ilişkili olduğunu gösteren bir diğer göstergedir. Kayıt dışı istihdamların varlığı kadınların yoksulluğunu daha da arttırmaktadır.

2.3.1.3 Göç

Göç ve yoksulluk arasındaki ilişkide ilk göze çarpan karşılıklı bir etkileşimin olmasıdır. Göç yoksulluğa neden olurken, yoksulluk da göçe neden olmaktadır. Yoksulluk göç için olumsuz bir

etken oluşturmaktadır. Göç ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi özetleyecek olursak; göç, yoksulluğun nedeni olmakta aynı zamanda yoksulluğun bir sonucudur. (Çağlayan, 2008: 301).

Avrupa’da sanayi inkılabı sonrasında kırdan kente göç hareketi yaşanmıştır. Kent nüfusunda artış olmuş ve kötü şartlarda çalıştırılan kadın ve çocuk sayısında artış gözlemlenmiştir. Fakat bu dönemdeki akademik çalışmalarda kadın sayısındaki artış üzerinde durulmamıştır (Çolak ve Kılıç, 2001: 18). Bu dönem çalışmaları daha çok yoksulluğu bir bütün olarak ele almaktadır. Sanayi inkılabı sonrası kentlerde yoksulluk artmaktadır. Günümüze değin bu problem devam etmektedir.

Günümüzde yoksulluğun en yoğun yaşandığı yerler kentlerdir. İşsizlik, nüfus artışı, kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göçler, kentlerde var olan yoksullukla birleşince yoksulluk daha da artmaktadır. Göç eden bireylerin uyum problemleri, göçü yok edebilecek gelişimlerin olmaması nedeniyle kentler yoksulluk üreten merkezlere dönüşmektedir (Çolakoğlu, 2003: 469). Ülkemizde kentlerdeki yoksulluk bir problem oluşturmaktadır. Problemlerin en fazla yaşandığı kentler cazibe merkezi diyebileceğimiz, iş imkânlarının daha fazla olduğu batı kentleri ve doğudaki büyük kentlere göçler yaşanmaktadır.

Ülkemizde nüfus hareketliliğinin en belirgin nedeni bölgeler arası gelir eşitsizliğidir. Nüfus hareketliliğinin fazla olduğu bölgelerden biride Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde nüfus hareketliliğinin yüksek olmasının nedeni sadece ekonomik faktörler değildir. Bölgenin az gelişmişliği, artan şiddet ortamı, olağanüstü koşullar başlıca nedenleri oluşturmaktadır (Kaplan, 2019: 58). Bölge dışına oldukça göç verilmesinin yanı sıra bölge içinde nüfus hareketliliği de göze çarpmaktadır. Göç eden bireyler kırsaldan bölgenin büyük şehirlerine de göç etmektedirler. Aynı zamanda göç eden bireyler batı şehirlere direk göç etmekten korkmaktadırlar. Göç etme yolu öncelikle bölgenin büyük şehirlerine daha sonra batıya göç akışı olduğunu söylemek mümkündür.

Güneydoğu Anadolu’nun büyük kentlerinden biri olan Diyarbakır en çok göç alan kent merkezlerimizden biridir. Buraya yapılan göçler daha çok ekonomik sıkıntı çekmekte olan ailelerin isteyerek göç etmesi ya da terör gibi nedenlerle zorunlu göç eden bireylerden oluşmaktadır. Terör nedeniyle köyler, mezralar boşaltılmış geçimlerini tarımla uğraşarak geçinen fertlerden oluşmaktadır. Göç ettikten sonra toprakla temasları kesilmiştir (Mustafaoğlu, 2006:38). Terör eylemlerinin çok yükseldiği 1991-1994 yılları arasında Diyarbakır’da 820 köy olmak üzere 3200’e yaklaşan yerleşim yerinden yaklaşık 40.000 hane (387 bin kişi civarında nüfus) bölge içinde il merkezlerine ya da ticari iktisadi yapısı güçlü olan şehirlere göç etmiştir. Daha sonra terör eylemlerinin azalması ile 100 köy ve 100 mezraya yeniden dönüşler gerçekleşmiştir. Ancak ağırlıklı olarak göç edenler, göç ettikleri yerlerde yaşamlarına devam etmişlerdir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995: 525).

Güneydoğu Anadolu bölgesi sürekli göç vermekte olan bir bölgedir. TÜİK 2000 yılı göç istatistiği verilerine göre verilen göç ve alınan göç arasındaki farkı ifade eden net göç hızı verilerine göre 2000 yılında binde -40.04 iken 2017 yılında binde -4, 98 olmuştur (TÜİK, 2000 ve 2017).

GAP bölgesinde göçler sadece bölge dışına yaşanmamaktadır. Kırsal bölgelerde geçim sıkıntısı, mal bölüşümü, ailevi problemler, terör gibi nedenlerden ötürü kırdan kentlere göçlerde oldukça fazladır. Bölgede kırdan kentlere göçün sonucunda birçok sorunlar da meydana gelmektedir. Yeni göç eden nüfus; genellikle kentlerin gecekondu kesimlerinde sağlıksız koşullarda yaşamak zorunda kalmakta, kentte yaşamak için gerekli becerilerden yoksun olmasından dolayı iş bulamamakta, işsiz, verimsiz konumda yer almaktadır. Göçen nüfus kente uyumda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlardan kadınlar daha çok etkilenmektedir. Çünkü kırsal alanda üretimde aktif olan kadınlar kentlerde evlerine kapanarak toplumdan ve üretimden kopmaktadırlar (Çatom Faaliyet Raporu, 2015). Göç edenlerin gittikleri yerlerde neyle geçineceklerine ilişkin bir programın olmaması, gittikleri yerlerde mağdur olmalarına neden olmaktadır. Göç eden bireylerin aile yapılarında sarsılmalar olmuş, kentler de suç işleme ve suça yönelme eğilimi de artmıştır.

Güneydoğu Anadolu da kadın eğitim oranı oldukça düşüktür. Eğitimsiz anneler tarafından dünyaya getirilen çocuklar şehir merkezlerinde suça itilmektedir (Mustafaoğlu, 2006: 38-39). Erkekler zamanla toplum içine karışarak bu uyum problemini aşabilmekte ancak kadınlar toplum içine karışamamaktadırlar. Kadınların uyum sorunu daha büyük bir problem oluşturmaktadır. Göç eden kadınların toplumla etkileşimleri kısıtlı düzeydedir. Kadınlar daha çok bulundukları mahallelerdeki kadınlarla ya da akrabalarıyla etkileşim halindedirler ancak sosyal alanda kente entegre olmak için toplumun her kesimi ile temas halinde bulunmak gerekmektedir. GAP tarafında ÇATOM'ların kurulmasıyla bu problemin çözülmesi amaçlanmaktadır.

ÇATOM kurumları daha çok kırdan kente göç eden yoksul hanelerin yaşadığı gecekondu mahallerinde, ilçe merkezlerinde ve merkezi köylerde kurulmaktadır. ÇATOM'un kurulduğu yerlerde yaşayan hanelerin çoğunluğu mevsimlik ve geçici işlerde düşük ücretler karşılığında ya da kayıt dışı çalışan bireylerden oluşmaktadır (Kaplan, 2019:69).

ÇATOM kadını 3 şekilde donatmayı amaç edinmektedir: ilkin kadınların yaşadıkları toplumda karşılaştıkları sorunların farkına varmaları bu sorunları tanıma ve çözüm üretebilmeleri, ikincisi kamusal alana daha fazla katılmaları ve kamusal hizmetlerden daha fazla yararlanmalarını sağlamak son olarak da kadın istihdamını ve kadın girişimciliğini arttırmak. Böylelikle kadını güçlendirerek, cinsiyet dengeli toplum kalkınması geliştirilmektedir (Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2020). Kadınların sosyal ve ekonomik konumlarının iyileştirilmesi doğrudan hane refahını da yükseltmektedir.

2.3.1.4 Eğitim

Feminizm teorisinin klasiği olarak kabul edilen Wollstonecraft'un kadına bakış açısı şöyledir; akıl neredeyse tanrı ile eş anlamlıdır; o kadar güçlüdür. Sahip olduğumuz ruhların bir cinsiyeti yoktur. Dolayısıyla kadın en az erkek kadar akıllıdır, ancak kadın akla ulaşamamaktadır. Kadının hayattaki tek idealinin erkeğe hizmet etme ve yüceltme olduğu düşüncesi koyulmuştur. Bu düşünce tarih boyunca var olmuştur. Erkek, her zaman kadın ve akıl arasında durmuştur. Bu durum kadının her şeye "puslu merceklerle" bakmasına neden olmaktadır. Bu durumdan kurtuluş yolu olarak eğitimi görmektedir. Kadının içinde çürüdüğü bataklıktan kurtulmasının yolu, eleştirel akla sahip olmaktan geçmektedir (Fidan, 2016:28-29).

Sosyal bir sorun olan yoksulluk; hastalık, eğitimsizlik, bağımlılık gibi faktörlerle beslendiği ve bu faktörlerin birbirlerini etkilediği bilinmektedir. Yoksullukla mücadele temelde onu besleyen faktörlerden özellikle eğitimsizliğin kaldırılmasıyla yoksulluk azaltılmış olacaktır (Bartle, 2006:5). Yoksulluk düşük eğitimle; düşük eğitim, düşük ücretle; düşük ücret, kötü yaşam koşullarıyla ilişkilidir. Böylece yoksulluk ve eğitim aralarında bir kısır döngü oluşmaktadır (Miller, 2006:2).

Eğitim ve yoksulluk arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek bireyler daha donanımlı olduklarından daha yüksek vasıflı işlerde çalışmaktadırlar. Yoksulların eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk durumunun düşmesi beklenir. Eğitimin kişisel kazançları artırıcı yani yoksulluğu azaltıcı etkisi vardır. Yoksullukla mücadelede eğitim seviyesinin yükseltmek en önemli politikalardan biri haline gelmiştir (Çalışkan, 2007:303).

Yoksulluk farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Genellikle yoksulluk, gelir yetersizliği ile ifade edilmektedir ancak gelir yetersizliği tek başına yoksulluğu tanımlayamamaktadır. Eğitim, sağlık, politik ve sivil seçim yapmaktan yoksun olmakta yoksulluk olarak görülmektedir (Ahmad vd., 2006:3). Yoksulluğu azaltmak, önlemek için sadece gelire odaklanmak yanlış bir yöntemdir. Bireylerin gelişimleri her türlü alanda sağlanmalıdır. Bunlardan en önemlisi eğitim alanında gelişimdir. Doğrudan olsun dolaylı olsun eğitilen bireyler gelir yaratmada, arttırmada bir adım öndedirler.

Bireyin yaşamını etkileyen kapasitelerin gelişimi gelirin artmasıyla doğru orantılıdır. Kişi sahip olduğu kapasiteleri arttırdığında doğrudan gelirini de arttırmaya başlayacaktır. Örneğin; iyi bir eğitim sonucunda meslek sahibi olup iyi bir işte çalışan bireyin gelir kazanma kapasitesinin arttığını söylemek mümkündür. Eğitim hizmetine ulaşan ve tamamlayan bireyin yoksullukla mücadele etme kapasitesi de artmaktadır (Buz ve Aygüler, 2017:179). Eğitimin gerekli olduğu ve gelişim için eğitimin önemi her daim vurgulanmalıdır. Ancak eğitim ülkemizde istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Ülkemizin eğitim durumunu yapılan araştırmalar ile görebilmekteyiz.

Türkiye İstatistik Kurumu 2018 verilerine göre ülkemizde okuryazarlık %95.5'tir. Okuma yazma bilmeyenlerin cinsiyetlerine göre dağılımına baktığımızda erkeklerin %4.5'i okuma yazma

bilmiyor, kadınlarda ise oran %7.5'e denk gelmektedir. Öyle ki her yüz kadından yaklaşık 8 'i okuma yazma bilmemektedir. Üniversite mezunu erkekler %22.4 iken kadınlarda ise % 17.5'tir (Metin, 2020).Eğitimin temel basamaklarından biri olan okuma yazma bilmeme ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Kadınların okuma yazma bilmeme oranları Türkiye de erkeklere göre daha yüksek bir seviyededir. Toplumun içinde nerdeyse her alanda erkeğin gerisinde olan kadın, eğitim alanında da erkeğin gerisine düşmektedir.

Ülkemiz de özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde okullaşma ve eğitim oranı Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu nedenle okumaya istekli, çocuklarını okutmak isteyen aileler eğitim olanaklarının daha gelişmiş olduğu batı şehirlere göç etmektedir. (Taşcı, 2009:177-204). 2016 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye’de okuma yazma bilmeyen kadınların oranı %5 iken Diyarbakır’da bu oran nerdeyse iki katından daha fazla olarak %13 düzeyindedir, erkeklerde ise bu oran %2 civarındadır (Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2018). Bu verilerden anlayabiliriz ki Diyarbakır’da kadınların en temel haklarından biri olan eğitim hakkının en önemli basamağı olan okuma yazma bilmeme oranı Türkiye ortalamasının çok altında kalmaktadırlar. Bölge içinde verileri değerlendirdiğimiz zaman cinsiyet eşitsizliği çok açık görülmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla eğitime ulaşma imkânlarının olduğu açıktır.

Kadınların eğitimi için gerek kamu gerekse sivil kuruluşlar tarafından birçok eğitim kursları düzenlenmektedir. Amaç kadınların en temel hakkı olan okuma yazmayı öğrenmelerine katkıda bulunmaktır. Bunlardan en önemlisi son yıllarda düzenlenmiş “okuryazarlık seferberliği” kurslarıdır. Türkiye genelinde uygulanmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde terör, maddi nedenlerden ötürü ailelerinin okutmadığı kişiler kurslara yoğun bir ilgi göstermiştir. Öyle ki Türkiye geneli düzenlenen kurslara katılımı 71 bin 72 kursiyerle Diyarbakır birinci, 45 bin ile İstanbul ikinci, 25 bin ile Gaziantep üçüncü olmuştur. Diyarbakır’da kursiyerlerin %90’ı kadınlardan oluşmaktadır (Takvim, 2018). Okuma-yazma seferberliği bizlere aynı zamanda Diyarbakır’da okuma yazma bilmeyen kadın sayısının da azımsanmayacak kadar çok olduğunu da göstermektedir. Doğu bölgelerimizde gelenek ve görenek kurallarının kadınlar üzerinde ciddi bir etkisi vardır. Kadınların yaşadıkları toplumda kız çocukları okutulmuyorsa gelecek nesillerde okutulmamaktadır. Böyle geldi böyle gider anlayışını kırmak oldukça zordur. Gelişen ve değişen dünyada bu algılar da geçmişe nazaran değişmiştir. Ancak bu kez de başka problemler doğmuştur. Nitekim okuma yazma bir ihtiyaçtır öğrenilmesi gerek anlayışı var fakat devam ettirmeme problemi ortaya çıkmıştır.

Şener (2009)’e göre kız çocuklarının evlenmeye zorlanmaları eğitime devam etmelerini engellemektedir. Özellikle kırsal kesimlerde oğlan çocuklarına kalıcı gözle bakılmakta, kız çocuklarına ise evlenip gidilecek göz ile bakılması kadınların erkeklerle eşit değerde görülmemesine neden olmaktadır. Eğitimlerine devam edemeyen kız çocukları yetişkinlik dönemlerinde yeterli bilgi ve donanıma sahip olamadıkları için düşük ücretli, yevmiyeli, sigortasız

işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bazı kadınlar da ataerkil toplum yapısı ve annelik rolünden ötürü ücretsiz aile işçisi olarak evde çalışmaktadır. Hiçbir sigortası olmayan aile işçiliği kadınları erkeklere daha fazla bağımlı hale getirmektedir.

Kadın ve erkek arasında eşitsizliği gidermek ve kadınların toplumun önemli bir parçası olduğunu kabul edip mevcut dengeleri eşit dağıtmak ancak eğitimle olabilmektedir (Günday ve Pınar, 2011:42). Bölgeler arası orantısızlıkları yok etme bağlamında eğitimin artırılması gerekmektedir. Kadınların eğitime gerekli önem verilmelidir. Eğitimli kadın, çocuklarını nasıl yetiştireceği konusunda bilinçlidir. Kadınlar aile planlaması kapsamında çocuk sayısını azaltarak nüfus artışını kontrol altına alınmasına katkı sağlayacaktır. Uzun vadede ülke ekonomisine de katkısı bulunacaktır.

Çocukların sağlığı ve eğitimi, doğum kontrolü ve doğurganlık üzerinde etkisi olan kadınların eğitimleri erkeklerin eğitiminden daha önemli olduğunu söylemek mümkündür (Karayılmazlar, 2006:217). Adem' e göre(1993) kadının eğitimdeki önemini vurgulamak için şöyle söylemektedir: Eğitim iktisatçılarına göre, bireyin kazancı öğrenim düzeyiyle doğru orantılıdır. Kadınlar erkekler kadar eğitimin nimetlerinden faydalanmamaktadır. Hâlbuki kadının eğitime gerekli önemin verilmesi ile ülkede yoksulluk azaltılabilir, verimlilik artar. Bu nedenle kadınların eğitimi göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir konudur.

2.3.1.5 Şiddet

Kadına yönelik şiddet çok boyutlu bir yapıdır. Halk arasında erkeğin kadın üzerinde sadece fiziksel bir müdahalenin şiddet olarak tanımlandığı görülmektedir. Şiddet olayı genellikle toplumsal ayrımcılık temelli olarak kadın ve erkek arasında gerçekleşmektedir. Kadın ve erkek arasındaki güç dengesi, ataerkil toplum yapısı gibi nedenlerden ötürü şiddet genellikle erkeklerin kadınlara uygulamasıyla gerçekleşmektedir. Birçok şiddet türü vardır ancak bazı şiddet türleri daha fazla görülmektedir. Bunlar: fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve aile içi şiddettir.

Kadının bedenine yapılan her türlü saldırı fiziksel şiddeti oluşturmaktadır. Erkeğin kadına bir şey fırlatması, dövmesi, itmesi, bir nesne ile zarar vermeye çalışması fiziksel şiddeti oluşturmaktadır (Kocacık, 2004: 34). Kadınların ekonomik şiddete maruz kalması ise iki şekilde gerçekleşmektedir. Ya çalışma hayatına izin verilmemekte ya da zorla çalıştırılmaktadır. Kadının aile içinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışması, çalışıyorsa gelirine el konulması, kadın çalışmak istediğinde engel olunması, mirastan yoksun bırakılması, birikim-tasarruf hakkında fikrinin alınmaması, sosyal güvenceden yoksun bırakılması gibi birçok örnek verilebilmektedir (Yılmaz, 2019: 119-120). Şiddetin bir türü olan cinsel şiddete maruz kalma en zor tespit edilen türdür. Zorla birlikte olma, çocuk doğmaya zorlanma, taciz, istemediği biriyle evlendirilme, çocuk yaşta evlendirilme cinsel şiddetin yaygın örnekleridir. Kadınlar cinsel şiddetle ilgili konuşmak istememektedir. Bu durumun yaşanmasından utanç duymaktadırlar. Özellikle aile içi bir cinsel

şiddet var ise bunu ortaya çıkarmak daha da zorlaşmaktadır. Kadınlar ancak bedenlerine uygulanan bir saldırıyı yani fiziksel şiddeti, şiddet olarak tanımlamaktadırlar (Yılmaz, 2019: 120).

Aile içi şiddet, kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Kadını baskı altında tutmayı, kadına üstünlük kurmayı amaçlamaktadır. Bunu da fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddetten herhangi bir türünü kullanarak gerçekleştirmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar yaşamlarına korku, güvensiz ve kaynaklara erişimi kısıtlı olarak geçirmektedirler (ÇSGB, 2003:239-240). Kadına yönelik aile içi şiddet tüm dünyadaki kadınların yaşadıkları evrensel ve ortak bir sorundur. Kadına yönelik aile içi şiddetin temel nedeni ataerkil toplum yapısı ve bu yapının kurallarına göre kadının yeri ikincil konumdur. Kadını bağımlı taraf olarak gören ataerkil sistem erkeğin yerini üstün konum olarak görmektedir. Şiddet üzerinde etkili olan bazı etmenler uygulanan şiddetin dozajını, süresini ve boyutunu etkilemektedir. Yoksulluk bu etmenlerin başında yer almaktadır (Aşkın ve Aşkın, 2017:16-19). Aile içi şiddeti arttıran nedenlerin başında ekonomik yetersizlik yer almaktadır. Yoksulluk ve baskı, şiddet davranışının ortaya çıkmasında önemli faktörlerdir. Düşük gelirin sebep olduğu stres ve kısıtlı kaynaklar şiddet riskini arttırmaktadır (Güler ve dğr., 2005:55).

Yoksul ailelerde görülen; işsizlik, düşük eğitim seviyesi, kalabalık aile yapısı, kendini yetersiz hissetme, toplumsal dayatma gibi faktörler şiddet eğilimini tetiklemektedir. Şiddeti etkileyen birçok faktör aynı zamanda şiddetin sonucu olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerden biri olan eğitim, yoksulluğun belirleyicisi aynı zamanda yoksulluğunda sonucudur. Dolayısıyla bir nevi bumerang etkisi oluşmaktadır. Aile içi şiddeti etkileyen pek çok faktörde bu döngüde oluşmaktadır (Çelik, 2020)

Yoksul aileler de ciddi bir ekonomik geçim sıkıntısı yaşanmaktadır. Ataerkil toplum yapısının dayatmış olduğu “erkek evi geçindirir” mantığının hâkim olması nedeniyle erkekler çalışmak zorunda hissetmektedirler. İş olmayan ve iş bulamayan erkeklerin ev içinde otoritesi sarsılmaktadır. Kadına şiddet uygulayarak bu otoriteyi tekrar güçlendirmeye çalışmaktadır. Ekonomik sebepten ötürü aile içi şiddet eylemleri oldukça yaygın görülmektedir (Yıldırım, 2017:207).

Tüm dünyada bir problem olan kadına yönelik şiddet Türkiye’de de her kesimden kadının başına gelebilmektedir. Ancak yoksul, eğitim seviyesi düşük, mesleksizler arasında daha sık görülmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalara göre gelir seviyesi düşük olarak tanımlanan alt-gelir grubundaki kadınların aile içi şiddete uğrama riski üst-gelir grubundakilere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Kardam ve Yüksel’den akt. Aşkın ve Aşkın, 2009: 21). Ülkemizde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde eğitim seviyesi düşüktür, bölgede ataerkil toplum yapısı hâkimdir. Bölgede kız ve erkek çocukları arasında ayrımcılık mevcuttur. Tüm bu olumsuz faktörlerin bir arada olması bölgede şiddet uygulanma olasılığını da arttırmaktadır.

Güneydoğu Bölgesinde kadının çalışma yaşamında yer alması hem ailesi hem de toplum açısında olumsuz karşılanmaktadır. Bu ön yargılar aile, akraba ve yakın çevreleri, kadınlara yönelik fiziksel şiddet uygulanmasına bile neden olmaktadır. Bölgede kadınlara yönelik baskılar, kadınların özgüven eksikliklerine neden olmaktadır. Kadınlar iş hayatında yer edinemeyeceklerini düşünmektedirler. Kadınlara yönelik tavır ve davranışlar fiziksel şiddetin yanı sıra psikolojik şiddetinde uygulandığını göstermektedir. (Kaplan, 2019: 66).

Şiddetin boyutu ve türü ne olursa olsun yarattığı olumsuz etki en başta şiddete uğrayan kadın olmak üzere tüm aile bireylerini etkilemektedir. Şiddete maruz kalan kadının beden ve ruh sağlığı tehdit altındadır. Şiddet türlerinin birçoğu beraber görülmektedir. Şiddet gören bir kadın sağlıklı çocuklar yetiştirememektedir. Aile içinde yaşanan şiddet, o ailedeki çocukların tüm hayatlarını etkileyebilmektedir. Şiddetin görüldüğü ailelerde yetişen bazı erkek çocuklar zamanla bu durumu normalleştirmekte ve ilerideki hayatlarında da şiddet uygulayıcısı olabilmektedir. Bu nedenle şiddet problemi oldukça önemlidir. Toplumun en önemli yapı taşı olan ailelerdir ve ailede oluşan problemler toplum bütünlüğünü de sarsmaktadır.

2.3.1.6 Diğer Faktörler

Yoksulluğun nedenleri zaman içinde siyasal/sosyal ve ekonomik gelişmeler karşısında değişiklik göstermektedir. Yoksulluk kavramı çok boyutlu olduğu için yoksulluğun nedenleri de oldukça fazladır. Kadın yoksulluğunun diğer nedenleri kısaca şöyle özetlenebilir (Türk ve Ünlü, 2016: 93-95; Moghadam, 2005: 5)

- Nüfus Artışı,
- Sağlık,
- Hane Halkının Yapısı,
- Sosyal Dışlanma,
- Yerleşim Yeri,
- Dışsal Etmenler,
- Boşanma,
- Erkeklerin göçü vb. birçok faktör yoksulluğa neden olmakta veya yoksulluğu şiddetlendirmektedir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLANMASI

“Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” konulu çalışma kapsamında yoksul kadınlar arasından seçilen örneklem grubuna araştırmanın amaçlarına bağlı olarak toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Çalışmam Diyarbakır merkez ilçe ve köyleri kapsamaktadır. Çalışmamda 110 kadına anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Bulguların yorumlanmasında sadece tablolardaki bilgilerden değil, aynı zamanda kadınlara uygulanan anketler esnasında alınan gözlem notlarından da faydalanılmıştır.

3.1. Kadınların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 2. Yaş		
18-29	20	18,2
30-41	57	51,8
42-53	24	21,8
54-65	9	8,2
Tablo 3. Eğitim Durumu		
Okuryazar Değil	35	31,8
Bir Okuldan Mezun Olamamış	20	18,2
Lise Altı Eğitime Sahip	35	31,8
Lise ve Dengi Okul Mezunu	11	10,0
Yükseköğretim Mezunu	9	8,2
Tablo 4. Medeni Durum		
Bekar	14	12,7
Evli	73	66,4
Eş Vefat Etmiş	6	5,5
Boşanmış	17	14,5
Tablo 5. Aile Yapısı		
Çekirdek Aile	73	66,4
Parçalanmış Aile	17	14,5
Tablo 6. Doğduğu Yer		
İl (Kent)	44	40,0
İlçe	30	27,3
Köy	36	32,7
Tablo 7. Yaşadığı Yer		
Bağlar (Merkez) İlçesi	36	32,8
Kayapınar (Merkez) İlçesi	24	21,8
Sur (Merkez) İlçesi	17	15,4
Yenişehir (Merkez) İlçesi	26	23,6
Merkeze Bağlı Köyler	7	6,4
Tablo 8. Evde Birlikte Yaşadığı Kişi Sayısı		
2-5 Kişi	60	54,6
6-9 Kişi	46	41,8
10-15 Kişi	4	3,6
Toplam	110	100,0

Tablo 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8’de araştırma kapsamına alınan kadınların demografik özelliklerine göre (yaş, eğitim, medeni durum, çalışma durumu, doğduğu yer, yaşadığı yer) dağılımı verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde tablo 2’de yaş durumlarına bakıldığında kadınların; % 18,2’sinin 18-29 yaş, % 51,8’inin 30-41 yaş, % 21,8’inin 42-53 yaş, % 8,2’sinin ise 54-65 yaş aralığında olduğu görmektedir. Ankete katılan kadınların yarısı genç kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların yaşlara göre dağılımında en az katılım sağlayan yaşlı kadınlardır.

Tablo 3’de eğitim durumlarına bakıldığında kadınların % 31,8’inin okuryazar olmadığı, % 18,2’sinin bir okuldan mezun olmadığı, % 31,8’inin lise altı eğitime sahip olduğu, %10’unun lise dengi okul mezunu olduğu, % 8,2’sinin ise yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim eksikliği yoksulluğun içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmaktadır. Kadınların eğitim oranlarının düşük olmasının altında birçok faktör yatabilmektedir. Ataerkil bir toplum yapısının hâkim olduğu Diyarbakır’da kız çocuklarından beklenen ev işleri, anneye yardım, kardeş bakma, evde bir yaşlı varsa ona bakma gibi nedenler eğitime erişimi kısıtlamaktadır. Örneklem grubumuzdaki kadınların büyük çoğunluğu okuma-yazma bilmeyen ya da asgari düzeyde eğitim almış kadınlardan oluşmaktadır. Bireylerin sahip olduğu kapasitelerin artırılması bireyin yaşam koşullarıyla doğru orantılıdır. Eğitim oranının düşük olduğu kadınların yoksul olma olasılıkları daha yüksektir.

Tablo 4’te Medeni durumlarına bakıldığında kadınların; %13,6’sının bekâr, %66,4’ünün evli, %5,5’inin eş vefat, %14,5’inin ise boşanmış olduğu görülmektedir. Anketimize katılan kadınların çoğunluğu evli kadınlardan oluşmaktadır. Evli kadınlar içine aynı zamanda kumalı evlilik yapan ya da imam nikâhlı evli olan kadınlar da vardır. Kadınlara evliliklerinin (kumalı ya da resmi nikâh gibi) ayrıntıları sorulduğunda kadınlar yanıt vermekten kaçınmış ya da görüşme sürecini yarım bırakmıştır. Bu nedenle ankette bu ayrıntılara yer verilmemiştir.

Tablo 5’te aile yapısına bakıldığında kadınlar; %66,4’ünün çekirdek, %18,1’inin geniş ve %14,5’inin parçalanmış ailede yaşamaktadırlar.

Tablo 6’da kadınların; %40’ının il merkezinde, %23,3’ünün ilçede, %32,7’sinin ise köyde doğduğunu görmektedir. Şehrin gittikçe büyümesi nedeniyle merkeze bağlı köyler oldukça azalmıştır. Köyde doğan biri şimdi şehir merkezinin içinde kalmaktadır. Göçlerle yerleşenlerde oldukça fazladır. Yoksul kadınların doğduğu yerler çoğunlukla kent merkezi olup köylerde ve ilçelerde doğanlar da vardır.

Tablo 7’de yaşadığı yer durumuna bakıldığında kadınların; % 32,8’inin merkez ilçe olan Bağlar’da (Kaynartepe, Körhat) yaşamaktadır. %21,8’inin merkez ilçe olan Kayapınar’da (Peyas), %15,4’ünün merkez ilçe olan Sur’da(Kore), %23,6’sının merkez ilçe olan Yenişehir’de Şehitlik, Aziziye, Seyrantepe) ve %6,4’ünün ise merkeze bağlı köylerde yaşamaktadırlar.

Tablo 8’de kadınların evde birlikte yaşadıkları kişi sayılarına bakıldığında ise; %54,6’sının 2-5 kişi, %41,8’inin 6-9 kişi, %3,6’sının da 10-15 kişi yaşadığı görülmektedir. Tablo 4’te elde

ettiğimiz veriler ile evde yaşayan kişi sayısının verileri birbiriyle uyumludur. Şehir yaşamının gittikçe zorlaşması, yaşam şeklini değişmesi, evdeki oda sayısı gibi birçok nedenden ötürü ailelerde çekirdek aile yapısı büyük çoğunluğu oluşturmaktadır.

3.2. Kadınların Çalışma, İş, Meslek ve Gelir Durumları

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 9. Çalışma Durumu (n=110)		
Evet	16	14,5
Hayır	94	85,5
Toplam	94	100,0

Tablo 10. Çalışmama Nedeni (n=94)		
İş Bulamama	27	28,8
Eşin İzni Olmaması	32	34,1
Aile ve Çevresel Baskı	3	3,1
Bakıma İhtiyacı Olan Çocuğu Olması	23	24,5
Kronik Hastalığının Olması	5	5,3
Öğrenci Olması	2	2,1
Salgın Nedeni ile Çalışmak İstememesi	2	2,1

Tablo 11. Mesleği (n=16)		
Aşçı	3	18,7
Temizlik Görevlisi	9	56,3
Diğer (Çağrı Merkezi, Cafe, Resim Öğretmenliği, Satış Elemanı vb.)	4	25,0

Tablo 12. Aylık Gelir Durumu (n=16)		
Asgari Ücret Altı (2,825 TL Altı)	13	81,2
Asgari Ücret ve Üstü	3	18,8
Toplam	16	100,0

Tablo 9, 10, 11, 12’de araştırma kapsamına alınan kadınların çalışmama nedenlerine göre dağılımı verilmiştir. Tablolar incelendiğinde, kadınların 94’ünün çalışmadığı görülmüştür. Bu sayı azımsanmayacak kadar yüksektir.

Kadınların çalışmama nedenlerine bakıldığında ise çalışmayan kadınların; %28,8’inin iş bulamama, %34,1’inin eşinin izin vermemesi, %3,1’inin aile ve çevre baskısı, %24,5’inin bakıma muhtaç çocuğa sahip olması, %5,3’ünün kronik hastalığının olması, %2,1’inin öğrenci olması ve %2,1’inin salgın nedeniyle çalışmak istememesi olduğu görülmektedir. Çalışmama nedenleri arasında en baskın olan faktörün “eşin izin vermemesi” olduğunu görmekteyiz. Bu durum bize ataerki kültür kodlarının baskın olduğunu göstermektedir. Kadınların eşleri tarafından ekonomik yaşamdan kısıtlanması ekonomik şiddeti ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca kadınların mesleklerine bakıldığında; %18,7’sinin aşçı, %56,3’ünün temizlik görevlisi ve %25’inin diğer mesleklere sahip olduğu, %81,2’sinin asgari ücret altı, %18,8’inin

asgari ücret ve üstü geliri sahip olduğu görülmektedir. Rüstem Erkan ve Mazhar Bağlı'nın 2005'te "Göç Ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği" isimli çalışmalarında 200 yoksul örneklem grubunun %39 u güneybirlik/enformel sektörde çalıştıkları görülmektedir. Kadınların ise çalışma alanında çok az yer edindiği görülmektedir (Erkan ve Bağlı: 2005: 114). Çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular ile R. Erkan ve M. Bağlı'nın çalışmalarındaki iş hayatları bulguları benzerlik göstermektedirler. Kadınların büyük çoğunluğu da iş hayatında asgari ücret altı maaş alarak sömürülmektedir. Yoksul kadınların iş hayatında kayıt dışı sektörde çalışmaları ağır basmaktadır. Bu nedenle sigortasız ve asgari ücret altı maaş almaktadır. Bu durum işverenlerin menfaatine, yoksul kadınların ise daha fazla yoksullaşmasına neden olmaktadır.

3.3. Kadınların Kök Ailelerine İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 13. Anne Eğitim Durumu (n=110)		
Okuryazar Değil	88	80,0
Bir Okuldan Mezun Olamamış	10	9,1
Lise Altı Eğitime Sahip	10	9,1
Lise ve Dengi Okul Mezunu	2	1,8
Tablo 14. Baba Eğitim Durumu (n=110)		
Okuryazar Değil	54	49,1
Bir Okuldan Mezun Olamamış	16	14,5
Lise Altı Eğitime Sahip	29	26,4
Lise ve Dengi Okul Mezunu	10	9,1
Yükseköğretim Mezunu	1	0,9
Tablo 15. Kardeş Sayısı (n=110)		
3-6	42	38,2
7-10	48	43,6
11-14	20	18,2
Tablo 16. Kök Ailesinin Yapısı (n=110)		
Çekirdek Aile	60	54,5
Geniş Aile	44	40,0
Parçalanmış Aile	6	5,5
Tablo 17. Kök Ailesinin Ekonomik Durumu (n=110)		
Yoksul	31	28,2
Orta Halli	77	70,0
Zengin	2	1,8
Tablo 18. Kök Ailesinden Ekonomik Destek Alma Durumu (n=110)		
Evet	35	31,8
Hayır	75	68,2
Toplam	110	100,0

Tablo 13, 14, 15, 16, 17, 18’de araştırma kapsamına alınan kadınların kök ailelerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablolar incelendiğinde, kadınların annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında; % 80’inin okuryazar olmadığı, %9,1’inin bir okuldaki mezun olmadığı, %9,1’inin lise altı eğitime sahip ve sadece %1,8’inin lise ve dengi okul mezunu olduğunu görmekteyiz. Örneklem grubundaki kadınların annelerinin eğitim durumu büyük çoğunluğu okuryazar değildir. Tablo 3’de katılımcı kadınların eğitim durumuna dair elde ettiğimiz verileri göz önünde bulundurursak kadınların annelerinden daha iyi durumda oldukları görülmektedir. Hayatı idame etmek için gerekli olan en asgari düzeyde bile anneler yeterli eğitime sahip değildir. Ancak örneklem grubumuz asgari düzeyde eğitimleri daha iyi bir durumdadır.

Babalarının eğitim durumuna bakıldığında; %49,1’inin okuryazar olmadığı, %14,5’inin bir okuldaki mezun olmadığı, %26,4’ünün lise altı eğitime sahip olduğu, %9,1’inin lise ve dengi okul ve sadece %0,9’unun ise yükseköğretim mezunu olduğunu görmekteyiz. E. Elmas tarafından 2016 yılında yapılmış olan “Diyarbakır Kadın Aile Sorunları Ve Çözüm Önerileri “ isimli çalışmada 108 örneklem grubundaki kadınların ebeveynlerinin eğitim durumlarına ilişkin elde edilen verilere göre annelerinin %68’i okuryazar değil, babalarının ise %28’inin okuryazar değildir. Örneklem grubumuzdaki kadınların ebeveynlerinin eğitim durumları ile benzerlik göstermektedir. Kadınların babalarının eğitim konusunda annelerine göre daha avantajlı durumdadırlar. Erkeklerin eğitim konusunda geçmişten bugüne kadınlardan daha iyi durumda olduğu görülmektedir.

Kadınların kardeş sayılarına bakıldığında; %38,2’sinin 3-6, %43,6’sının 7-10 ve %18,2’sinin ise 10-14 kardeşi olduğu, kadınların kök aile yapılarına bakıldığında; %54,5’inin çekirdek, %40’ının geniş ve %5,5’inin ise parçalanmış aile yapısına sahiptirler. Yoksul ailelerin bir diğer ortak özellikleri kalabalık aile yaşamalarıdır. Kadınların kardeş sayıları büyük çoğunluğu 7-10 arası kardeşe sahiptirler. Görüşme yaptığımız kadınlardan biri bu durumu şöyle anlattı:” *eskiden evlerimizin avluları vardı,3 amcamın evlerinin kapıları aynı avluya çıkıyordu, sözde tüm evler ayrıydı. Ancak tüm gün bütün aile aynı avluda otururdu, yemek yerdik, akşam yatma vakti herkes evine giderdi.*” çocuk sayısının bu kadar yüksek olması geniş ailelerin çok kalabalık olmasına neden olduğu için aileler çekirdek ailelere bölünmüştür. Ancak çekirdek aileler tamamen ailelerden kopmuş değildir. Ancak şimdi değişen şehir yapısı nedeniyle Diyarbakır’da böyle bir yaşam mümkün değildir.

Kök ailelerin ekonomik durumuna bakıldığında; %28,2’sinin yoksul, %70’inin orta halli ve %1,8’inin ise zengin olduğunu, kadınların yetiştikleri ailelerin büyük çoğunluğu ekonomik anlamda orta halli olduğunu görmekteyiz.

Kadınların kök ailesinden ekonomik destek alma durumlarına baktığımızda; %31,8’inin destek aldığı ve %68,2’sinin ise destek almadığı görülmektedir. Kadınların büyük çoğunluğu evlendikten sonra ailelerinden ekonomik destek almamışlardır. Sahada bu soruyu yönelttiğimiz

örneklem grubumuzdaki kadınlardan birinin düşünceleri şöyleydi: “Bizlerde kız çocuğu evlenirse baba evi biter. O yüzden aç kalsak da tok olsak da bu gelin olduğumuz ailenin sorunudur. Babalarımız karışmaz.” Kız çocukları yoksul bir ailede doğmuşsa, ailelerde bir yük olarak görülmektedir. Kız çocukları evlendiklerinde yükten kurtuluş olarak görülmekte ve evlendikten sonra kız çocukları bir nevi unutulurlar.

3.4. Kadınların Evlilik Yaşantılarına ve Aile Planlaması Uygulamalarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 19. Evlenme Şekilleri (n=96)		
Görücü Usulü	67	69,8
Tanışarak	23	23,9
Kaçarak	6	6,3
Tablo 20. Evlenme Yaşı (n=96)		
15-18 Yaş	48	50,0
19-22 Yaş	31	32,2
23-28 Yaş	17	17,8
Tablo 21. Çocuğu Olma Durumu (n=96)		
Evet	90	93,8
Hayır	6	6,2
Tablo 22. Aile Planlaması Uygulamasını Kullanma Durumu (n=96)		
Evet	39	40,6
Hayır	57	59,4
Toplam	96	100,0
Tablo 23. Aile Planlaması Uygulamasını Kullanmama Nedeni (n=57)		
Konu Hakkında Bilgisi Olmaması	23	40,2
Çocuk İstemesi	3	5,3
İhtiyaç Duymaması	31	54,5
Toplam	57	100,0
Tablo 24. Çocuk Sayısı (n=90)		
1 Çocuk	9	10,0
2 Çocuk	16	17,7
3 Çocuk	23	25,6
4 ve Üzeri Çocuk (4-8)	42	46,7
Toplam	90	100,0

Tablo 19, 19, 20, 21, 22, 24'te araştırma kapsamına alınan kadınların evlenme yaşı ve evlenme şekillerine, aile planlaması uygulamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablolar incelendiğinde, kadınların %69,8'i görücü usulü, %23,9'u tanışarak ve %6,3'ü kaçarak evlenmiş olduğu, %50'si 15-18 yaş, %32,2'si 19-22 yaş ve %17,8'i ise 23-28 yaş aralığında evlenmiştir. Yoksul kadınların yarısı erken yaş evlilikler yapmıştır. Yaş ilerledikçe evlenme sayıları düşmektedir. Yoksul kadınlar, evliliklerinde söz sahibi olmadıklarının da bir göstergesidir. Daha çocuk yaşta yapılan evliliklere aileler karar vermektedir. Başlık parasının varlığı kız çocuklarının evliliklerini cazibeli hale getirmekte ve erken yaşta evlendirilmektedir. Erken yaşta evlendirilen kadınların şiddetin bir türü olan cinsel şiddet ile karşı karşıyadır. Ancak toplum normları bu durumu normal kabul etmektedir.

Evli olanların %93,8'inin çocuk sahibi olduğu, %6,2'sinin çocuk sahibi olmadığı, evli kadınların %10'unun 1 çocuk, %17,7'sinin 2 çocuk, %25,6'sının 3 çocuk, %46,7'sinin 4 ve üzeri çocuk sahibi olduğu görülmektedir. 4'ten fazla çocuğa sahip olan kadınların oranı dikkate değerdir. Çocuk sayısının bu denli fazla olması yoksul ailelerin ortak özelliklerinden biridir.

Kahraman ve Sallan Gül'ün (2015) yapmış olduğu "Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmada araştırmamıza benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yoksul 20 hane üzerine yapılan çalışmada aileler ortalama 4 çocuğa sahiptir. Yoksul hanelerin çok çocuklu olduğu sonucuna varılmıştır.

Çocuk sayısının fazla olması ve bakıma ihtiyaçlarının olması, kadınların iş hayatına girememelerine etkisi de oldukça fazladır. Kırsal alanda çocuk sayısının fazla olması büyük bir avantaj sağlar iken kent yaşamında dezavantajdır. Haneye gelen gelirin çok fazla bölünmesine yol açmaktadır. Çocukların sağlık, giyim, eğitim gibi alanlardaki ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılanamamaktadır. Yoksul ailelerin çok çocuk sahibi olması yoksulluğu arttırmakta hatta yoksulluğu derinleştirmektedir. Geçimin zorlaşması nedeniyle daha fazla paraya ihtiyaç doğmaktadır. Çocuk işçiliğin doğmasını da tetikleyen bir durumdur.

Evlenmiş kadınların %59,4'ünün aile planlaması uygulamasını kullanmamıştır. Yoksul hanelerin kalabalık olmasının en büyük nedeni bilgi eksikliğidir. Çocuk sayısının çok olmasının haneye olumsuz etkileri doğuracağı düşüncesi yoktur. Yarıdan fazla örneklem grubu planlamaya ihtiyaç bile duymamıştır. Çok çocuk doğma büyük marifet sayılmaktadır. Az çocuk sahibi olanlar toplum tarafından eleştirilmektedir. Kadınlar, yoksulluk ve çok çocuk sahibi olmak arasında bağ kuramamışlardır. Hâlbuki ekonomik durumlarının yeteceği kadar çocuk sahibi olmak gelirin daha az bölünmesine neden olacak ve aile içinde refah yaşamı da getirecektir ve yoksulluğun etkisini büyük oranda azaltacaktır.

3.5. Kadınların Boşanma Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 25. Boşanma Sebebi (n=17)		
Alkol, Madde Bağımlılığı	3	17,6
Sorumsuzluk	2	11,8
Şiddet	2	11,8
Şiddetli Geçimsizlik	10	58,8
Tablo 26. Nafaka Alma Durumu (n=17)		
Evet	3	17,6
Hayır	14	82,4
Toplam	17	100,0

Tablo 25, 26’da araştırma kapsamına alınan kadınların boşanma durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablolar incelendiğinde, kadınların %17,6’sı alkol ve madde bağımlılığı, %11,8’i sorumsuzluk, %11,8’i şiddet görmesi, %58,8’i ise şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşandığını ve boşanan kadınların sadece %17,6’sı nafaka aldığını söylemektedir. Çeşitli sebeplerden ötürü eşlerinden ayrılan kadınların yarıdan fazlası şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanmıştır. Yoksul hanelerde ekonomik nedenlerden ötürü eşler arasında sürekli bir kavga durumu mevcuttur. Çoğu yoksul hanede kadınlar bu durumu sineye çekmektedir. Ancak bazı ailelerde bu durum daha da şiddetlenir ve boşanırlar. Yoksulluk eşler arasındaki ilişkilerin zayıflamasına da yol açmaktadır. Boşanmış kadınların büyük çoğunluğu nafaka almamaktadır.

Çamur Duyan Ve Ark. 2007’de “Boşanmış Kadınların Yaşam Öyküleri Ve Yoksullukla Baş Etme Biçimleri” isimli makalede Ankara-Keçiören’de yaşayan boşanmış 10 kadın ile derinlemesine görüşme yoluyla yaşam öyküleri alınmıştır. Yapılan çalışmada hemen hemen her görüşmede kadınların yaşamlarında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yoksul haneler de eşlerinin geçici ve düşük gelirli işlerde çalışmaları, ailenin yaşadığı yoksulluğu derinleştirmektedir. Yaşanan yoksulluğa aile içi iletişim çatışmaları, şiddet gibi sorunlarda eklenince yaşam, kadın için çekilmez bir hal almaktadır. Boşanma süreci, kadınların artık tahammül edemedikleri noktada ortaya çıkmıştır (36). Çalışmamızda boşanmanın nedenlerine ilişkin bulgular benzerlik göstermektedir.

Tek ebeveynli ailelerde kadınlar hem evin geçimini, hem çocuk bakımını hem de ev işlerini üstlenmektedirler. Boşanmış yoksul kadınlar, yoksulluğu daha farklı açılardan ve derinden yaşamaktadırlar.

3.6. Kadınların Eşlerine İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 27. Eş Eğitim Durumu (n=73)		
Okuryazar Değil	17	23,3
Bir Okuldan Mezun Olamamış	21	28,7
Lise Altı Eğitime Sahip	31	42,5
Lise ve Dengi Okul Mezunu	4	5,5
Tablo 28. Eş İle Akrabalık Durumu (n=73)		
Evet	23	31,5
Hayır	50	68,5
Toplam	73	100,0
Tablo 29. Eşinin Mesleği (n=45)		
İşçi	18	40,0
Serbest Meslek	22	48,9
Kamu Görevlisi	2	4,4
Emekli	3	6,7
Tablo 30. Eşin Aylık Gelir Durumu (n=45)		
Asgari Ücret Altı (2,825 TL Altı)	32	71,1
Asgari Ücret ve Üstü	13	28,9
Tablo 31. Eşin Gelir Şekli (n=45)		
Ücretli/Maaşlı	22	48,9
Yevmiyeli/Gündelik	22	48,9
İşveren	1	2,2
Toplam	45	100,0

Tablo 27, 28, 29, 30, 31’de araştırma kapsamına alınan kadınların eşlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, Tablo 27’de kadınların eşlerinin %23,3’ünün okuryazar olmadığı, %28,7’sinin bir okuldan mezun olamadığı, %42,5’inin lise altı eğitime sahip olduğu ve %5,5’inin lise ve dengi okul mezunudur. Kadınlara oranla erkeklerin eğitim açısından daha iyi olduğunu görmekteyiz. Tablo 2’de görüldüğü gibi okuryazar olmayan kadınların oranı % 31,8’idir. Eğitimin temel basamağı olan okuryazar olmayan kadın ve erkeklerin oranı dikkate değerdir. Yoksulların durumlarının ifade edebilmelerini, hayatlarını kolaylaştırmaları için eğitim şarttır. Her iki cins için önemli olan eğitimden erkekler, kadınlara göre daha şanslıdır.

Tablo 28’de kadınlar eşlerinin %31,5’inin akrabası (kuzen veya uzak akraba) olduğunu dile getirmiştir.

Eşlerinin %40’ının işçi, %48,9’unun serbest meslek, %4,4’ünün kamu görevlisi ve %6,7’sinin emekli olduğu, kadınların eşlerinin %48,9’unun ücretli bir işte maaşlı, %48,9’unun yevmiyeli bir işte gündelik, %2,2’sinin ise işveren olarak çalışmaktadır. %71,1’inin asgari ücret

altı, %28,9'unun ise asgari ücret ve üstü geliri olduğu saptanmıştır. Kentteki iş olanakları göz önünde bulundurulduğunda inşaat sektörü en önemli istihdam alanlarından biridir. Vasıfsız işgücüne sahip ve eğitim seviyesi düşük olan bu kesim için işçi olmak en erişilebilir alandır.

Yoksul hane de kadınların çalışma oranları oldukça düşüktür. Bu nedenle evin geçimi erkeklerin omuzlarındadır. Erkeklerin %71.'inin asgari ücret altı maaş alması oldukça dikkate değerdir. Erkeklerin bu denli düşük maaşlarla çalışmasındaki en önemli neden haneye ne olursa olsun gelir getirmektir. Böylece düşük maaşlarla da olsa çalışmaktadırlar.

Diyarbakır-Bağlar'ın yoksul mahallelerinden en önemlilerinden biri olan Körhat mahallesinde saha çalışması yaparken gördüğüm dikkat çekici bir nokta, işçi erkeklerin bir noktada toplandığı ve işverenlerin gelip oradan işçi seçmesi idi. Bu toplanma yeri tıpkı bir insan pazarı işlevi görmektedir. İşverenler oradan işçilerin fiziki şartlarına bakarak kafasına uyan kişileri seçmektedir. İşçi pazarı denilen bu toplanma yeri yoksulluğun erkekler içinde çok zor olduğunu görmemize yardımcı olmuştur.

3.7. Kadınların Ailelerine Ait Gelir-Gider Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 32. Ailede Genel Olarak Kararları Veren Kişi (Hanenin Reisi)		
Anne-Baba	28	25,5
Eşi	52	47,3
Kendisi	23	20,9
Eşi-Kendisi Ortak	6	5,5
Oğlu	1	0,9
Tablo 33. Aileye Gelir Getirenler		
Kök Aile Üyeleri (Anne, Baba, Kardeş)	28	25,5
Eşi	45	40,9
Kendisi	16	14,5
Çocuklar	10	9,2
Yaşlı Aile Üyelerinin Emekli Maaşları	5	4,5
Sosyal Yardımlar	6	5,4
Tablo 34. Aileye Gelen Toplam Gelir Tutarı		
0-2,825 TL	85	77,3
2,826-5,000 TL	16	14,5
5,001-10,000 TL	7	6,4
10,001-15,000 TL	2	1,8
Tablo 35. Para Harcamaya Karar Veren Kişi		
Anne-Baba	16	14,5
Eşi	28	25,5
Kendisi	43	39,1
Eşi-Kendisi Ortak	22	20,0
Kayınvalidesi	1	0,9
Tablo 36. Ailenin En Çok Para Harcadığı Gider		
Barınma	11	10,0
Gıda	68	61,8
Fatura	29	26,4
Giyim	2	1,8
Tablo 37. Ailenin En Zor Karşıladığı İhtiyaçlar		
Barınma	14	12,7
Gıda	47	42,8
Fatura	45	40,9
Giyim	4	3,6
Toplam	110	100,0

Tablo 32, 33, 34, 35, 36, 37’de araştırma kapsamına alınan kadınların ailelerinin gelir ve gider durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 32’de kadınların yaşadığı evin geçimi hakkında karar vericilere bakıldığında; %25,5’inin anne-babasının, %47,3’ünün eşinin, %20,9’unun kendisinin, %5,5’inin kendisi ile eşinin ve %0,9’unun ise oğlunun olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 33’de kadınların ailelerine gelir getirenlere bakıldığında; %25,5’inin kök aile üyelerinin, %40,9’unun eşinin, %14,5’inin kendisinin, %9,2’sinin çocuklarının, %4,5’inin yaşlı aile üyelerinin emekli maaşlarının ve %5,4’ünün ise sosyal yardımlar olduğunu söylemişlerdir. Yarıya yakın örneklem grubu geçimini eşinin getirdiği parayla yapmaktadır. Yoksul hanelerde geçim genellikle tek maaşla olması sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur. Yoksul haneler de bütünlük duygusu pek gelişmemiştir. Tablo 32’de de görüldüğü üzere evin geçimiyle ilgili söz hakkı hanede tek kişiye aittir. Evde sözü geçen hanede de söz hakkına sahip kişidir. Bu durum hanede ekonomik koşulların söz sahibi olacak kişiyi belirlediğini de göstermektedir.

Tablo 34’de kadınların ailelerine gelen toplam gelir tutarlarına bakıldığında; %77,3’ünün asgari ücret ve altı gelire, %14,5’inin asgari ücret ve 5,000 TL arası gelire, %6,4’ünün 5,001 TL ile 10,000 TL arası gelire ve %1,8’inin ise 10,001 TL ile 15,000 TL arası gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 35’de ayrıca ailelerde para harcamaya karar veren kişilere bakıldığında; %14,5’inin anne-babası, %25,5’inin eşi, %39,1’inin kendisi, %20’sinin eşi-kendisi ve %0,9’unun ise kayınvalidesi olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların para harcama konusunda söz sahibi olabildiğini görmekteyiz. Tablo 32’de geçim söz konusu olduğunda erkeklerin ağır bastığını, ancak para harcama söz konusu olduğunda kadınların varlıklarının hissettirdiklerini görmekteyiz.

Kadınların hanedeki sorumlulukları gereği para harcamada söz sahibi oldukları görülmektedir. Aynı zamanda yoksul hanelerde genellikle evde çalışan erkektir. Kadınlar genellikle evde olduğu için ihtiyaçları o almakta ve evin idaresini kadınlar sağlamaktadır. Bu durum kadının para harcamaya yetkilendirmektedir. Tablo 36’da en fazla gider gıda olduğu sonucuna varılmıştır. Gıda harcamaları çoğunlukla kadının sorumluluğu altındadır.

Tablo 36 ve 37’de ailenin en çok para harcadığı giderlere bakıldığında; %10’unun barınma, %61,8’inin gıda, %26,4’ünün fatura, %1,8’inin giyim olduğu, ailenin en zor karşıladığı ihtiyaçlara bakıldığında ise; %12,7’sinin barınma, %42,8’inin gıda, %40,9’unun fatura ve %3,6’sının da giyim olduğu anlaşılmaktadır. Yoksul hanelerde en fazla para harcanan ve karşılanmasında güçlük yaşanan gider gıda olmuştur. Gıda giderini daha sonra faturalar takip etmektedir. Görüştüğümüz kadınlardan biri şöyle söyledi: *“Evde çok kalabalık yaşıyoruz. Bu durum evimin yükünü artırıyor. Bir elbisemiz olsa 3 4 yıl idare edebiliyoruz. Ancak gıda öyle değil ki her gün ihtiyaç duyuyoruz. Faturalarda öyle her ay ödemek zorundayız yoksa elektriksiz, susuz kalırız. Çoğunlukla gıda yardımı alıyoruz ancak yetmiyor, hemen bitiyor.”*

3.8. Kadınların Ailelerine Ait Konut Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 38. Konutun Mülkiyeti		
Aileye Ait	47	42,7
Kira	63	57,3
Tablo 39. Konutun Yapısı		
Apartman Dairesi	80	72,7
Bodrum Katı	2	1,8
Gecekondu	8	7,3
Müstakil Ev	20	18,2
Tablo 40. Konutun Oda Sayısı		
2 Oda	14	12,7
3 Oda	67	60,9
4 Oda	27	24,5
5 Oda	2	1,8
Tablo 41. Konutta Bulunmayan İhtiyaç Olan Eşya		
Beyaz Eşya	25	22,7
Koltuk, Kanepe	19	17,3
Şofben, Ocak	11	10,0
Isınma Aracı	47	42,7
TV	4	3,6
Telefon	4	3,6
Tablo 42. Konutun Fiziki Sorunları		
Elektrik/Su Şebekesi	6	5,5
Evin İçinde WC Olmaması	13	11,8
Bağımsız WC, Oda, Mutfak Olmaması	11	10,0
Evin Rutubetli Olması	37	33,6
Çatı/Duvar/Pencere Sorunları	5	4,5
Fiziki Sorun Yok	38	34,5
Toplam	110	100,0

Tablo 38, 39, 40, 41, 42’de araştırma kapsamına alınan kadınların ailelerinin konut durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, kadınların yaşadığı ailede konutun mülkiyet durumuna bakıldığında; %42,7’sinin aileye ait ve %57,3’ünün ise kira olduğu, konutların %72,7’sinin apartman dairesi, %1,8’inin bodrum katı, %7,3’ünün gecekondu, %18,2’sinin ise müstakil evdir. Konutların %12,7’sinin 2 oda, %60,9’unun 3 oda, %24,5’inin 4 oda ve %1,8’inin ise 5 oda olduğunu söylemişlerdir. Konutta bulunmayan ve ihtiyaç olan eşyalara bakıldığında; %22,7’si beyaz eşya, %17,3’ünün koltuk, kanepe, %10’unun şofben, Ocak, %42,7’sinin ısınma aracı, %3,6’sı TV ve yine %3,6’sı telefon olduğu söylemişlerdir. Konutta bulunmayan eşyalarda en fazla

eksik olan ısınma araçlarıdır. Yoksullar için ısınma eksikliğinin olması önemli bir problemidir. Özellikle kış mevsiminde yoksul bireylerin çöplerden tahta, kasa, karton vb. yakacak topladıkları oldukça fazla görülmektedir.

Yoksul mahallelerdeki konutların sağlıklı barınma koşulları barındırdığı, tuvalet ve banyoların evin dışında yer almaktadır. Bu bölgelerde bulaşıcı hastalıklar yüksek düzeydedir (Haritash, 2015: 36). Araştırmamızda Konutların fiziki sorunlarına bakıldığında; %5,5'inin elektrik/su şebekesiyle ilgili, %11,8'inin evin içinde WC olmaması, %10'unun bağımsız oda, WC, mutfak olmaması, %33,6'sının evin rutubetli olması, %4,5'inin ise çatı duvar pencere sorunları olduğu görülmektedir. Kadınların %34,5'i ise konutlarına ilişkin fiziki sorunlarının olmadığını belirtmiştir. Yoksulların evlerindeki en büyük problem rutubetli olmasıdır. Bu problem sadece evin bir eksikliğini göstermemekte aynı zamanda sağlık problemlerinin de haberciliğini yapmaktadır. Yoksullar için barınma ihtiyacını karşılaması bile yeterlidir. Evin fiziki eksiklikleri göz önünde bulundurulmamaktadır.

3.9. Kadınların Ailelerinin Borç ve Birikim Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 43. Borç Durumu (n=110)		
Borç Var	73	66,4
Borç Yok	37	33,6
Tablo 44. Birikim Yapma Durumu (n=110)		
Evet	18	16,4
Hayır	92	83,6
Toplam	110	100,0
Tablo 45. Borçlu Olunan Yer/Kişi (n=73)		
Kök Aile/Akraba	12	16,4
Banka	27	36,9
Market/Bakkal	7	9,6
Aile Dışı Kişiler	13	17,9
Diğer(Toki, Ev Sahibi, Fatura vs.)	14	19,2
Toplam	73	100,0
Tablo 46. Gelir Yetmediğinde Yapılacaklar (n=92)		
Kök Aile veya Akrabadan Destek Alma	7	6,4
Borç Bulmak ya da Kredi Çekmek	47	42,7
İhtiyaçları Ertelemek	33	30,0
Ek İş Yapmak	5	4,5
Toplam	92	100,0
Tablo 47. Birikim Yapma Nedeni (n=18)		
Çocukların Geleceği İçin	13	72,2
Acil Bir Duruma Karşın	3	16,7
Ev Alabilmek İçin	2	11,1
Toplam	18	100,0

Tablo 43, 44, 45, 46, 47’de araştırma kapsamına alınan kadınların ailelerinin borç ve birikim durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tablolar incelendiğinde, ailelerin %66,4’ünün borcu olduğu ve %16,4’ünün ise birikim yapabildiği görülmektedir. Ailelerin %16,4’ünün kök aile veya akrabalarına, %36,9’unun bankalara, %9,6’sının market veya bakkallara, %17,9’unun aile dışı kişilere ve %19,2’sinin ise diğer yerlere borçludurlar. Gelirleri yetmediğinde; %6,4’ünün kök aile veya akrabadan destek almayı, %42,7’sinin borç bulmayı ya da kredi çekmeyi, %30’unun ihtiyaçlarını ertelemeyi ve %4,5’inin ise ek iş yapmayı planlamaktadır. Elde ettiğimiz veriler yoksul hanelerin gelirleriyle geçim yapamadıklarını göstermektedir. Özellikle ani gelişen bir maddi gider olduğunda de borç istediklerini söylemişlerdir. Yoksul kadınların kimlere borçlu olduklarıysa çeşitlilik göstermektedir. Kadınlar maddi imkânsızlıklar karşısında ihtiyaçlarını ertelemeye oldukça fazla başvurmaktadır.

Ailelerin birikim yapma nedenlerine de bakılacak olursa; %72,2’sinin çocuklarının geleceği, %16,7’sinin acil bir durum ve %11,1’inin ise ev alabilmek için olduğunu dile getirmişlerdir. Görüşmeler esnasında oldukça dikkatimi çekmiştir ki hanelerdeki yoksulluk durumu aileler üzerinde bir korku oluşturmuştur. Kadınlar yaşadıkları yoksulluğun çocuklarını geleceğini etkileyebileceği düşüncesi oldukça baskındır ki bu doğrultuda ellerinde kalan parayı çocukları için toplamaktadırlar. Yaşadıkları yoksulluk durumundan çocuklarını için birikim yaparak koruyabileceklerini düşünmektedirler.

Selahaddin Öğülmüş’ün yapmış olduğu yoksulluk kültürü araştırmasıyla elde edilen verilere baktığımız zaman ise sosyal yardım alanların kişisel ve toplumsal özellikleri değerlendirildiğinde, ülkemizde yoksulluğun bireyden çocuklara aktarılmasını sağlayan bir alt kültürün olmadığı söylenebilir. Sosyal yardım alanların büyük bölümü (%88.2) çocuklarının yardımlarla büyütmek istemediklerini belirtmektedirler. Çocuklarının yaşamlarını yardımlarla sürdürmelerini de istememektedirler. Yoksulların bu konu hakkındaki fikirleri önem taşımaktadır. Bu fikirler çerçevesinde yoksulların kadercilikten çok sosyal ve yapısal nedenlerle yoksulluklarını açıkladıklarına ulaşılmaktadır (Öğülmüş, 2011:95).Kadınlar yaşamış oldukları yoksulluğu çocuklarına bir kültür olarak bırakmak istememektedirler. Bunun içinde ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Tablo 48. Kadınların Yaşları ile Borçlu Oldukları Yerlerin Karşılaştırılması

X		Borçlu Olunan Yer/Kişi				
Yaş	Kök Aile/ Akraba	Banka	Market/ Bakkal	Aile Dışı Kişiler	Diğer (Toki, Ev Sahibi, Fatura vs.)	Toplam
18-29	1(%1,3)	9(%9,5)	1(%1,3)	3(%4,1)	1(%1,3)	15(%20,5)
30-41	4(%5,4)	13(%17,8)	1(%1,3)	4(%5,4)	3(%4,1)	25(%34,2)
42-53	5(%6,8)	3(%4,1)	2(%2,7)	5(%6,8)	9(%9,5)	24(%32,8)
54-65	2(%2,7)	2(%2,7)	3(%4,1)	1(%1,3)	1(%1,3)	9(%9,5)
Toplam	12(%16,4)	27(%36,9)	7(%9,5)	13(%17,8)	14(%19,1)	73(%100)

Kadınların yaşları ile borçlu olunan yerlerin karşılaştırılmış olduğu Tablo 48'e göre, 18-29 yaş ve 30-41 yaş aralığındaki kadınların ailelerinin çoğunlukla bankaya, 42-53 yaş aralığındaki kadınların ailelerinin çoğunlukla Toki, ev sahibi, faturalara, 54-65 yaş aralığındaki kadınların ailelerinin çoğunlukla market veya bakkala borcu olduğu görülmektedir. Yoksul kadınların borçlanma yerlerinin günümüz koşullarına göre farklılaştığını görmekteyiz. Yaşlı kadınların geleneksel borçlanmaya başvurdukları ancak genç kadınların ise kurumsal yerlere başvurdukları görülmektedir. Yoksulların zaman içinde değişimler geçirdiklerinin de göstergesidir. Yaş arttıkça kişilerden borç almanın görüldüğü, yaş azaldıkça ise resmi borçlanmaların arttığı görülmektedir.

3.10. Kadınların Sosyal Güvence ve Sağlık Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 49. Sosyal Güvence		
Yeşil Kart	60	54,5
SSK	36	32,7
BAĞKUR	8	7,3
Sigorta Yok	6	5,5
Tablo 50. Sağlık Sorunlarında Başvurulan Yer		
Sağlık Ocağı	58	52,7
Devlet Hastanesi	40	36,4
Özel Hastane	2	1,8
Bitkisel Çözüm	9	8,2
Hiçbir Yer	1	0,9
Tablo 51. Sağlık Kuruluşuna Başvurma Sıklığı		
Hiç	6	5,5
Bazen	86	78,2
Sık Sık	9	8,2
Devamlı	9	8,2
Tablo 52. Kronik Rahatsızlık Durumu		
Evet	47	42,7
Hayır	63	57,3
Toplam	110	100,0
Tablo 53. Kronik Rahatsızlığı (n=47)		
Astım, Bronşit ve Akciğer Rahatsızlıkları	11	23,4
Fıtık vb. Fizik Tedavi Gerektiren Rahatsızlık	4	8,5
Tansiyon ve Kalp Rahatsızlıkları	11	23,4
Diyabet, Şeker vb Dahiliye Rahatsızlıkları	5	10,6
Epilepsi (Sara) vb. Nörolojik Rahatsızlıklar	4	8,5
Diğer (Anemi, Böbrek, Karaciğer, Metabolizma vs)	12	25,6
Toplam	47	100,0

Yoksulluğu yaşayan bireyler her an sağlık problemleri ile karşı karşıyadır. Sağlık problemleri altında ekonomik koşullar, çevresel faktörler, sağlıksız beslenme, kötü yaşam şekli gibi birçok neden olabilir. Sağlık problemleri çok ilerlediğinde bu durum kronik bir hal almaktadır (Dedeoğlu Akt. Yusufoglu,2004:56).

Tablo 49, 50, 51, 52, 53'te araştırma kapsamına alınan kadınların ailelerinin sosyal güvence ve sağlık durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Kadınların sosyal güvence durumlarına bakıldığında; %54,5'inin yeşil kart, %32,7'sinin SSK, %7,3'ünün Bağkur'u olduğu, %5,5'inin ise herhangi bir sigortasının olmadığı görülmektedir. Yarıdan fazla yoksul hane yeşil kart kullanmaktadır. Yeşil kart ülkemizde ekonomik olarak hiçbir güvencesi bulunmayan ve ekonomik

koşulları yetersiz olan bireylere verilmektedir. SSK ve Bağkur gibi geleceklerini güvence altına alan sosyal güvenceler pek tercih edilmemektedir. Bu durumu etkileyen en önemli neden güvence giderlerini karşılayamamalarıdır.

Kadınların hasta olduklarında başvurdukları yerlere bakıldığında; %52,7'sinin sağlık ocaklarına, %36,4'ünün devlet hastanelerine, %1,8'inin özel hastanelere ve %8,2'sinin ise evde bitkisel çözümlere başvurdukları saptanmıştır. Bir hanede yoksulluk var ise unutulmamalıdır ki en fazla etkilenen kadındır. Kadınlar yoksullukla mücadele etmeyi hayatının her alanına yerleştirmiştir. Bu mücadelede sağlık durumları da dâhildir. Kadınların yarısından fazlası öncelikle sağlık ocaklarını tercih etmektedirler. Kadınların sağlık ocaklarını tercih etmelerinin en önemli nedeni evlerine yakın olması ve yol parasının gitmemesidir. Sağlık durumuna göre daha sonraki aşamalarda devlet hastaneleri tercih edilmektedir.

Tablo 50'de kadınların %0,9'unun sağlık sorunu yaşadığında herhangi bir yere başvurmadığı görülmektedir. Kadınların %5,5'i sağlık kuruluşlarına başvurmamakta, %78,2'si bazen ve %16,4'ü ise sık sık ve devamlı sağlık kuruluşlarına başvurmaktadır. Hanede kadının hasta olması kendisini etkiyebildiği kadar hanenin tüm üyelerini olumsuz etkilemektedir. Yoksul hanelerde evin içindeki tüm sorumluluklar annenin omuzlarında yüklenmiştir. Annenin sağlık problemlerinin olması başta çocuk olmak üzere tüm fertlerin hayatında aksaklıklar oluşturmaktadır. Bu aksaklıkların başında yemek yeme, ütü, ev temizliği, çocuk bakımı ve çocuğun ödevlerine yardım etme gibi alanlardır.

Kadınların %42,7'sinin bir kronik rahatsızlığı bulunmakta ve kronik rahatsızları; astım, bronşit ve akciğer rahatsızlıkları (%23,4), fıtık vb. fizik tedavi gerektiren rahatsızlıkları (%8,5), tansiyon ve kalp rahatsızlıkları (%23,4), diyabet, şeker vb dahiliye rahatsızlıkları (10,6), epilepsi (sara) vb. nörolojik rahatsızlıkları (%8,5) ve anemi, böbrek, karaciğer, metabolizma vs. diğer rahatsızlıkları (%25,6) dır.

Kadınların sağlık problemlerinin oluşması kendisi ile beraber birçok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumun farkında olan kadınlar sağlık sorunlarını ertelemektedirler. Ertelenen sağlık sorunları zamanla kronikleşmektedir. Yoksul kadınların %42'si devamlı kronik rahatsızlık yaşamaktadır. Bu oran oldukça yüksektir. Kronik rahatsızlıklar ev içinde hem ekonomik hem de psikolojik olumsuzluklar yatmaktadır. Sürekli ilaç kullanımı ve sürekli doktora gitme yaşanan yoksulluğu da etkilemektedir. Anne gibi önemli bir hane üyesinin sürekli hasta olması evdeki diğer üyelerin üzülmekte ve mutsuz etmektedir. Onları psikolojik olarak olumsuz etkilemektedir.

3.11. Kadınların Şiddet Durumları ve Psikolojik Tedavilerine İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 54. Şiddet Görme Durumu		
Evet	12	10,9
Hayır	98	89,1
Toplam	110	100,0
Tablo 55. Gördüğü Şiddet Türü (n=12)		
Fiziksel	7	58,4
Psikolojik (Duygusal, Sözel vs)	5	41,6
Tablo 56. Şiddet Gördüğü Kişi (n=12)		
Eşi	6	50,0
Kök Aile (Anne, Baba, Kardeş)	4	33,4
Kayınvalide	1	8,3
Çocuk (Oğlu)	1	8,3
Tablo 57. Şiddet Gördüğü Zaman Başvurduğu Yer (n=12)		
Anne ve Akraba	3	25,0
Kamu Kurumlarına (Polis vb.)	4	33,4
Hiçbir Yere	5	41,6
Tablo 58. Ekonomik Durumlarının İyi Olması Halinde Şiddet Görme Durumu(=12)		
Evet	3	25,0
Hayır	9	75,0
Tablo 59. Psikolojik Tedavi Görme Durumu (n=12)		
Evet	3	25,0
Hayır	9	75,0
Toplam	12	100,0

Tablo 54, 55, 56, 57, 58, 59’da araştırma kapsamına alınan kadınların sosyal güvence ve sağlık durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, kadınların sadece %10,9’u şiddet gördüğünü söylemiştir. Şiddet gören kadınların ise %58,4’ü fiziksel, %41,6’sı ise psikolojik şiddet türüne maruz kaldığını dile getirmiştir. Şiddete dair elde ettiğimiz veriler ile görüştüğümüz hanelerdeki gözlemlerimiz arasında büyük bir fark vardır. Kadınların geçmişte ya da şimdi şiddet gördükleri gözlemlenmiştir. “Hayır” cevabı veren kadınlardan biri şiddet görme durumu ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Bir tokat bir tekme şiddet değildir ki. Belki dışarıda bir şeye sinirlenmiştir. O sinirle vurmuştur. Şiddet görmek demek kol kırılır, bel kırılır bir zarar görür ki şiddet olsun.”

Bu ifadeler aynı zamanda kadınların şiddete olan bakış açılarını da ortaya koymaktadır. Kadınların şiddeti içselleştirdiklerini ve sadece üst düzey fiziksel şiddeti kabul ettiklerini de görmekteyiz. Bu bakış açısı bizlerin şiddet konusunda verilerimize de “şiddet olayı az yaşanmaktadır” şeklinde yansımıştır.

Kadınların çoğunluğu fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Ancak duygusal şiddette maruz kalanlar da oldukça fazladır. Şiddetin her türlü tartışmasız kötü bir olaydır ki fiziksel şiddet bedene zarar verirken psikolojik/duygusal şiddet kadınları ruhsal yönüyle etkilemektedir. Her iki şiddet türüne maruz kalan kadın fazlasıyla yıpranmaktadır.

Kadınların %50'si eşinden, %33,4'ü kök ailesinden, %8,3'ü kayınvalidesinden ve yine %8,3'ü çocuğundan şiddet gördüğünü söylemektedir. Şiddet gören kadınlar içinde en fazla eşlerinde sonra anne-babalarından şiddet gördüğünü dile getirmiştir.

Kadınların %41,6'sı şiddet gördüğü zaman herhangi bir yere başvurmamaktadır. Kadınlar şiddet gördüğünde kamu kuruluşlarına (%33,4) veya annesi ya da akrabalarına (%25) başvurmaktadır. %41 oranında kadın şiddet gördüğünde sessiz kalmayı tercih etmektedir ya da sessiz kalmaya mecbur bırakılmaktadır. Kadının şiddet karşısında sessiz kalması yoksulluğun ayrı bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Yoksul kadının yükü yeteri kadar ağırdır. Kadınlar yoksulluğun getirmiş olduğu sıkıntılara ek olarak şiddet durumu ile uğraşmaktansa sessiz kalmayı tercih etmektedir. Aynı zamanda şiddet olaylarını kamu kurumlarına taşımamanın ayıp olduğu inancı da oldukça baskındır ki kadınlar bu toplumsal algıyı göze alamaz. Böylece yoksul kadınlar sessiz kalmayı en iyi yol olarak görmektedir.

Şiddet gören kadınların sadece %25'i psikolojik destek almaktadır. Şiddete maruz kalan bir kadının psikolojik olarak yıpranmaması mümkün değildir. Ancak yoksul kadın için bu durum oldukça normalleşmiştir ki psikolojik tedavi boyutu hiç akıllarına gelmemektedir.

Ayrıca kadınların %75'i ekonomik durumları iyi olsa şiddet görmeyeceğini söylemektedir. Kadınlara göre yoksulluk ve şiddet arasında ilişki vardır. Ekonomik durumlarına bağlı olarak şiddet gördükleri inancı oldukça fazla baskındır.

3.12. Kadınların Sosyo-Ekonomik Destek Alma Durumlarına İlişkin Bilgiler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 60. Sosyo-Ekonomik Destek Alma Durumu		
Evet	43	39,1
Hayır	67	60,9
Toplam	110	100,0
Tablo 61. Sosyo-Ekonomik Destek Alınan Yer (n=43)		
Akraba, Komşu	12	27,9
Kamu Kuruluşları	29	67,4
Belediye	2	4,7
Tablo 62. Destek Alma Sıklığı (n=43)		
Ara Sıra	27	62,8
Sık Sık	8	18,6
Sürekli	8	18,6
Tablo 63. Destek İstemeye Giden Aile Üyesi (n=43)		
Annesi	18	41,9
Kendisi	23	53,4
Destek İstemeye Gitmeden Bankaya Yatıyor	2	4,7
Toplam	43	100,0
Tablo 64. Maddi İmkânsızlıklar Sebebiyle Yaşadığı En Büyük Sorun		
Temel İhtiyaçları Karşılayamama	65	59,1
Çocuklarının İhtiyaçlarını Karşılayamama	15	13,6
Borçları Ödeyememe (Biriken Kira, Fatura, Kredi vs.)	20	18,2
Birikim Yapamama	10	9,1
Tablo 65. Karşılaştığı Sorunları Paylaştığı Kişi		
Kök Ailesi (Anne, Baba, Kardeş)	45	40,9
Eşi ve Çocukları	27	24,5
Arkadaşları, Komşuları	15	13,7
Kimseyle Paylaşmaz	23	20,9
Toplam	110	100,0

Tablo 60, 61, 62, 63, 64, 65’de araştırma kapsamına alınan kadınların sosyo-ekonomik destek alma durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, kadınların %39,1’i sosyo-ekonomik destek almakta olduğu, sosyo-ekonomik destek alanların akraba, komşu (%27,9), kamu kuruluşları (%67,4) ve belediyelerden (%4,7) bu yardımları ara sıra (%62,8), sık sık (%18,6) ve sürekli (%18,6) almaktadır. Kadınların destek almaya kendilerinin (%53,4) veya annelerinin (%41,9) gittiği, kadınların bazılarının (%4,7) destek istemeye gitmeden banka hesaplarına yardım için ödeme yapıldığı görülmektedir. Yoksul hanelerde yardım almaya giden erkeklere rastlanmamıştır. Erkeklik, iktidar ile ilişkilendirilen

cinsiyet konumunda bulunduğu için yardım isteme davranışı olumsuz değerdendirilmektedir. Kadınların yardım istemede daha aktif olduğu sonucuna varılmıştır.

Kamu kurumlarında destek almanın bir takım şartları vardır. Yoksullar bu şartları karşıladıklarından dolayı ilk başvurulacak yerler kamu kuruluşlarıdır. Yoksul kadınlarda %67'si kamu kurumlarını tercih etmektedir. Yoksul ailelerin çevre ve ailenin şartlarına baktığımızda onların ekonomik koşulları pek iç açıcı değildir. Akrafa ve komşudan borç almanın oranı düşüktür. Yardımların sıklığını ihtiyaçlar belirlediğı kadar yardım istenen taraf da belirlemektedir. Örneğin; karşı taraf bir bireyse parasının olması, bir kamu kurumu ise belirli aralıklarla yardım verilmesi belirlemektedir.

Kadınların maddi imkânsızlıklar nedeniyle yaşadığı en büyük soruna bakıldığında; temel ihtiyaçları karşılayamama (%59,1), borçlarını ödeyememe (%18,2), çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamama (%13,6), birikim yapamama (%9,1) olduğunu belirtmişlerdir. Yoksulluğun en belirgin göstergelerinden biri olan temel ihtiyaçları karşılayamama durumudur. Görüştüğümüz çoğu kadın da bu sorun ile karşı karşıyadır. Temel ihtiyaçları karşılayamama durumunun bir alternatifi olmadığı için kadınlar bu durum karşısında çaresiz kalmaktadır.

Kadınların karşılaştıkları sorunları paylaştıkları kişiler ise; kök aileleri (%40,9), eşi ve çocukları (%24,5), arkadaşları, komşuları (%13,7) olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların %20,9'u ise karşılaştıkları sorunları kimseyle paylaşmamaktadır. Kadınların yoksulluk durumunda haneden en fazla etkilenen bireydir. Çünkü yoksulluğu sadece kadın yaşamamaktadır ona bağımlı olan çocuklarını da düşünmek zorundadır. Bu durum da kadınlar sorunlarını kendileri gibi olanla ya da en yakınlarıyla paylaşmaktadır. Ekonomik sıkıntılar karşısında kimi zaman bilgi alışverişinde bulunmakta ve geçinmek için stratejilerini paylaşmaktadırlar. Kadınlar aynı zamanda yoksulluk olgusunu yaşadıklarında çok çaresiz kalmaktadır. Bu çaresizliklerini hafifletmek için iç dökmektedirler. Bunun içinde en fazla aileleri ile paylaşmayı tercih etmektedir. Yoksul kadınların %20'si ise sorunlarını kimse ile paylaşmamaktadır. Yoksul kadınlarda içe kapanıklık da vardır. Kadınlar bu durum karşısındaki umutsuzlukları o kadar artar ki bu durumu dile getirmeyi bile istememektedirler.

3.13. Kadınların İkamet Ettikleri Yere İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 66. İkamet Ettiği Yerde Geçirdiği Süre		
0-5 Yıl	36	32,8
6-10 Yıl	24	21,8
11-15 Yıl	23	20,9
16-20 Yıl	11	10,0
20-35 Yıl	16	14,5
Tablo 67. İkamet Ettiği Yeri Tercih Sebebi		
Kök Ailesine Yakın	11	10,0
Doğduğu ve Büyüdüğü Yer	12	10,9
Çocukların Eğitim ve Sağlık İhtiyaçları	2	1,8
Ekonomik Koşullar	77	70,0
İşyerine Yakın	3	2,7
Ulaşım Kolaylığı	5	4,6
Tablo 68. İkamet Ettiği Yerdeki Akraba Sayısı		
Akraba Yok	56	50,9
1-2 Akraba	20	18,2
3-4 Akraba	23	20,9
5-25 Akraba	11	10,0
Tablo 69. İkamet Ettiği Yerde Komşularla İlişkiler		
Kötü	2	1,8
Ne Kötü Ne İyi	21	19,1
İyi	87	79,1
Toplam	110	100,0

Tablo 66, 67, 68, 69’da araştırma kapsamına alınan kadınların ikamet ettikleri yerlere ilişkin durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, kadınların %32,8’i 0-5 yıl, %21,8’i 6-10 yıl, %20,9’u 11-15 yıl, %10’u 16-20 yıl, %14,5’i ise 20-35 arası yıldır aynı yerde ikamet etmektedirler,

İkamet ettikleri yeri tercih sebeplerine bakıldığında; kök ailesine yakın (%10), doğduğu ve büyüdüğü yer (%10,9), çocukların eğitim ve sağlık ihtiyaçları (%1,8), ekonomik koşullar (%70), işyerine yakın (%2,7) ve ulaşım kolaylığı (%4,6) olduğu görülmektedir.

Yoksul ailelerde ekonomik koşulları düşünerek hareket etmek en önemli önceliktir. Yoksul kadınların yaşadıkları yerlerdeki konumları kimi uzun yıllar kimi ise kısa yıllardır. Ancak burada belirleyici faktör sorulduğunda kadınların %70’i ekonomik koşulları öne sürmüştür. Yoksulluk ailelerin evinin içini etkileyebildiği kadar yaşadıkları çevreyi belirlemeyi de etkilemektedir. %10’u doğduğu yeri ve kök öylesine yakınlığın etkili olduğunu belirlemiştir.

Kadınların ikamet ettikleri yerdeki akraba sayılarına bakıldığında; %50,9’ unun ikamet ettiği yerde akrabası yok, %18,2’sinin 1-2 akrabası, %20,9’unun 3-4 akrabası ve %10’unun ise 5-25 akrabası olduğu anlaşılmaktadır.

Yoksul ailelerin yaşamlarını etkileyen başlıca faktör ekonomik koşullardır. Diyarbakır kentinde yoksulların yaşadıkları mahalleler genellikle bellidir ve yoksul aileler buralar da yaşamayı tercih etmektedir. Ailelerin gittikçe büyümesi ve ekonomik durumu iyi olan kişilerin bu mahalleleri terk etmesi sonucu akrabalar dağılmış durumdadır. Yoksul kadınların yarısının yaşadığı yerde akrabaları bulunmamaktadır. Diğer yarısının ise akrabaları bulunmaktadır.

Kadınların ikamet ettikleri yerde komşularıyla ilişkilerine bakıldığında; %79,1'inin iyi, %19,1'inin ne kötü ne iyi ve %1,8'inin ise kötü olduğu saptanmıştır. Görüştüğümüz bir kadın komşu ilişkileri ile ilgili şöyle söyledi:

“Ben evlere temizliğe gidiyorum. Gittiğim evlerde komşularla evlerin kapıları karşılıklı, yüz yüze bakıyorlar aynı asansöre biniyorlar ama kimse kimseye selam vermiyor. Şükürler olsun mahallemiz hiç öyle değil. Komşularım çok iyiler.beraber oturuyoruz dertleşiyoruz.beraber çay içiyoruz.” Yoksul mahallerde enformel sektördeki iş hayatının baskın olduğu kadar enformel ilişkiler de baskındır. Kimi zaman birbirlerini aynı geminin yolcusu gözünde görmektedirler. Aynı mahallede yaşadıkları için nerdeyse aynı yaşam şartlarına sahiptirler. Yoksul yaşam şartlarına sahip kadınların problemleri fazladır. Aynı sorunların komşularında da olduğunu bilen kadınlar aynı paydada buluşup konuşmaktadırlar. Bu durum iki şekilde sonuçlanmaktadır. Birincisi kadınların gözünde yoksulluğu normalleştirmektedir. *“yoksulluk sadece benim evimde yok”* şeklinde düşündürmektedir. İkincisi ise psikolojik olarak konuşup rahatlamalarını, iç dökmelerini sağlamaktadır.

Tablo 70. Kadınların Yaşadıkları Yeri Tercih Sebebi ile Geçirdikleri Sürelerin Karşılaştırılması

X	İkamet Ettiği Yerde Geçirdiği Süre					
İkamet Ettiği Yeri Tercih Sebebi	0-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20-35 Yıl	Toplam
Kök Ailesine Yakın	0	0	1(%0,9)	5(%4,5)	5(%4,5)	11(%10)
Doğduğu ve Büyüdüğü Yer	0	0	0	3(%2,7)	9(%8,1)	12(%10,9)
Çocukların Eğitim ve Sağlık İhtiyaçları	2(%1,8)	0	0	0	0	2(%1,8)
Ekonomik Koşullar	26(%23,6)	24(%21,8)	22(%19,9)	3(%2,7)	2(%1,8)	77(%69,9)
İşyerine Yakın	3(%2,7)	0	0	0	0	3(%2,7)
Ulaşım Kolaylığı	5(%4,5)	0	0	0	0	5(%4,5)
Toplam	36(%32,7)	24(%21,8)	23(%20,9)	11(%10)	16(%14,5)	110(%100)

Tablo 70 incelendiğinde; kadınların yaşadıkları yeri tercih sebebi ile geçirdikleri sürelerle ilişkin verilere yer verilmiştir. Kadınların kök ailelerine yakın ya da doğdukları ve büyüdüğü yerlerde 16 yıl üzeri süredir yaşamaktadır. Kadınların aileleri ve büyüdüğü yerler söz konusu olduğunda uzun süre o bölgede yaşamaktadırlar.

Çocuklarının eğitim ve sağlık ihtiyaçları, ekonomik koşullar, işyerine yakın ve ulaşım kolaylığı gibi nedenlerle yaşadıkları yerleri tercih edenlerin ise daha kısa sürelerdir bulundukları yerde ikamet ettiklerine varılmıştır. Araştırmamıza katılan kadınların çoğunluğu kiracıdır(bkz. Tablo 38).Saha çalışması sırasında elde ettiğimiz gözlemlerimizde kadınların ekonomik nedenlerden ötürü sürekli evlerini taşıdığı gözlemlenmiştir. Bu durum bizlere yoksulların ekonomik yaşamlarına göre yer değiştirmelerinin daha sık olduğunu da göstermektedir.

3.14. Kadınların Yoksulluk ve Dışlanmaya İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 71. Kendilerini Yoksul Olarak Tanımlamaları		
Evet	77	70,0
Hayır	33	30,0
Toplam	110	100,0
Tablo 72. Yoksulluğun Sebebi		
Hayat Pahalılığı	30	38,9
İşsizlik	27	35,1
Eşin Cezaevinde Olması	2	2,6
Borçlar	18	23,4
Toplam	77	100,0
Tablo 73. Kendilerini Dışlanmış Hissetme Durumları		
Evet	23	20,9
Hayır	87	79,1
Toplam	110	100,0
Tablo 74. Dışlanmış Hissetme Sebebi(n=23)		
Boşanmış Olma	1	4,3
Kadın Olma	13	56,6
Eğitimsizlik	4	17,3
Yoksulluk	5	21,8
Toplam	23	100,0

Tablo 71, 72, 73, 74’de araştırma kapsamına alınan kadınların yoksulluk ve dışlanmaya ilişkin görüşlerine dair bilgiler verilmiştir.

Türkiye’de yoksulluk üzerine yapılmış çalışmaların neredeyse tamamında objektif kriterlerden yola çıkılarak yoksulluğun boyutu ve profili ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde çok az çalışmada sübjektif refah değerlendirmeleri yapılmaktadır (Danışman Işık, 2019: 33). Yapmış olduğumuz çalışmada kadınların kendilerini nasıl algıladıkları üzerinde durulmuştur. Tablo 71’de kadınların %70’i kendilerini yoksul olarak tanımlamaktadır. Objektif yoksulluğa bağlı olarak oluşturduğumuz örneklem grubundaki kadınların sübjektif kriterleri de göz önünde bulundurarak kendilerini nasıl algıladıkları sorulmuştur. Büyük çoğunluğu kendilerini yoksul olarak tanımlamaktadır. Yoksul kadınlar, yaşadıkları yoksulluğun farkında olduklarını

görmekteyiz. Diğer kadınlar ise objektif kriterlere göre yoksul oldukları halde yaşam şartlarından memnundurlar.

Kadınlar yoksulluğun sebeplerinin; hayat pahalılığı (%38,9), işsizlik (%35,1), eşin cezaevinde olması (%2,6) ve borçlar (%23,4) olduğunu söylemektedir. Kadınlar içinde yaşadıkları yoksulluk olayının nedenin çeşitli faktörlerle dış nedenlere bağlamaktadır. Hayat pahalılığı, işsizlik faktörleri dış etkenlere bağlı nedenlerdir. Yoksulların sahip olduğu bu bakış açısı, yoksulluğu kaçınılmaz bir durum olarak görmelerine de neden olmaktadır. Enflasyona bağlı olarak oluşan hayat pahalılığı tüm kesimden halkı etkilemektedir ancak yoksulları daha fazla etkilemektedir. Hanede en fazla yoksulluğun farkında olup ona göre yaşayan kuşkusuz kadınlardır. Yoksul kadın hayatın her aşamasında yoksulluğu düşünerek hareket etmektedir. Pazarda, markette her şeyin ucuzunu tercih etmektedirler. Böylece fiyat hareketliliğini iyi takip etmektedirler. Kadınların %38'i yoksulluğun hayat pahalılığından kaynaklandığını düşünmektedir.

Yoksul kadınların %35'i işsizlik problemini dile getirmiştir. Yoksul hanelerde eğitimsizlik oranının yüksek olması, niteliksiz kişi sayısının az olması bilinmektedir. Bu özelliklere sahip olmayan bireylerin iş bulma olanakları zorlaşmaktadır. Yoksul bireylerin işsizlik problemi çekmesi sadece onu etkilememektedir. Yoksulluk hanenin tüm bireylerini etkilenmektedir.

Kadınların %20,9'u kendilerini dışlanmış hissetmektedir. Kadınlar dışlanmış hissetme sebeplerini; kadın olma (%56,6), boşanmış olma (%4,3), eğitimsizlik (%17,3) ve yoksulluk (%21,8) olarak tanımlamaktadır. Yoksul kadınların %80'i kendilerini dışlanmış hissetmemektedir. Görülmektedir ki yoksul kadınlar yaşadıkları mahallelerde rahattırlar. Yoksul Kadınlar yaşadıkları yerlerde yaşam alanları bulmaktadırlar. Yoksul kadınların sosyal hayat aktiviteleri az olduğu için çeşitli insan topluluklarının içine girme durumları da azdır. Kadınlar genellikle mahallelerinde her ihtiyaçlarını gidermektedir. Kadınların az bir kısmı dışlandığını öne sürmektedir. Dışlanma sebepleri ise çeşitlilik göstermektedir. Dışlanmış hisseden yoksul kadınların içinde yarısı “kadın olma” faktörünü dile getirmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki bugün dışlanmamış olan kadınların yarın ne ile karşılaşacakları belli değildir.

Yaşadığı toplumda ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar düşük gelire sahip olan, alternatif geliri olmayan, uzun süre işsiz kalanların, sosyal güvenceden yoksun kişilerin, insani yoksulluk içinde olan herkesin sosyal dışlanma tehlikesi altında olduğu bir gerçektir (Çakır, 2002:100).

3.15. Kadınların Diyarbakır Şehrine İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 75. Şehrin Yaşam Standartlarından Memnuniyeti		
Evet	30	27,3
Kısmen	31	28,2
Hayır	49	44,5
Tablo 76. Terörün Yaşam Koşullarını Etkileme Durumu		
Evet	38	34,5
Kısmen	49	44,5
Hayır	23	20,9
Tablo 77. Şehre Yerleşme Nedeni		
Köyden Göç	32	29,1
İş Bulma	3	2,7
Evlenme	18	16,4
Doğduğundan Beri Diyarbakır'da Yaşıyor	51	46,4
Terör Olayları	6	5,4
Tablo 78. Şehrin En Büyük Sorunu		
İşsizlik	66	60,0
Eğitimsizlik	6	5,4
Uyuşturucu	4	3,6
Terör	5	4,5
Yoksulluk	25	22,8
Güvenlik	3	2,7
Toplam	110	100,0

Tablom 75, 76, 77, 78'de araştırma kapsamına alınan kadınların Diyarbakır şehrine ilişkin görüşlerine dair bilgiler verilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, kadınların Diyarbakır'ın yaşam standartlarından memnun olma durumlarına bakıldığında; %27,3'ünün memnun olduğu, %28,2'sinin kısmen memnun olduğu, %44,5'inin ise memnun olmadığı görülmektedir.

Şeker ve ark. (2015) yapmış olduğu "TRC2 Bölgesi Yaşam Kalitesi Araştırması" isimli Araştırmaya katılan 1500 kişiye Diyarbakır'da yaşamaktan memnun olma düzeyini 1-5 arası puan vererek değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuç olarak oransal açıdan incelendiğinde katılımcıların %68'inin Diyarbakır'da memnun olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmamızda elde ettiğimiz verilerde daha düşük oranda memnuniyet düzeyine ulaşılmıştır.

Verilen cevaplarda %44 ü memnun olmadığını dile getirmiştir. Diyarbakır gittikçe büyüyen bir şehirdir. Metropol bir şehir olan Diyarbakır'da büyümenin getirdiği olumlu yanların yanı sıra birçok olumsuz yanları da beraberinde getirmektedir. Metropol şehirlerde geçinmek daha zordur, giderler daha fazladır. Bu nedenle yoksullar Diyarbakır'daki yaşamda geçinmekte zorlanmakta ve yaşamdan memnun olmamaktadır. Metropol bir şehir olmasından ötürü kadınlarda ikilemde yaratmaktadır memnun olmayan kısım olabildiği gibi %27'si kısmen ya da %28'i ise

yaşamlarından memnundur. Büyük şehirlerde hayatın her aşamasında gerekli olan her şey için seçeneklerde çoktur. Eğitime, sağlığa erişim daha rahattır.

Tablo 76’da Diyarbakır’da yaşayan kadınlar kısmen (%44,5) veya tam (%34,5) olarak terörün yaşam koşullarını etkilediğini düşünmektedir. Yoksul kadınların yaşamları üzerinde doğrudan ya da dolaylıda da olsa terörün etkileri görülmektedir. Terörün yarattığı olumsuzluklar yoksulluğun derinleşmesine neden olmaktadır. Alp’e göre(2013) terör, işlem maliyetlerin yükseltmekte, yatırımları engellemekte ve kamu harcamalarını arttırmaktadır. Terör nedeniyle artan risk ve belirsizlik ortamı, istihdam olanaklarını da kısıtlamaktadır. Ayrıca terör nedeniyle bölgeye turizm faaliyetleri oldukça azdır. Terörden dolayı tarım ve hayvancılıkla uğraşan bölge halkı da doğrudan etkilenmektedir. Yeni istihdam olanaklarının aranmasına iç göçe ve beraberinde bir çok sosyal soruna da neden olmaktadır(16).

Kadınların % 46,4’ünün Diyarbakır’da dünyaya geldiklerini ve diğer kadınların Diyarbakır’a köyden göç (%29,1), iş bulma (%2,7), evlenme (%16,4), terör olayları (%5,4) nedeniyle yerleştikleri anlaşılmaktadır. Yarıya yakın örneklem grubundaki kadınlar Diyarbakır’da doğup büyümüştür. Ancak diğer yarısı ise çeşitli nedenlerle Diyarbakır’a gelmiştir.

Kadınlar Diyarbakır’ın en büyük sorunlarının; işsizlik (%60), yoksulluk (%22,8), eğitimsizlik (%5,4), uyuşturucu (%3,6), terör (%4,5) ve güvenlik (%2,7) sorunları olduğu görüşündedir. Yoksul kadınlar için yoksulluğun önemli nedenlerinden biri olan işsizlik problemi Diyarbakır’ın da en önemli problemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burtan Doğan Ve Çelik (2012) ‘in “ Diyarbakır’da ki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dahilinde Değerlendirilmesi” isimli çalışma kapsamında 14 mahallede ankete katılan 3000 kişinin %95,7’sinin yoksulluğunun temel sebebi olarak işsizliği görmektedir. %97,4’ü ise Diyarbakır’ın en önemli sorununun işsizlik olduğunu dile getirmiştir. Katılımcıların %96,1’i yoksulluğun azaltılması için işsizliğin azaltılması gerektiğine inanmaktadırlar.

Araştırmamızda elde edilen işsizlik bulguları benzerlik göstermektedir ancak elde edilen veriler bu denli yüksek çıkmamıştır. Araştırmamız bulguları yoksulluğun nedenine dair daha çeşitlilik göstermektedir.

Yoksul hanelerde kadınların çalışma oranları oldukça düşüktür. Evin ekonomik yükü paylaşılmadığı için kadınlar çalışan kişiden gelecek parayı çok önemsemektedir. Bu nedenle kadınlar için en önemli problem işsizlik olarak görülmektedir. Yoksul kadınlar yoksullukla bütünleşmişlerdir herkesin de yoksul olduğunu düşünmektedir ki %22 oranında kadın, yoksulluğu tüm şehrin bir problemi olarak görmektedir. Kadınlar şehrin en önemli problemi %4 oranında terör olayları olduğunu düşünmüştür. Kadınlar için doğrudan terör önemli bir problem olarak görülmesi de dolaylı olarak terör olayları ekonomik gücü zayıflatmaktadır.

Tablo 79. Kadınların Kendilerini Yoksul Olarak Tanımlama Durumları ile Yaşadıkları Şehrin Yaşam Standartlarından Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması

X	Şehrin Yaşam Standartlarından Memnuniyeti			
Kendilerini Yoksul Olarak Tanımlamaları	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Evet	10(%9)	27(%24,5)	40(%36,3)	77(%69,9)
Hayır	20(%18,1)	4(%3,6)	9(%8,1)	33(%29,9)
Toplam	30(27,2)	31(%28,1)	49(%44,5)	110(%100)

Tablo 79 incelendiğinde; kadınların kendilerini yoksul olarak tanımlama durumları ile yaşadıkları şehrin yaşam standartlarından memnuniyet durumlarının karşılaştırılmış olduğu görülmektedir. Kendisini yoksul olarak tanımlayan kadınların şehrin yaşam standartlarından memnun olmadığı, kendisini yoksul olarak tanımlamayan kadınların ise şehrin yaşam standartlarından memnun olduğu saptanmıştır. Kendini yoksul olarak tanımlamayan kadınların şehrin getirmiş olduğu pozitif yanlarından faydalandıklarını göstermektedir.

3.16. Kadınların Oy Vereceği Partiyi Seçme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 80. Oy Vereceği Partiyi Seçme Nedeni		
Yaptığı Hizmetler	44	40,0
Adalet-Barış-Demokrasi Düşünceleri	19	17,4
Ailenin İsteği	4	3,6
Eşinin İsteği	3	2,7
Çocuklarının Geleceği	3	2,7
Dini Değerler	2	1,8
Oy Kullanmıyor	35	31,8
Toplam	110	100,0

Tablo 80’de araştırma kapsamına alınan kadınların oy vereceği partiyi seçme nedenlerine ilişkin görüşlerine dair bilgiler verilmiştir. Yoksul kadınların %40’ı hizmete göre oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar burada fayda görmeyi göz önünde bulundurmaktadır. Yoksul kadınlar için ekonomik koşullar hayatın her aşamasında olduğu gibi oy kullanmayı da belirlemektedir. Özellikle seçim dönemleri partilerin yoksullara maddi yardım da bulunması, beyaz eşya ihtiyaçlarını karşılaması, erzak kolilerinin dağıtılması gibi yardımlar kadınların oy verebileceği partileri belirlemektedir. Haneyi ekonomik koşullarda rahatlatan bu yardımlar kadınların ekonomik anlamda çektikleri ağır yükleri hafifletmektedir. Kadınlar oy vermeyi bir vefa borcu olarak görmektedirler. Yoksul kadınların %30 ise oy kullanmadığı dile getirmiştir. %30 Kadının siyasi ilgilerinin az olduğunu görmekteyiz. Adalet-barış-demokrasi düşünceleri (%17,4), ailenin isteği (%3,6), eşinin isteği (%2,7), çocuklarının geleceği (%2,7), dini değerler (%1,8) gibi nedenlerle oy kullandıkları görülmektedir. Yoksul kadınların oy kullanmalarında, baskılarla oy kullananların

oranı oldukça azdır. Yoksul kadınların, her alanda çektikleri kısıtlamaları, siyasi seçimlerinde yaşamamaktadırlar. Siyasi tercihlerinde kadınlar özgür tavır takınmışlardır.

3.17. Kadınların Gelecek Beklentilerine İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 81. Kadınların Gelecek Beklentileri		
Adalet-Barış-Huzur-Güven-Refah Ortamı	59	53,7
Sağlık	10	9,1
Düzenli İş	6	5,4
Çocukları İçin İyi Bir Gelecek	19	17,3
Gelecekte Beklentisi Yok	16	14,5
Toplam	110	100,0

Tablo 81’de araştırma kapsamına alınan kadınların gelecek beklentilerine ilişkin görüşlerine dair bilgiler verilmiştir.

Tablo incelendiğinde, kadınların gelecek beklentilerine bakıldığında; yarıdan fazlası adalet-barış-huzur-güven-refah ortamı (%53,7) olmasını istemektedir. Kadınların memnun olmadıkları bir çevrenin varlığı ağır basmaktadır. Kadınların gelecekte beklenenleri, var olan ortam şartlarının eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Diyarbakır’da Adalet-Barış-Huzur-Güven-Refah Ortamında eksiklikler vardır. Sağlık (%9,1), düzenli iş (%5,1) olmasını istemektedirler. %17’si çocukları için iyi bir gelecek dilemektedir. Yoksul kadınların hayatları çok zor geçmektedir. Bu zorluğu çocuklarının yaşamasını istememektedir. Onlar bu durumda kalacaklarına inanmaktadırlar. Ancak çocuklarının yaşamasını istememektedirler. Kadınların %14’ü ise gelecek beklentilerinin olmadığını dile getirmiştir. Yoksul kadınlar içindeki aslında en vahim kişiler bu kesimdir. Bu kadınların gelecekte hiçbir beklentileri yoktur. Yaşadıkları yaşam şartlarından kurtulamayacaklarına inanmaktadırlar. Kadınların geçmişten bugüne durumlarında bir değişikliğini olmaması onları gelecek konusunda da umutsuz etmektedir.

3.18. Kadınların Dini Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 82. Kendisini Dindar Tanımlama Durumu		
Evet	100	90,9
Hayır	10	9,1
Toplam	110	100,0
Tablo 83. Kendini Dindar Tanımlamama Nedeni		
Dinin Gereklerini Yerine Getiremediğine İnanıyor	1	10,0
Nedeni Yok	9	90,0
Toplam	10	100,0

Tablo 82, 83’de araştırma kapsamına alınan kadınların dini düşüncelerine ilişkin görüşlerine dair bilgiler verilmiştir.

O, Eyüpoğlu ve M. Düzenli’nin 2020 yılında Samsun’da yapmış olduğu “Yoksulluk Ve Dindarlık İlişkisi: Samsun İli Merkez Mahallelerinde Yardım Alma Oranları İle Cami Doluluk Oranları Açısından Bir Değerlendirme” isimli çalışmada yoksulluğun dindar kesimlerde yaygın; dindarlığında yoksul kesimlerde yaygın olacağına dair eski hakim kanaatin değiştiği dile getirilmiştir (Eyüpoğlu ve Düzenli,2020:478).

Çalışmamızdaki dini düşüncelerinin yer aldığı Tablolar incelendiğinde, kadınların %90,9’u kendisini dindar olarak tanımladığı görülmektedir. Kendisini dindar olarak tanımlamayan kadınların %10’u ise dinin gereklerini yerine getiremediğine inanıyor. Kadınların neredeyse tamamına yakını dindardır. Samsunda yapılmış çalışmanın aksine Diyarbakır da yoksullarda eski düşünce denilen inançların baskın olması hâkimiyetini korumaktadır.

3.19. Kadınların Boş Zaman Değerlendirme Durumları

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tablo 84. Boş Zamanlarını Değerlendirme		
Aile ve Arkadaşlarıyla Vakit Geçiriyor	4	3,6
Çocuklarıyla İlgileniyor	10	9,1
Ev İşleri Yapıyor	20	18,2
El İşi, Örgü, Dikiş Yapıyor	12	10,9
Kuran-ı Kerim Okuyor	12	10,9
Ders Çalışıyor	2	1,8
TV İzliyor, Müzik Dinliyor, Dinleniyor	11	10,0
Sohbet Ediyor (Telefon)	15	13,7
Boş Zamanı Yok	24	21,8
Toplam	110	100,0

Tablo 84’de araştırma kapsamına alınan kadınların boş zamanlarını değerlendirme durumlarına dair bilgiler verilmiştir. Tablo’ya göre kadınların boş zamanlarını değerlendirme durumlarına bakıldığında; aile ve arkadaşlarıyla vakit geçirme (%3,6), çocuklarıyla ilgilenme (%9,1), ev işleri yapma (%18,2), el işi, örgü, dikiş yapma (%10,9), Kuran-ı Kerim okuma (%10,9), ders çalışma (%1,8), TV izleme, müzik dinleme, dinlenme (%10) telefonda sohbet etme (%13,7) olduğu görülmektedir. Kadınların %21,8’i ise değerlendirebileceği boş zamanının olmadığını söylemiştir. Yoksul kadınların boş zamanlarını değerlendirebildikleri gözle görülebilecek önemli bir aktivite söz konusu değildir. Boş zamanlarını değerlendirdikleri alanlar yaşamın içinde zaten yapılan şeylerden oluşmaktadır. %21 oranında kadın ise gene gündelik yaşamın yoğunluğundan ötürü boş vaktinin olmadığını dile getirmiştir.

4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇ

Bu araştırma Diyarbakır'da yaşayan yoksul kadınların anket yöntemi ile yoksulluk konusundaki düşüncelerine, algılarına, bulundukları konum hakkındaki fikirlerine, kendilerini nasıl algıladıklarına yer verilmiştir. Yoksul kadınların eğitim durumu, sağlığa erişimi, yaşam koşulları, toplumsal konumları, cinsiyet eşitsizliği, hane içinde söz sahibi olma durumları, kendilerine ait karar alma durumları, siyasi bakış açıları gibi temel hak ve çeşitli özgürlüklere erişimleri göz önüne alarak kadın yoksulluğunun boyutu ve çözümüne farklı bir açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın başında ortaya atılmış olduğumuz hipotezlerimiz ve elde ettiğimiz bulgular;

- ***Yoksul kadınlar temel ihtiyaçlarını karşılamada sınırlılıklarla karşı karşıyadırlar;*** Elde ettiğimiz veriler ışığında kadınların sınırlılıklarla karşı karşıya kaldıkları açıktır. Kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamasını sınırlayan en önemli neden ekonomik nedenlerdir. Ekonomik olarak sıkıntı çeken kadınlar temel ihtiyaçlarını ya ertelemekte ya da sınırlandırmaktadır (Bkz. Tablo 64). Çok zaruri durumlarda ise borçlanmayı tercih etmektedirler. Yoksul kadınların yaşadıkları haneler borçlu durumdadır (Bkz. Tablo 43). Yoksul haneler bakkal, market, arkadaş, dost, bankalara kadar her türlü kişi ve kurumlara borçlandıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 45). Yoksul hanelerde geçinmek oldukça zordur. Her ay geçim sıkıntısı çeken yoksullar bir süreden sonra tıkanmaktadır. Yoksul hanelerin borçlu olması yoksullar içinde oldukça olağan bir durumdur.
- ***Yoksul kadınlar düzenli gelir getirecek bir iş sahibi değildirler;*** Yoksul kadınların büyük çoğunluğu çalışmamaktadır (Bkz. Tablo 9). Ataerkil toplum yapısının baskın olması nedeniyle kadınlar genellikle hane içinde aktiftirler. Çalışan yoksul kadınlar ise enformel sektörlerde çalışmaktadır. Kadınlar düzenli bir işe sahip değildirler. Düzenli bir işe sahip olmayan kadınların düzenli bir gelirlerinin olması da söz konusu değildir. Kadınlar asgari ücretin altında maaş almaktadır (Bkz. Tablo 12). Yoksul kadınlar, kalifiyeli diyebileceğimiz özellikleri taşımamaktadırlar. Bu nedenle onlar için çok fazla bir iş seçeneği de mevcut değildir. Yoksul kadınlar büyük ekonomik sıkıntılar çekmektedirler. Bu nedenle önlerine gelecek her işi seçmeden kabul etmektedirler.
- ***Yoksul kadınların eğitim seviyeleri düşüktür;*** (Bkz. Tablo 3) Eğitim seviyesinin düşük olması yoksulluğun içinden çıkılmaz bir hal almasına da neden olmaktadır. Kadınların eğitim oranlarının düşük olmasının altında ataerkil toplum yapısı, toplumsal norm ve kurallar, kız çocuklarına ev işlerinin yüklenilmesi gibi birçok neden yer almaktadır. Yoksul kadınların eğitim seviyesinin düşük olması onları yaşadıkları hayat boyu ikinci plana itmektedir. Eğitimin düşük olması ekonomiyi olumsuz etkilediği kadar sosyal hayatı da olumsuz etkilemektedir. Eğitim seviyesinin düşük olması ya da hiç eğitim almamış kadınların sosyal ilişkilerinin daha zayıf olmasına, kendilerini ifade edememelerine, sıkıntılarını dile getirememelerine de neden olmaktadır.

- ***Yoksul kadınlar herhangi bir sosyal güvenceden yoksundurlar;*** Yoksul kadınlar devlet tarafından belirlenmiş kriterleri yerine getirdikleri için çoğunlukla yeşil karta sahiptirler (Bkz. Tablo 49). Sosyal güvence giderlerinin çok olmasının da etkisi büyüktür. Yoksul haneler günü birlik yaşamaktadırlar. Geleceğe yönelik geçim planları pek yoktur. Yoksul kadınlar her türlü işte çalışmaktadırlar. Onlar için sahip oldukları işlerde aldıkları paraya odaklanmakta sosyal güvenceyi göz önünde bulundurmamaktadırlar. Kadınlar için geçim yapabilmek her şeyden önce gelmektedir.
- ***Yoksul kadınlar sorunları ile başa çıkmada sosyal destekten yoksundurlar.*** Yoksul kadınlar hanede ki yoksulluğu en derin şekilde yaşayanlardır. Kadınlar yaşadıkları yoksulluğun yanı sıra ataerkil toplum yapısının dayatmalarıyla da mücadele etmektedir. Yoksul kadınlar yoksulluktan dolayı kurumlardan aldıkları destek yardımlardan öteye geçememiştir. Bu durum yoksullukla başa çıkmak için yeterli değildir sosyal yardımlar sadece geçici bir çözümdür. Psikolojik ve ya sosyal destek için resmi kurumlara gitmenin yanlış olduğu düşüncesi baskındır. Kadınlar bu tür problemlerini aileleriyle, arkadaşlarıyla konuşmaktadırlar (Bkz. Tablo 65).
- ***Kadınlık yoksulluğun etkilerini derinleştiren bir faktördür;*** Yoksulluğun olduğu bir hanede tüm bireyler yoksulluktan etkilenmektedir. Ancak kimileri yoksulluğu derinden hissetmektedir. Kadınlar ve çocuklar derinden hissedenlerdir. Kadınların ekonomik olarak erkeğe bağımlı olması onu toplumda ikinci konuma itmekte ve kadını erkeğe göre daha yoksullaştırmaktadır (Bkz. Tablo 71). Yaşanılan toplumun kadına bakış açısı da önem taşımaktadır. Bölgede kadın olmanın oldukça zor yanları vardır. Kadın olmanın zor olmasına ekonomik koşulların kötü olması eklenince yoksulluğun etkileri derinleşmektedir (Bkz. Tablo 73). Aynı hanede büyüyen kız çocuğu ve erkek çocuğu aynı haklara sahip değildir. Erkeklerin yoksullukla baş etmesi daha muhtemel iken kadınların olanakları daha kısıtlıdır.
- ***Yoksul kadınlar elverişli olmayan fiziki koşullarda yaşamaktadırlar.*** Yoksul kadınlar hayatlarını idame ettirebilmek için her türlü yaşam koşullarında yaşamayı kabul etmektedirler. Evlerinin fiziki koşullarının kötü olmasının farkında olan kadınlar için başka bir seçenek mevcut değildir. Yoksul hanelerde rutubet olayı başta olmak üzere hane de birçok fiziki problemi vardır (Bkz. Tablo 42). Bu fiziki problemler sağlık sorunlarını tetiklemektedir (Bkz. Tablo 53).
- ***Yoksul kadınlar yakınlarından çeşitli türde şiddet görmektedirler;*** Elde ettiğimiz bilgilere göre yoksul kadınlarda şiddet olayları pek görülmemiştir (Bkz. Tablo 54). Ancak elde ettiğimiz veriler ile sahada yaptığımız gözlemler çelişmektedir. Yoksul kadınlar üzerinde toplumsal kurallar oldukça ağır basmaktadır. Şiddet türü olaylar hane içinde yaşanmakta ve hane içinde kalmaktadır. Kadınlar şiddet olaylarını dile

getirmemektedir. Kadınlar nadiren şiddet olaylarını kamu kurumlarına taşımaktadırlar. Şiddet olaylarının dışı yansıması oldukça ayıp sayılmaktadır. Toplumsal baskı, şiddeti normalleştirmiştir. Kadınlar şiddeti sadece fiziki şiddet zannetmektedir. Bu konuda bilgi eksiklikleri vardır. Kadınların erken yaşta evlendirilmeleri cinsel şiddettir. Kadınların iş hayatına atılmalarına engel olunması ekonomik şiddettir. Kadınların hane içinde yoksullukla ağır bir şekilde savaşması, en ağır yükü taşınması psikolojik bir şiddettir. Kadınlar bu durumun farkında bile değillerdir. Kadınların bu konuda aydınlatılması gerekmektedir.

- ***Yoksul kadınlar aile planlaması uygulaması kullanmamaktadırlar;*** Yoksul kadınlar aile planlaması uygulaması kullanmamanın yanı sıra ne olduğunu da pek bilmemektedirler. Kadınlar için planlama uygulamaları bilinçlendirme faaliyeti yapılmalıdır (Bkz. Tablo 22 ve 23). Yoksul kadınlar kalabalık ailelerden gelmektedirler; Yoksul kadınların kardeş sayıları da oldukça fazladır (Bkz. Tablo 15). Aynı şekilde yoksul kadınların çocukları da çoktur. Kalabalık ailede büyümüş kadınlar ileride de kalabalık aileler kurmuştur. Yoksul kadınlar çok çocuk sahibidirler. Çok çocuk doğmak toplum tarafından takdir edilmektedir. Yoksul kadınlar toplumsal kurallara oldukça fazla bağlıdır. Bu nedenle yoksul kadınlar çocuk doğma ile elde edecekleri statüyü önemsemektedirler. Bu nedenle de kadınlar aile planlaması uygulaması kullanmamaktadırlar.
- ***Erken yaşta evlilikler yoksul kadınlarda yüksektir;*** Yoksul kadınlar erken yaşlarda aileleri tarafından evlendirilmektedir (Bkz. Tablo 19 ve 20); 18 yaş altı evlenen kız çocukları tüm dünyada çocuk gelin olarak kabul edilmektedir. Yoksullar içinde de bu durum oldukça fazladır. Özellikle hanede yoksulluk var ise bu süreç daha da hızlanmak ve yaş daha da düşmektedir. Kız çocuklarının hayatlarının bu denli etkileyen kararda söz sahibi olamamaktadırlar Evlenen kız çocuklarının başlık parası getirisi olması hem de evden bir bireyin eksildiği düşünülmektedir. Kız çocuklarından başlık parası alınması bir an önce evlendirilmeli algısı oluşturmaktadır.
- ***Yoksul kadınlar karşılaştıkları sorunlar karşısında kamu kurum ve kuruluşlarına başvurmayı tercih etmemektedirler;*** Hipotezimizin aksine, yoksul kadınlar çoğunlukla kamu kurumlarına başvurmaktadır. Yoksul kadınların çevreleri aşağı yukarı aynı şartlara sahiplerdir. Özellikle yardımlar söz konusu olduğunda kadınlar aktif rol oynamaktadır (Bkz. Tablo 63). Toplumsal bir algı olarak erkeklerin kurumlardan bir şey talep etmeleri oldukça ayıp sayılmaktadır. Bu rolü toplumda kadın üstlenmektedir. Kadınlar hayatları boyunca her zaman ezik rollerin üstlenicisi olmuştur. Hanede ve hane dışında söz sahibi olan erkek, yardım istemeyi küçümseyici olarak görmekte ve bu işi kadınlara yüklemektedir. Kadınlar kamu kurumlarından destek almaya gitmektedir. Ancak önemli

bir nokta olarak unutulmamalıdır ki kadınlar her türlü sorunu kamu kurumuna taşımamaktadır. Sadece ekonomi temelli olanları taşımaktadır. Özellikle özel hayatlarına dair problemleri ya ev içinde kalmakta ya da aile, arkadaşlarını tercih etmektedir (Bkz. Tablo 65).

- ***Yoksul kadınlar yaşadıkları mahallelerde entegre olma ve hayatını sürdürmekte zorlanmamaktadırlar;*** Yoksul kadınlar yaşamları için ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak mahallelerini tercih etmektedirler (Bkz. Tablo 67). Yoksul bireyler genellikle aynı mahallelerde toplanmıştır. Keza zenginler de aynı şekilde belirli mahallelerde toplanmıştır. Yoksul mahallelerde yaşayan bireyler mahallelerinde mutludurlar çünkü her şey onlara göre şekil almıştır. Yoksul kadınların yoksul komşuları vardır ve bu durum yoksullar arasında dayanışmayı da arttırmaktadır. Yoksul kadınlar yaşadıkları mahallede entegre olma ve yaşama problemleri yoktur (Bkz. Tablo 69).
- ***Yoksul kadınlar kendi akraba veya tanıdıklarının bulunduğu bölge/mahallelere yerleşmeyi tercih etmektedir;*** Yoksul kadınlar ekonomik gelirlerini düşünerek tercih yapmaktadırlar. Kadınların yaşadıkları mahallelerde akraba olmasının belirleyiciliği yoktur (Bkz. Tablo 68). Yoksul kadınların mahallelerini tercih nedenleri ulaşım, işe yakın olması, kiraların düşük olması, giderlerin az olduğu, çocukların okuluna yakın olması gibi nedenler önemsenmektedirler (Bkz. Tablo 69).
- ***Yoksul kadınlar gelecekleri konusunda umutsuzdurlar.*** Yoksul kadınlar gelecekleri söz konusu olduğunda adalet, barış, güven beklentileri yüksektir. Kadınların gelecekte bekledikleri vardır. Bu beklentiler kadınların gelecekte umutsuz olmadıklarını da göstermektedir (Bkz. Tablo 81). Geçmişten günümüze yoksul kadınların yaşamlarında iyileşme görülmemiş hatta gittikçe zorlaşan bir yaşamdan söz edebiliriz. Yoksul kadınlar günümüz yaşam koşullarından daha iyi bir hanede büyümüştür (Bkz. Tablo 17). Yoksulluk günümüz şartlarında artmış ve derinleşmiş olduğunu görmekteyiz. Ancak bu durum kadınları gelecekte umutsuz etmemektedir.
- ***Kadınların çoğunluğu, terörün mevcut koşulları üzerinde olumsuz yönde etkide bulunduğunu düşünmektedir;*** Yoksul kadınlar yaşamlarının her aşamasını ekonomi üzerine kurmuştur. Yoksul kadınların sebep-sonuç ilişkisi kurması pek gelişmemiştir. Kadınların eğitimsiz olmalarının da bu durum üzerinde payı oldukça fazladır. Yoksul kadınlar için terör olayları ayrı bir konu yoksulluk, işsizlik ayrı bir konudur. Yoksul kadınlara göre yaşam koşullarında terör olaylarının pek bir etkisi olduğunu düşünmemektedirler (Bkz. Tablo 76 ve 78).
- ***Yoksul kadınlar yoksulluğu bir kader olarak karşılamaktadırlar;*** Yoksul kadınlara göre yoksul olmalarının nedeni dış nedenlerdir (Bkz. Tablo 72). Kader olarak görmek düşüncesi baskın değildir. Yoksulluk için kendilerini de suçlu görmemektedirler.

Kadınlara göre yoksulluk yaşam koşullarının getirdiği bir olgu olarak görmektedirler. Yoksul kadınların bakış açılarının soyut nedenlere değil de somut nedenlere indirgediklerinin de göstergesidir. Hayat pahalılığı, işsizlik fikirleri oldukça baskındır.

Tezimizde elde ettiğimiz sonuçlara göre şunları ifade edebiliriz:

Kadın yoksulluğu gerek dünyada gerek ülkemizde ciddi sorunların başında gelmektedir. Ciddi bir sorun olmasına karşın çözümüne ilişkin yeterli çözüm yolları geliştirilmemiştir. Çünkü kadınlar yoksulluk karşısında umutsuz bir durumdadırlar. Kadınlar yaşadıkları yoksulluk durumunu içselleştirmiş durumdadırlar. Kadınların boş zamanlarını değerlendirebileceği bir sosyal etkinlik mevcut değildir. Yoksulluğun fazla olduğu mahallelerde kadınların boş zamanlarında yapabilecekleri aktiviteler oluşturulmalıdır. Böylece kadınların sosyalleşmeleri sağlanmış olacaktır.

Kadınların toplumdaki statüsü iyileştirilmelidir. Kadının statüsünün iyileştirmesi bir milletin toplumsal ve ekonomik gelişimine katkı sağlayacaktır. Kadınların önünde büyük bir engel olan cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılık gibi kavramlar en aza indirilmeli erkekler ile aynı haklar sağlanmalıdır. Tüm toplum bu konuda bilinçlendirilmelidir.

Kız çocuklarını eğitimlerine ayrı bir önem verilmelidir. Eğitimlerine devam edemeyen kız çocukları yetişkinlik dönemlerinde yeterli bilgi ve donanıma sahip olamadıkları için düşük ücretli, yevmiyeli, sigortasız işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Kadınlar için eğitim seminerleri, okuma-yazma kursları arttırılmalı ve ya düzenlenmelidir. Kız çocuklarının eğitimi ise takip edilmeli eğitimden mahrum bırakmanın cezası arttırılmalıdır.

Kesişimsellikte genellikle sınıf, ırk ve cinsiyet faktörlerinin eşzamanlı etkiselliğine vurgu yapılmaktadır. Yapmış olduğumuz çalışmada 3 faktörün aynı anda etkin olması söz konusu olmamıştır. Özellikle ırk konusu kadınlar tarafından dile getirilmemiştir. Kadın olma ve yoksulluk eş zamanlı dile getirilmiştir. Kadın olmanın yoksulluğu derinleştirmesine paralel olarak yoksulluk da kadın olmanın yükünü arttırmıştır. Kesişimsel bağlamda yoksulluk ve kadın olmanın eş zamanlı görüldüğü ve birbirleri ile etkileşim halinde oldukları görülmektedir.

Kadın yoksulluğunun gittikçe derinleştiği açıkça görülmektedir. Yoksulluğun yeteri kadar zor olmasına kadın olmanın zorlukları da eklenince durum içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Kadınların tek başlarına bu zorluklarla başa çıkması mümkün değildir. Bu durum yoksulluğun kadınlaşması kavramının önemini ortaya çıkarmakta ve varlığını belirginleştirmektedir.

Bölgede aktif olan kalkınma ajansları ve projelerin yoksul kadınlar için oluşturulmuş faaliyetleri kadınlar tarafından hiç dile getirilmemiştir. Bölgede ekonomik kalkınma programları geliştirilmeli ve arttırılmalıdır. İş olanakları arttırılmalı ve çeşitlendirilmelidir. Kadınların çalışmasına destek olunmalı, gerekirse fon destekleri verilmelidir. Verilen fon destekleri takip

edilmelidir. Kadınların iş hayatında aktif rol almaları desteklenmelidir. Verilecek her türlü destek anlık çözüm içermemeli, geleceğe yönelik kalıcı olmalıdır.

Yoksul kadınların kamu kurumları ile arasındaki bağ yardım alma, maddi destek alma üzerine kurulmuştur. Kadınların bu algıları yıkılmalıdır. Kadınlar bu konuda bilinçlendirilmeli, kadınlara sosyal ve psikolojik her türlü desteğin verildiği açıklanmalıdır.

Yoksul kadınları kendi hallerine terk etmek doğru değildir. Yoksulluğun haritası çıkarılmalı ve uzmanlarca değerlendirilmeli ve çözüm sağlanmalıdır. Ancak yoksulluğa karşı çözümü sadece siyasi iradedden ve kamu kurumlarından beklemek de doğru değildir. Sorun toplumsal olduğu için her kesimden bireyi ilgilendirmektedir. Çözüm için toplum birlik olmalıdır.

5. KAYNAKLAR

- Adaçay, F.R. (2017). Kalkınma Açısından Cinsiyetler Arası Eşitsizlikler ve Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi, 2 (1), 1-21.
- Adem, M. (1993). “Kalkınmada kadın eğitim”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26 (2).ss.335-355.
- Ahmad, A., M. Hossain, M. L. Bose (2006). Erişim adresi:
https://www.researchgate.net/publication/5096569_Inequality_in_the_Access_to_Secondary_Education_and_Rural_Poverty_in_Bangladesh_An_Analysis_of_Household_and_School_Level_Data,
erişim tarihi:26.01.2021.
- Ak, M. (2016). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk” İktisat Ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk SBE, Celalabat – Kırgızistan, Akademik Bakış Dergisi, s: 296-306
- Aksan, G. (2009). “Yoksulluk Ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aktan, C.C, İstiklal, Y. Vural, (2002). “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar Ve Ölçüm Yöntemleri”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri (Ed:C.Can Aktan), Hak-İş Konfederasyonu Yayını. Ankara 2002.
- Alp, İ A. (2013). “Terörün Ekonomik Etkileri”. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, Cilt 4(1), 1-19.
- Arpacıoğlu Ö. Metin Y (2011). “Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi” Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2011, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 60-76.
- Aşkın, E, Aşkın, U. (2017). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. Kapadokya Akademik Bakış, 1 (2), 16-3. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/car/issue/33536/352608>
- Bağımlılık Okulu (2021). Yoksulluk. erişim adresi: <https://www.tuicakademi.org/bagimlilik-teorisi/> Erişim tarihi: 03.12.2021.
- Bartle, P. (2006) “Factors of Poverty: The Big Five”, erişim adresi: [http://cec.vcn.bc.ca/cmp/modules/emp-pov.htm#:~:text=The%20big%20five%20factors%20of%20poverty%20\(as%20a%20social%20problem,%2C%20apathy%2C%20dishonesty%20and%20dependency.,](http://cec.vcn.bc.ca/cmp/modules/emp-pov.htm#:~:text=The%20big%20five%20factors%20of%20poverty%20(as%20a%20social%20problem,%2C%20apathy%2C%20dishonesty%20and%20dependency.,)
erişim tarihi:29.01.2021.
- Bauman, Z. (2006). “Küreselleşme”, (Çev.Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bildirici, Z. (2011). “Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele Ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Buğra, A. (2010), Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika, iletişim yayınları, İstanbul.
- Burtan Doğan B. Ve Çelik Y. (2012) “Diyarbakır’daki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dahilinde Değerlendirilmesi” İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 17(3). Ss. 129-162.
- Burtan Doğan B. Ve Kaya, M. (2013) “Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,12(45),Ss. 144-170.
- Buz, S. & Aygüler, E. (2017). “Amartya Sen’in Kapasite - Yapabilirlik Yaklaşımı Bağlamında Türkiye’de Yoksulluk Durumu”, 3 (15), ss:177-189.

- Ceyhan, T. (2016). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yoksulluk Sorunu, (Yayınlanmamış doktora tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çağlayan, S. (2008). “Göç ve yoksulluk: mutlak ve doğrusal olmayan bir ilişki” Oktik, Nurgün (ed.) Türkiye’de yoksulluk çalışmaları, yakın kitapçı yayınları, İzmir, ss 301-324.
- Çamur Duyan G., Acar H., Baykara Acar Y ve Karatas K.(2007).”Boşanmış Kadınların Yaşam Öyküleri Ve Yoksullukla Başetme Biçimleri”, Kriz Dergisi, 15(1), 25-38.
- Çakır Ö. (2002). “Sosyal Dışlanma”, Sosyal Bilimler Dergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi,4(3), İzmir
- Çalışkan, S. (2007). Eğitim-işsizlik ve yoksulluk ilişkisi. sosyal ekonomik araştırmalar dergisi, 7 (13), ss.284-308.
- Çelik, A. (2019). “Yoksullukla Mücadelede Kadınların Geliştirdiği Stratejiler: Bir Örnek Olay Olarak Tandırda Ekmek Pişiren Kadınlar Üzerine Bir Alan Araştırması (Van Kent Merkezi)”, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çelik, H. (2020). “Aile İçi Şiddet”, İhh İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Erişim Adresi: https://insamer.com/tr/aile-ici-siddet_3420.html, 02.02.2021.
- Çelikkan, E. (2015). Kronik Yoksulluk, <https://www.hurriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 05.04.2020.
- Çolak, Ö.F. ve Kılıç, C. (2001). Yeni sanayileşen bölgelerde kadın işgücü arzı: Şanlıurfa örneği. Ankara: Türkiye işveren sendikaları konfederasyonu.
- Çolakoğlu, E. (2003). “Kentsel Yoksulluk” Yerel Ve Kentsel Politikalar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇSGB. (2003). Siyasi Deklerasyon Ve Sonuç Belgesi: Pekin Deklerasyonu, Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 2.baskı.
- Danışman Işık,A(2015).”Yoksulluğa Subjektif Bakış:Muğla İli Örneği”,ekonomik yaklaşım,26(95),1-31. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/332528637_Yoksulluga_Subjektif_Bakis_Mugla_Ili_Orne gi
- Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı. Çalışma ve Toplum, 2 (21), 41-5
- Degele, N. and Winker, G. (2007). Inter sektionalitaet Als Mehrebenenanalyse, <http://Portal-Intersektionalitaet.De/Theoriebildung/Schluesstexte/Degelewinker/>, Erişim Tarihi: 17.11.2020.
- Demirtürk, R, Bozkuş, N, Cephe, A, Aktaş, B, Afşar, S, Çıngı, H . (2011). “Yoksulluk Düzeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 14 (1), 29-67. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/sosars/issue/11401/136126>
- Dinçoflaz, N. J. (2009). “Kentteki Kadının Yoksulluğu Ve Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları”, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- DPT, (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele (Özel İhtisas Komisyonu Raporu), Ankara.
- Dumanlı, R. (1996). Yoksulluk Ve Türkiyede’ki Boyutu, DPT Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Erdem, T. (2006). “Yoksulluk”, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler, (Ed: Tevfik Erdem), s. 321-365, Lotus Yayınevi, Ankara.

- Erdugan, F.E. (2010). Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu Ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği, Özürlüler Uzmanlığı Tezi, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Erickson, A. (2018). Women Poorer And Hungrier Than Men Across The World, U.N. Report Says.The Washington post. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/02/14/women-poorer-and-hungrier-than-men-across-the-world-u-n-report-says/>, 24.12.2020.
- Erkan, R., Bağlı M. (2005). Göç yoksulluk alanlarında kentle bütünleşme eğitimi: Diyarbakır örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22(1): 105-124.
- Eyüpoğlu O., Düzenli M. (2020). Yoksulluk Ve Dindarlık İlişkisi: Samsun İli Merkez Mahallelerin Yardım Alma Oranları İle Cami Doluluk Oranları Açısından Bir Değerlendirme, Kesit Akademi Dergisi, 6(25). 453-480.
- Fidan, F. Z. (2016). Yoksulluk Kıskaçında Kadın, Opsiyon Yayınları, İstanbul.
- Fidan F. Ve Yeşil Y. (2018) “Nedenleri Ve Sonuçları İtibariyle Başlık Parası: Başlık Parasıyla Evlenen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma”, Journal Of Current Researches On Social Sciences, 8(1), Erişim Adresi: http://Www.Jocress.Com/Makaleler/987817919_8-1-9_Fidan-Yesil.Pdf, Erişim Tarihi:14.12.2021.
- GAP (2021). internet erişim adresi: <http://www.gap.gov.tr/gap-nedir-sayfa-1.html>, gap nedir?. Gap bölge kalkınma idaresi başkanlığı, katalog tarama www.gapatom.org, Erişim tarihi:20.01.2021.
- Güler, N. H. Tel, F. Özkan Tuncay (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 27 (2), 51-56.
- Günday D. ve P. Işık (2011). “Ekonomik kalkınmada kadını önemi ve katkısı”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD. Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Gündoğan, N. (2008). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, Ankara Sanayi Odası Dergisi, ASO Dosya, Ankara.
- Gürbüz, M.B. (2019). Cinsiyet eşitsizliği ve kalkınma: teorik bir inceleme, yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE, İktisat ABD.
- Gürses, D. (2007). Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikası Balıkesir Üniversitesi, 10 (17), ss.59-74.
- Güzel, E. (2017). “Malatya’da Kadın Yoksulluğu”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Haritash S. (2015) “Yoksul Yerleşim Bölgelerindeki Konutların Sürdürülebilir Mekansal İyileştirme Yöntemleri”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Intersectionality, (2020). <https://www.Unwomen.Org/En/News/Stories/2020/6/Explainer-Intersectional-Feminism-What-It-Means-And-Why-It-Matters?UtmSource=Dlvr.It&UtmMedium=Facebook/>, Erişim Tarihi:14.11.2020.
- Işık, O, Pınarcıoğlu, M.M. (2005). Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İnsani Gelişme Endeksi (2019). <https://Www.Tr.Undp.Org/Content/Turkey/Tr/Home/Presscenter/Pressreleases/2019/12/Hdr-Post-Release-Pr.Html>, Erişim Tarihi: 14.04.2020.

- Kabaş, T. (2010). Türkiye’de En Yoksul %20’nin Yoksulluk Profili, Gelir Dağılımı Ve Tüketimi Harcaması, Ç.Ü. Sosyal bilimler enstitüsü dergisi, 19 (2), ss.192-218.
- Kahraman G.F. (2019). “Uluslararası Çalışmaların Gündeminde Engelli Kadın Ayrımcılığının İfadesi”, Toplum Ve Sosyal Hizmet, 30 (1), s. 260-285.
- Kahraman, Fatih; Sallan Gül, Songül, (2015). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,8(1), Haziran 2015, ss. 339-366
- Kale, H. T. (2007). “Bölgesel Yoksulluk ve Farklılaştırılmış Politika Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kaplan, A. (2019). Bölgesel kalkınmada kadın istihdamının etkisi: GAP bölgesinde kadının güçlendirilmesi yenilik projesi, yüksek lisans tezi, mersin üniversitesi, sbe, iktisat abd.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, (2021). Erişim Adresi: <https://www.karacadag.gov.tr/planlama/1/1/diyarbakir-sanliurfa-bolge-2014-2023-bolge-plani/> , erişim tarihi: 24.02.2021.
- Karacadağ, (2018). Raporlar: İstatistiklerle Diyarbakır, erişim adresi: <https://www.karacadag.gov.tr/dokuman-merkezi/1/raporlar/>, erişim tarihi:26.01.2021.
- Karayakaya, H.(2020)”Kadın Yoksulluğu ve Kadın Yoksulluğunun Besleyen Unsurlar”, Elektronik Türkiye Çalışmaları, 15(1), 307-325.
- Karayılmazlar, E. (2006). “Küreselleşme sürecinde yoksulluk ve eğitim”, h.ü. iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi, 24 (2), ss. 205-225.
- Karayılmazlar, E. Ve Güler, A.(2015). “Yoksulluk, Yoksulluğun Nedenleri, Sosyo-Ekonomik Etkileri, Türkiye Ve Dünyada Yoksulluğun Boyutları” Vergi Raporu, Makaleler, 193. Erişim adresi: <https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2015-193> Yoksulluk_Yoksullugun_Nedenleri_Sosyo-Ekonomik_Etkileri_Turkiye_Ve_Dunyada_Yoksullugun_Boyutlari-Ekrem_Karayilmazlar%20.pdf
- Kardam F. ve Yüksel-Kasapoğlu İ. (2009)” Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Erkeklerin Görüşleri / Deneyimleri / Algıları, kadın/woman, 10 (1), 55-78.
- Kartal A. Ve Zambak M. (2020) “Kadın Yoksulluğunun C-Çok Boyutlu Analizi:Antalya Alt Bölgesi” Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 14, S.294-315.
- Kaya, Z. (2011). “Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kaymak, Ö. (2011). “Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kesişimsellik (2020). Kesişimsellik Nedir? <https://ezgiepifani.wordpress.Com/2017/05/28/Kesisimsel-Intersectional-Feminizm-Nedir-Sikca-Duymaya-Basladigimiz-Bu-Terime-Bir-Bakalim/>,Erişim Tarihi:05.05.2020.
- Kocacık, F. (2004). Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet, Cumhuriyet Üniversitesi. Yayın No :93
- Kocatepe, H. (2011). “Yoksulluk Ve Kent Yoksulluğu: Yalova İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- KSGM. (2008). Politika Dokümanı Kadın Ve Ekonomi. Ankara: Fersa Ofset.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayını, Ankara.

- Metin, O. (2020). İnternet erişim adresi: <https://dokuz8haber.net/toplumsalcinsiyet/verilerle-kadin-okuryazarlik-istihdam-ve-ucetler-dusuk/>, erişim tarihi: 25.01.2021.
- Miller, J.E. (2006) "Poverty, Education and Job Opportunities", erişim adresi: <https://ohioline.osu.edu/search/site/miller>, erişim tarihi:26.01.2021.
- Moghadam, V.M. (2005), "The Feminization of Poverty" and Women's Human Rights", Social and Human Sciences Papers In Women's Studies/Gender Research, France.
- Mustafaoğlu, S. (2006). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kadının Statüsüne Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sbe, Sosyal Yapı Sosyal Değişme ABD.
- Noor, S. (2019). The impoverished gender: An investigation into the feminization of poverty (Outstanding Academic Papers by Students (OAPS), City University of Hong Kong).<http://dspace.cityu.edu.hk/handle/2031/9305>, 27.12.2020.
- Öğülmüş, S. (2011). "Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, s. 83-96. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21103/227268>
- Özdoğan, F. (2009). Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özsoy, E. (2004). Kalkınma Yoksulluk İkilemi Ve Türkiye, İnternet Adresi: <http://isguc.org>, 2004, Erişim Tarihi:12.04.2020.
- Öztornacı, B., Demirdöğen, A. (2015). Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Temel Yoksulluk Göstergelerinin Değişimi: Türkiye Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 21 (1), 7-15.
- Öztürk, M., Çetin, B.I. (2009). "Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar", Journal of Yaşar University, 3 (11).ss 2661-2698.
- Poyraz Tacoğlu T. (2011). "Türkiyede Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri Ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi", Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2(4), Ss. 114-143.
- Reeves, H., Baden, (2000). S. Gender ve Development: Kavramlar ve Çağrılar. No: 55, Brighton: Bridge Geliştirici-Cinsiyet, Enstitü Development Çalışmaları.
- Sallan G.S. (2002). "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları", Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları (İç), S. 107-108, Ed:Yasemin Özdek, Todaie Yayınları, Ankara.
- Sallan Gül, S., Alica, A., Dinek, A. (2008). Yetişkin Kadın Eğitimi Sorunsalı: Sultanbeyli'nin Yoksul Kadınlarının Eğitim Azmi. Amme İdaresi Dergisi, 41 (1), 73-94.
- Sayar Ö. G. (2016). Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi İçinde Kadın, Kadem Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 106-119.
- Sen, A. (2004). Özgürlükle Kalkınma, Ayrıntı Yayınları.
- Silver, H. (1996). "Culture, Politics And National Discourses Of The New Urban Poverty", Ed. Enzo Mingione, Urban Poverty And The Underclass, Blackwell Publishers Ltd., Cambridge.
- Sipahi, E.B. (2006). "Yoksulluğun Küreselleşmesi Ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s: 172-189.
- Şahin, S, Bayhan, A. (2020). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Ekonomik Boyutu. Lectio Socialis, 4 (1), 59-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/lectio/issue/52072/642186>

- Şeker M., Saldanlı A., Bektaş H. (2015) “TRC2 Bölgesi Yaşam Kalitesi Araştırma” Erişim Adresi: https://www.karacadang.gov.tr/Planlama/Dosya/www.karacadang.gov.tr_2_LX3Y17UE_Trc2_Bolge_Yasam_Kalitesi_Arastirmasi.Pdf, Erişim Tarihi: 06.11.2021.
- Şener, Ü. (2009). Kadın yoksulluğu, tepav değerlendirme notu. Ankara
- Senses, F. (2009). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1995), ailede çocuk eğitimi, Ankara.
- Takvim (2018), internet erişim adresi: <https://www.takvim.com.tr/guncel/2018/06/05/okuryazarlik-seferberliginde-diyarbakir-turkiye-birincisi>, erişim tarihi: 25.01.2021.
- Taş, H.Y., Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk üzerine bir araştırma. International Conference on Eurasian Economies, 423–430.
- Taşcı, F. (2009), “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, (10), 4, 177-204.
- TDK, (2020). Yoksulluk Nedir?, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi : 26.03.2020.
- Temiz, H.E. (2008). Dünya’da Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri, Çalışma ve Toplum Dergisi, s. 61-100.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, s: 277-296.
- Turgut, A.Ş. (2019). Türkiye’deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı Ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (38), 315-329.
- TÜİK (2000 VE 2017), erişim adresi: www.tuik.gov.tr, net göç hızı, Erişim Tarihi: 20.01.2021.
- TÜİK (2019). İnternet erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr>, erişim tarihi:17.01.2021.
- TÜİK (2019).haber bülteni, sayı:30707, <https://data.tuik.gov.tr>, internet Erişim tarihi: 17.01.2021.
- TÜİK, (2020). Yoksulluk Sınırı, http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=10133, Erişim Tarihi: 13.04.2020.
- Türk T. ve H. Ünlü (2016). Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi vizyoner dergisi, 7(14), ss.92-1-4.
- TÜRKİŞ, (2020). Yoksulluk Sınırı, <http://www.turkis.org.tr/kasim-2020-aclik-ve-yoksulluk-siniri-d188748>, Erişim Tarihi: 30.11.2020.
- UNDP, (1997). Human Development Report 1997, Oxford University Pres, Newyork.
- UNDP, (2020). <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2011>, Erişim Tarihi:14.04.2020.
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması Ve Görülmeyen Emek. Çalışma Ve Toplum (21), 25-40.
- Üstün, N. (2007). “Sivas’ta Yoksulluk”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- WHO, (2021). Gender And Reproductive Rights. www.who.int Erişim Tarihi:05.01.2021
- Yaşar, S. ve Taşar M. O. (2019), ” Kavramsal Olarak Yoksulluk Ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 19 (38), ss.118-144.

- Yıldırım, A. (2019). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”. İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi, 1 (1), s. 15-33.
- Yıldırım, S. (2017). “Kadına Yönelik Şiddet Ve Ataerkillik”, 6. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı 2, ss 193-217.
- Yıldız, N. (2015). Kadın, Yoksul Ve Kürt: Toplumsal Dışlanmanın Boyutları, 1.Baskı. Notabene Yayınevi, Ankara.
- Yılmaz, S. (2019). “Kadın Ve Şiddet”, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, ss.117-126.
- Yiğitbaş Akça, B. (2005). “Kadın Yoksulluğu İle Mücadele Stratejisi Olarak Mikrokredi: Türkiye Diyarbakır Grameen Bank Mikrokredi Projesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yusufoğlu, Ö.Ş. (2010). “Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yücel, C. (2017). Yoksulluk, Yerel Ve Küresel Eşitsizlik, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2017:16 (63), s: 1111-1126.
- Zülfıkar, B. Ş. (2010). “Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ekler

Ek- 1: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 05/02/2020-376689

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı :97132852/302.14.01/

Konu :Etik Kurul Değerlendirmesi

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALINA

Anabilim Dalımız Dr.Öğr.Üyesi Ayşe MERMUTLU'nun danışmanı olduğu yüksek lisans öğrencisi Rukiye ÇAM KAYA'ya ait "**Diyarbakır'da Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Gereğini ve bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ
Kurul Başkanı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACILARIN ADI SOYADI
04.02.2020	03	5	Sorumlu Araştırmacı : Dr.Öğr.Üyesi Ayşe MERMUTLU Yardımcı Araştırmacı: Rukiye ÇAM KAYA

KARAR

“Diyarbakır’da Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Başkan)			
Prof. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU (Üye)	Bulunamadı	Doç. Dr. Rıfat BİLGİN (Üye)	İmza
Doç. Dr. Süleyman İLHAN (Üye)	İmza	Doç.Dr. Haki PEŞMAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. İrfan EMRE (Üye)	İmza	Doç.Dr. Yunus Emre KARAKAYA (Üye)	İmza
Doç. Dr. Taner YILDIRIM (Üye)	Bulunamadı	Dr. Öğr. Üyesi Serkan BİÇER (Üye)	Bulunamadı
Doç.Dr. Erkan Turan DEMİREL (Üye)	Bulunamadı	Dr.Öğr. Üyesi Ayşe Ülkü KAN (Üye)	İmza

Ek- 2: Anket Formu

DİYARBAKIR'DA KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA FORMU

1.YAŞINIZ KAÇ?

2.MEDENİ DURUMUNUZ NEDİR?

A. Bekâr B. Evli C.Eşi öldü D.Boşandı E.Diğer.....

2.1. (BOŞANMIŞ İSE) SEBEBİ NEDİR?.....

2.2. (BOŞANMIŞ İSE) NAFKA ALIYOR MUSUNZ?

A.Evet B.Hayır

3.DOĞUM YERİNİZ?

A.Kent B. İlçe C.Köy D.Mezra

4.EĞİTİM DURUMUNUZ NEDİR?

A.Okur-yazar olmayanlar B.Bir okul bitirmeyenler C.Lise altı eğitililer

D.Lise ve dengi okul mezunları E.Yüksek öğretim mezunları

5.HANGİ MAHALLEDE YAŞIYORSUNUZ?.....

6.HANEDE KAÇ KİŞİ YAŞIYORSUNUZ?

7.ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU NEDİR?

A.Okur-yazar olmayanlar B.Bir okul bitirmeyenler C.Lise altı eğitililer

D.Lise ve dengi okul mezunları E.Yüksek öğretim mezunları

8.BABANIZIN EĞİTİM DURUMU NEDİR?

A.Okur-yazar olmayanlar B.Bir okul bitirmeyenler C.Lise altı eğitililer

D.Lise ve dengi okul mezunları E.Yüksek öğretim mezunları

9.KAÇ KARDEŞSİNİZ?

10.HANENİZİN REİSİ KİMDİR?.....

11.AİLE YAPINIZ NEDİR?

A.Çekirdek Aile B.Geniş Aile C.Parçalanmış Aile D.Diğer.....

12.İÇİNDE BÜYÜDÜĞÜNÜZ AİLENİN YAPISI NEDİR?

A.Çekirdek Aile B.Geniş Aile C.Parçalanmış Aile D.Diğer.....

13. İÇİNDE BÜYÜDÜĞÜNÜZ AİLENİN EKONOMİK DURUMUNU NASIL TANIMLARSINIZ?

A.Yoksul B.Orta Halli C.Zengin D.Diğer.....

14.İÇİNDE BÜYÜDÜĞÜNÜZ AİLE YAPISINDAN AYRILDIKTAN SONRA AİLENİZDEN EKONOMİK DESTEK ALDINIZ MI?

15.ÇOCUĞUNUZ VAR MI?

A.Evet B.Hayır

15.1.EVET İSE, ÇOCUK SAYISI KAÇTIR?

16. KAÇ YAŞINDA EVLENDİNİZ?.....

17. EVLENME ŞEKLİNİZ NEDİR?

A.Görücü usulü B.Tanışarak C.Diğer.....

18. (EVLİ İSE) EŞİNİZİN EĞİTİM DURUMU NEDİR?

A.Okur-yazar olmayanlar B.Bir okul bitirmeyenler C.Lise altı eğitililer
D.Lise ve dengi okul mezunları E.Yüksek öğretim mezunları

19. (EVLİ İSE) EŞİNİZLE AKRABALIK DURUMUNUZ VAR MI?

A.Evet B.Hayır

19.1.EVET İSE AKRABALIK DERECEİNİZ NEDİR?.....

20. (EVLİ İSE) EŞİNİZİN MESLEĞİ NEDİR?.....

21. (EVLİ İSE) EŞİNİZİN AYLIK GELİR MİKTARI NE KADARDIR?.....

22. (EVLİ İSE) EŞİNİZİN GELİR BİÇİMİ NEDİR?

A. Ücretli, maaşlı B.Yevmiyeli C. İşveren
D.Kendi hesabına E. Ücretsiz aile işçisi

23. ÇALIŞIYOR MUSUNUZ?

A.Evet B.Hayır

23.1.(HAYIR İSE) NEDEN ÇALIŞMIYORSUNUZ?

A.İş bulamama B.Eşimin izin vermemesi C.Aile Ve Çevresel Baskı D.Diğer nedenler.....

23.2.(EVET İSE) MESLEĞİNİZ NEDİR?.....

23.3.(EVET İSE) AYLIK GELİRİNİZ NE KADARDIR?.....

24.HANEYE GELİRİ KİM/KİMLER GETİRİYOR?.....

25.HANEYE GİREN AYLIK TOPLAM GELİR MİKTARI NE KADARDIR?.....

26.HANE GELİRİ İLE EN FAZLA NEYE HARCAMA YAPMAKTASINIZ? (EN FAZLADAN EN AZA DOĞRU SIRALAYINIZ?)

A.Gıda B.barınma C.fatura D.giyim E.diğer ÖNEM SIRASI.....

27.HANEDE PARA HARCAMAYA KİM KARAR VERMEKTEDİR?.....

28.GİDERLERİNİZ İÇİNDE EN ÇOK HANGİ İHTİYACINIZI KARŞILAMAKTA ZORLANMAKTASINIZ?

A. Gıda B.barınma C.fatura D.giyim E.diğer

29.EVİN MÜLKİYET DURUMU NEDİR?

A.Bize Ait B.Kira C.Ücretsiz D.Diğer.....

30.KONUT YAPISINIZ NEDİR?

A.Apartman Dairesi B.Bodrum Katı C.Gecekondu D.Müstakil Ev E.Diğer.....

31.ODA SAYISI KAÇTIR?.....

32.EVDE BULUNMAYAN EN ÖNEMLİ EŞYA HANGİSİDİR?

A.Beyaz eşya bulunmamaması B.Tv olmaması C.Telefon olmaması
D.Koltuk-kanepe olmaması E.Şofben-ocak olmaması F.Isınma eksikleri
G. Diğer.....

33.EVİN EN ÖNEMLİ FİZİKİ PROBLEMİ NEDİR?

A.Fiziki Problem Yok B.Elektrik/Su Şebekesi C.Evin
İçinde Tuvalet Olmaması D.Bağımsız Tuvalet/Mutfak/Oda Olmaması E.Evin
Rutubetli Olması F.Çatı/Duvar/Pencere Sorunları
G. Diğer

34.AYLIK GELİRİNİZ YETMEDİĞİ DURUMLARDA NE YAPARSINIZ?.....

35.BİRİKİM-TASARRUF YAPIYOR MUSUNUZ?

A.Evet B.Hayır

35.1.(EVET İSE) NE İÇİN BİRİKİM YAPIYORSUNUZ?

36.HANENİZİN BORCU VAR MI?

A.Evet B.Hayır

36.1.(EVET İSE) KİME/HANGİ KURULUŞA ?

37.SAĞLIK PROBLEMLERİ YAŞADIĞINIZDA İLK OLARAK NEREYE BAŞVURMAKTASINIZ?

A.Hiçbir Yere Başvurmam B.Evde Bitkisel Çözüm C.Sağlık Ocakları D.Devlet Hastaneleri E.Özel Hastaneler F.Diğer.....

38.KRONİK BİR HASTALIĞINIZ VAR MI?

A.Evet B.Hayır

38.1.(EVET İSE) HASTALIĞINIZ NEDİR?.....

39.DOKTORA NE SIKLIKLA GİDERSİNİZ?

A.Hiç gitmem B. Bazen giderim C.Sık sık giderim D.Devamlı gidiyorum

40.SOSYAL GÜVENCENİZ NEDİR?

A.Yok B.SSK C.Bağ kur D. Yeşil Kart E.Diğer

41.ŞİDDET GÖRÜYOR MUSUNUZ?

A.Evet B.Hayır

41.1.(EVET İSE) TÜRÜ NEDİR?.....

41.2.(EVET İSE) KİMDEN ŞİDDET GÖRMEKTESİNİZ?.....

41.3.(EVET İSE) ŞİDDET DURUMUNDA NEREYE BAŞVURMAKTASINIZ?

A.Hiçbir yere B.Akraba C.komşu D.Kamu Kurumlarına E.Diğer.....

41.4. (EVET İSE) EKONOMİK DURUMUNUZ DAHA İYİ OLSAYDI YİNE DE ŞİDDETE MARUZ KALACAĞINIZI DÜŞÜNÜR MÜYDÜNÜZ? NEDEN?

A.EVET ÇÜNKÜ

B.HAYIR ÇÜNKÜ.....

42.PSİKOLOJİK TEDAVİ GÖRÜYOR MUSUNUZ?

A.Evet B. Hayır

43.AİLE PLANLAMASI UYGULAMASI KULLANIYOR MUSUNUZ?

A.Evet B. Hayır

43.1.(HAYIR İSE) NEDEN KULLANMIYORSUNUZ?

44. HERHANGİ BİR YERDEN EKONOMİK YARDIM/DESTEK ALIYOR MUSUNUZ?

A.Evet B.Hayır

44.1.(EVET İSE) YARDIM/DESTEK ALINAN KİŞİ KİMDİR / KURULUŞ NEDİR?

A.Akrabalar b.Komşular c.Kamu Kurumları d.Belediyeler E.Diğer

44.2.(EVET İSE) NE SIKLIKLA YARDIM ALMAKTASINIZ?

A. Ara Sıra B.Sık Sık C.Sürekli Yardım Almaktayım

44.3. (EVET İSE) YARDIM ALMAYA KİM GİTMEKTEDİR? NEDEN?.....

45. MADDİ İMKANSIZLIKLARA BAĞLI OLARAK YAŞADIĞINIZ EN BÜYÜK SORUN NEDİR?

.....

46. KARŞILAŞMIŞ OLDUĞUNUZ SORUNLARINIZI KİMİNLE PAYLAŞIYORSUNUZ?

.....

47. BU MAHALLEDE NE KADAR SÜREDİR İKAMET ETMEKTESİNİZ?.....

48. YAŞADIĞINIZ MAHALLEYİ TERCİH ETMENİZDEKİ EN BÜYÜK NEDEN NEDİR?

.....

49. KOMŞULARINIZLA İLİŞKİNİZ NASILDIR?

50. YAŞADIĞINIZ MAHALLEDE ORTALAMA KAÇ AKRABANIZ VAR?

51. KENDİNİZİ YOKSUL OLARAK TANIMLIYOR MUSUNUZ?

A.EVET B.HAYIR

51.1. (EVET İSE) YOKSULLUĞUNUZUN SEBEBİ SİZCE NEDİR?

52. KENDİNİZİ DIŞLANMIŞ HİSSEDİYOR MUSUNUZ?

A.EVET B.HAYIR

52.1. (EVET İSE) NASIL?

53. DİYARBAKIRIN YAŞAM STANDARTLARINDAN MEMNUN MUSUNUZ?

A.EVET B.HAYIR C.KISMEN

54. DİYARBAKIRA NASIL YERLEŞTİNİZ?

55. DİYARBAKIRIN EN BÜYÜK SORUNU SİZCE NEDİR?

56. BÖLGESEL BİR SORUN OLAN TERÖR YAŞAM KOŞULLARINIZI ETKİLİYOR MU?

A.EVET B.HAYIR C.KISMEN

57. OY VERDİĞİNİZ PARTİYİ NEYE GÖRE SEÇİYORSUNUZ?

58. GELECEKTEN BEKLENTİNİZ NEDİR?

59. KENDİNİZİ DİNDAR OLARAK TANIMLAR MISINIZ?

A.EVET

B.HAYIR

60. BOŞ ZAMANLARINIZDA NELER YAPIYORSUNUZ?

